

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ IR HUMANITARINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO IR POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA

MIGRACIJOS SUGRĖSMINIMAS ES: LIETUVOS ATVEJIS

Socialinių mokslų (politikos mokslai) magistro darbas

Autorius:

SMNNS21 gr. stud. Mantas Salys

Vadovas:

Prof. dr. Vaidutis Laurėnas

Klaipėda, 2022 m.

MAGISTRO BAIGIAMOJO DARBO LYDRAŠTIS

Mantas Salys

.....
(magistro baigiamojo darbo autoriaus vardas, pavardė)

Migracijos sugrėsminimas ES: Lietuvos atvejis

.....
(magistro baigiamojo darbo pavadinimas lietuvių kalba)

Patvirtinu, kad mano magistro baigiamasis darbas parašytas savarankiškai, nepažeidžiant kitiems asmenims priklausančių autorių teisių, visas baigiamasis darbas ar jo dalis nebuvo panaudotas Klaipėdos universitete ir kitose aukštosiose mokyklose.

Mantas Salys

.....
(magistro baigiamojo darbo autoriaus vardas, pavardė ir parašas)

Sutinku, kad darbas būtų naudojamas neatlygintinai 5 metus Klaipėdos universiteto studijų procese.

Mantas Salys

.....
(magistro baigiamojo darbo autoriaus vardas, pavardė ir parašas)

Magistro baigiamąjį darbą ginti
(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

.....
(data)

.....
(magistro baigiamojo darbo vadovo vardas, pavardė ir parašas)

Baigiamasis darbas įregistruotas katedroje
(data)

.....
(katedros sekretoriaus (-ės) vardas, pavardė ir parašas)

Magistro baigiaąjį darbą ginti
(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

.....
(data)

.....
(katedros vedėjo vardas, pavardė ir parašas)

Recenzentais skiriu

.....
(įrašyti recenzento vardą, pavardę)

.....
(data)

.....
(katedros vedėjo vardas, pavardė ir parašas)

MIGRACIJOS SUGRĖSMINIMAS ES: LIETUVOS ATVEJIS

SANTRAUKA

Mantas Salys. Migracijos sugrėsminimas ES:Lietuvos atvejis. Darbo vadovas prof.dr. Vaidutis Laurėnas, Klaipėdos universitetas: Klaipėda, 2022 – 74 p., be priedų, 106 bibliografinių šaltinių. Autoriaus el. pašto adresas: mantasssalys5@gmail.com

Darbą sudaro įvadas, trys skyriai su poskyriais ir išvados. Pirmoje dalyje išnagrinėjama migracijos sugrėsminimo teorija, apžvelgiamos skirtingų mokslininkų įžvalgos migracijos sugrėsminimo klausimu. Antroje dalyje nagrinėjama ES teisinė bazė migrantų atžvilgiu, kokiais pagrindiniais dokumentais šalis vadovaujasi priimdamos migrantus ir kaip keitėsi ir tobulėjo ES teisinė bazė keičiantis migrantų srautams. Aprašoma migrantų integracijos problema ir kaip pasikeitė visa ES po migrantų krizės 2015m. Trečioje dalyje nagrinėjamas Lietuvos atvejis: kokią poveikį Lietuvai daro migrantai ir analizuojama kokią grėsmę migrantai kelia nacionalinam saugumui.

Raktažodžiai: migracijos sugrėsminimas, nelegalūs migrantai, nacionalinis saugumas, migracija, Europos Sąjunga, Lietuva.

SECURITIZATION OF MIGRATION IN THE EU: THE CASE OF LITHUANIA SUMMARY

Mantas Salys. Migration Securitization in the EU: the case of Lithuania. Thesis supervisor prof. dr. Vaidutis Laurėnas, Klaipėda University: Klaipėda, 2022 - 74 p., without appendices, 106 bibliographic sources. Author's e-mail address: mantasssalys5@gmail.com

The work consists of an introduction, three chapters with subsections and conclusion. The first part of the thesis examines the theory of securitization of migration. The thesis reviews the insights of different scholars into securitization of migration. Part two examines the EU legal framework in relation to migrants, what are the main documents that countries use to receive migrants and how the EU legal framework has changed and developed as migrant flows to the EU have changed. Part three takes a look at Lithuania, the impact of migrants in Lithuania and the threat that migrants pose to national security.

Keywords: migration, securitization, irregular migrants, national security, migration, European Union, Lithuania.

TURINYS

ĮVADAS	5
1. MIGRACIJOS IR NACIONALINIO SAUGUMO RYŠIO TEORINIAI ASPEKTAI	9
1.1 SUGRĖSMINIMO TEORIJA	9
1.2. MIGRACIJOS TEORIJS.....	12
1.3. MIGRACIJOS SUGRĖSMINIMO AKCENTAI TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR NACIONALINĖS POLITIKOS TEORINĖSE ĮŽVALGOSE	17
2. EUROPOS SĄJUNGOS MIGRACIJOS POLITIKA.....	22
2.1 EUROPOS SĄJUNGOS TEISINĖ BAZĖ MIGRACIJOS KLAUSIMU	22
2.2. MIGRACIJOS AKTUALIZAVIMAS EUROPOJE PO 2015 M.....	28
2.3.MIGRANTŲ INTEGRACIJOS PROBLEMOS EUROPOS SĄJUNGOS ŠALYSE	37
2.4. EUROPOS PAKRANČIŲ APSAUGOS AGENTŪROS (FRONTEX) VEIKLA NELEGALIOS MIGRACIJOS AKIVAIZDOJE	41
3. MIGRACIJOS GRĖSMĖ LIETUVOS NACIONALINIAM SAUGUMUI.....	47
3.1. MIGRACIJOS MASTAS IR JO GRĖSMĖ	47
3.2 TEIGIAMAS IR NEIGIAMAS NELEGALIŲ MIGRANTŲ POVEIKIS LIETUVOS POLITINEI SISTEMAI, EKONOMIKAI IR ŠVIETIMUI.....	54
3.3 MIGRACIJOS GRĖSMĖ NACIONALINIAM SAUGUMUI	59
IŠVADOS.....	63
LITERATŪROS SĄRAŠAS	65

IVADAS

Temos aktualumas. Migracija – tai pasaulyje smarkiai paplitęs reiškinys. Migracijos istorija prasidėjo kartu su žmonijos istorija. Nėra vienos migracijos sąvokos, nes tai yra sudėtingas socialinis – ekonominis – kultūrinis – demografinis reiškinys. Nepaisant to, galima teigti, kad viena pagrindinių migracijos priežasčių – ekonominiai motyvai ir kariniai konfliktai, kurie ir sudaro kultūrines, socialines, demografines pasekmes ar procesus. Kiekvienais metais pasaulyje yra pastebimas migracijos augimas ir šis veiksnys yra laikomas viena rimčiausių grėsmių šalies raidai, tačiau tinkamai integravus migrantus į visuomenę, jie netgi gali teigiamai paveikti socialinę ir ekonominę šalies plėtrą. Migracija gali būti apibūdinama kaip tarptautinio saugumo problema, tačiau didžiausią problemą kelia būtent nelegali migracija, kuri galėtų būti įvardinama kaip grėsmė socialinei – politinei sanglaudai ir kultūriniam homogeniškumui. Žinoma, negalima vienareikšmiškai ginčyti nuomonės, jog migrantai kelia grėsmę Europos valstybių visuomenių saugumui. Tai priklauso nuo daug veiksnių: kaip migrantai yra integruojami į visuomenę ir kaip patys nori prisitaikyti prie jos. Užtikrinti saugumą turėtų būti pagrindinis bet kokios migracijos politikos tikslas. Aktualus migracijos saugumo klausimas yra migrantų pažeidžiamumas, jų išnaudojimas, diskriminacija, bet taip pat ir pačių migrantų keliamos grėsmės visuomenei.

Palyginti neseniai išaugo susidomėjimas priverstinės migracijos saugumo aspektais. Priverstinė migracija – tai kai žmonės dėl socialinių, ekonominių, religinių persekiojimų, karo ir kitų panašių priežasčių neturi kito pasirinkimo kaip tik pakeisti gyvnąją vietą. Nagrinėjant priverstinės migracijos saugumo aspektų procesus ir pasekmes, tuo pačiu reikėtų nagrinėti ekonominio, aplinkos ir tapatybės saugumo, valstybės suvereniteto ir teritorinio vientisumo gynybos problemas. Vertinant Europos atsaką į migrantų srautus, kurie Viduržemio jūros regione keliavo laivais, galima teigti, kad migracijos grėsmių saugumo perspektyva yra viršesnė už žmogaus teises ir humanitarines vertybes.

Mūsų valstybė tapo tranzitine šalimi nelegaliems migrantams, kurie nori patekti į kitas, turtingesnes Europos Sąjungos šalis. Savaimė suprantama, jog migrantai iš tolimųjų rytų šalių patys vargiai būtų sukūrę planą pasinaudoti Baltijos šalimi tam, kad nukeliautų į Vokietiją, kadangi dauguma jų net nėra girdėję apie Lietuvos valstybės egzistavimą. Akivaizdu, jog ši idėja jiems buvo pateikta taip, kad atrodytų kaip trūkumų neturintis ir labai viliojantis planas, žadantis ženkliai geresnes gyvenimo sąlygas. Migrantams patekti į Lietuvą padeda hibridinę agresiją vykdančios neteisėtos Baltarusijos režimas. Nelegali migracija yra itin rimta grėsmė šalies raidai, tačiau tinkamai integravus migrantus, galima netgi teigiamai paveikti socialinę ir ekonominę šalies plėtrą. Šiandieninėje situacijoje yra labai svarbu atskirti ekonominius migrantus nuo pabėgėlių ir tinkamai

įvertinti, kurioms asmenų grupėms ypatingai reikalinga skubi humanitarinė pagalba, o kurios asmenų grupės yra ekonominiai pabėgėliai, ieškantys geresnių gyvenimo sąlygų svetimose šalyse.

Pastaraisiais metais Europa pradeda vis daugiau kalbėti apie didėjančią pabėgėlių krizę. Šią itin jautrią temą dar labiau pakurstė tragedijos Viduržemio jūroje ir didžiulio migrantų srauto bandymas prasiveržti iš Vengrijos į Vokietiją. Europos Sąjungos šalys siūlo padėti vienos kitoms apsaugoti Europos sienas, neakivaizdžiai rungtyniauja tarpusavyje, kas gali skirti daugiau sraigtasparnių, lėšų ar laivų, tačiau viena problema yra aktuali ir nemaloni visoms valstybėms: kur apgyvendinti pabėgėlius? Kaip su jais elgtis, nepažeidžiant žmogaus teisių? Kaip juos integruoti į visuomenę?

Konflikto eskalavimas Ukrainoje ir prasidėjęs karas, Didžiosios Britanijos pasitraukimas iš Europos Sąjungos, cheminio ginklo panaudojimas Sirijoje, teroristinės atakos Europoje, Donaldas J. Trumpas laimėjimas Jungtinių Amerikos Valstijų prezidento rinkimuose, Recep Tayyip Erdogan pergalė referendume, leidusiame jam smarkiai išplėsti savo galias, globalūs kibernetiniai išpuoliai, Covid-19 pasaulinė pandemija. Visi šie įvykiai padėjo pasaulio lyderiams suprasti, jog tradicinė saugumo koncepcija nesiremia vien tik kariniu saugumu, o didėjant neramumams, proporcingai didės ir migrantų skaičius, todėl būtina koncentruotis ir į kitų rūšių saugumo problematiką.

Temos ištirtumo apžvalga. Siekiant aptarti rizikos grėsmes ir saugumo sampratą migracijos sugrėsminime, pirmiausia reikia suprasti sugrėsminimo teoriją, kurią B. Buzan knygoje „*Žmonės, valstybė, baimė*“ pateikia saugumo studijų analize. O. Weaver savo poziciją saugumo klausimu pristatė straipsnyje „*Sugrėsminimas ir desugrėsminimas*“. Kopenhagos taikos tyrimų instituto mokslininkai O. Weaver, B. Buzan ir J. de Wilde išleido knygą „*Security: A New Framework of Analysis*“, kurioje išplėtojama sugrėsminimo teorija. Knygoje „*Identity, Migration and the New security agenda in Europe*“, kurią parašė O. Weaver, B. Buzan, M. Kelstrup, O. Lemaître, teigiama, kad Europoje didžiausią grėsmę visuomenei kelia migracija, nes ji yra periferinė ir destabilizuoja regioninę aplinką. Saugumo užtikrinimo teorija primena, kad saugumas yra ne neutralus, o politinis veiksmas. C. Eroukhmanoff nagrinėja savo straipsnyje „*Securitisation Theory: An Introduction*“. Straipsnyje „*Securitisation and the Construction of Security*“, kurį parašė M. McDonald, teigiama, kad, nors ir yra svarbus ir novatoriškas indėlis, saugumo sistema yra per siaura šiuolaikinėje tarptautinėje politikoje. T. Balzacq savo knygoje „*How Security Problems Emerge and Dissolve*“ rėmėsi tarptautinių santykių teorijų mišiniu, kad su saugumu sprendžiami ir šie tarpusavyje susiję klausimai: Kas laikoma saugumo problema? Kodėl vieni iššūkiai tampa saugumo problemomis, o kiti – ne? Kaip grėsmių vaizdiniai įgyvendinami politikoje? Ar saugumo ir politikos sritys yra suderinamos, ar viena kitą paneigia?

Migracijos problemos gerovės ir saugumo kontekste, taip pat įvertinant ES migracijos politiką nagrinėjamos V. Murašova straipsnyje „*Making Room for Another Out-Group: Attitudes*

Towards Refuggess in Latvia“, A. Pachman ir I. Svoboda straipsnyje „*Expecting and Corruption of Democracy in the European Union*“, F. R. Trabuco straipsnyje „*The Italian „Invisible Welfare State“ for Irregular Immigrants*“.

D. Jakniunaitės straipsnyje „*Kritinės saugumo studijos XXI a: kur kreipti Lietuvos saugumo politikos tyrimus*“ yra apžvelgiami saugumo studijų tyrimai ir aprašomi klausimai, kuriais remiasi šiuolaikinės studijos apie saugumą. D. Janušauskienės, E. Vileikienės, L. Nevinskaitės, I. Gečienės – Janulionės knygoje „*Ar Lietuvos gyventojai jaučiasi saugūs?*“ aprašoma, kaip Lietuvos piliečiai žiūri į grėsmes, kylančias visuomenei, valstybei ar individo saugumui, taip pataptariant ir migracijos problemą.

Migracijos klausimas Lietuvai yra ypatingai aktualus šiuo laikotarpiu, kai migraciją mes galime traktuoti kaip grėsmę. Emigracijos problemą Lietuvoje bei poveikį valstybei ir susijusias problemas nagrinėjo J. Solnyškinienė ir R. Adamonienė, D. Česnavičius ir S. Stanaitis straipsnyje „*Lietuvos gyventojų migracija Europos iššūkių kontekste*“ aptaria migraciją Lietuvoje XXI a. Ji siejama su naujais iššūkiais Europos Sąjungoje ir gretimomis valstybėmis. Nagrinėjama, kaip Lietuvoje egzistuojančios problemos paliečia įvairias politikos sritis. V. Laurėnas savo publikacijoje „*Lietuvių tautos delokalizacijos trauma*“ nagrinėja kaip lietuvių tautą paveikė delokalizacija ir didelio masto emigracija. D. Karaša, R. Čiegis straipsnyje „*Migracijos priežastys, tendencijos ir pasekmės*“ teigia, kad Europos Sąjungos ir Lietuvos situacijoje labiausiai tiktų neoklasikinės ekonomikos teorijos migracijos aiškinimas, kuris teigia, kad migracija yra veikiamą traukos ir stūmimo principu. Vienas pagrindinių makroekonominės migracijos elementų yra darbo jėgos pasiūlos ir paklausos skirtumas tarptautinėje rinkoje, o viena pagrindinių migracijos priežasčių – algų skirtumai.

Tyrimo problema. Migracijos moksliniai tyrimai ir praktikos tendencijos byloja, kad augant migracijos srautams ir laikantis vertybinių žmogaus teisių ir laisvių nuostatų bei tarptautinių susitarimų dėl pabėgėlių, išlieka klausimas, kaip, priimant vis daugiau kitų šalių ir, paprastai, kitų kultūrų gyventojų, suderinti valstybių nacionalinio saugumo reikmes, kai pabėgėlių integracija į juos priimančias valstybes ir šių valstybių gyventojų reakcija į didėjančią nesaugumą dėl migracijos yra prieštaringa..

Tyrimo objektas – migracija ir jos sugrėsminimas Europos Sąjungoje, konkrečiai Lietuvoje.

Tyrimo dalykas – migracijos procesų ypatumai ir padariniai Lietuvoje, kai ES valstybių pastangos spręsti pabėgėlių problemą nėra visiškai vieningos.

Tyrimo tikslas – apibūdinti migracijos sugrėsminimo priežastis ir migracijos grėsmių sumažinimo sąlygas pasitelkiant Lietuvos atvejį.

Keliami uždaviniai:

1. Išanalizuoti sugrėsminimo ir migracijos teorijas
2. Atskleisti migracijos, taip pat ir nelegalios, poveikį Europos ir Lietuvos nacionaliniam saugumui.
3. Ištirti migracijos sugrėsminimo ypatumus Lietuvoje ir palyginti juos su kitomis ES, ypač Vakarų Europos šalimis.

Ginamieji teiginiai:

1. Yra prieštaravimas tarp Europos atvirumo esant vertybinei žmogaus teisių ir laisvių nuostatai, taip pat darbo jėgos trūkumui ir imigrantų keliamų grėsmių. Didėjanti vidinė ir trečiųjų šalių imigracija, taip pat ir nelegali, gali silpninti atskirų Europos valstybių, o taip pat apskritai Vakarų kultūrinį segmentą bei sukelti tokias grėsmes kaip tautinio identiteto praradimas ir svetimų kultūrų išplitimas. Ilgainiui, silpnėjantis valstybės tautinis identitetas turėsneigiamos įtakos nacionaliniam valstybių saugumui.
2. Plintančios migracijos kontekste Lietuvos atvejui būdingas disbalansas tarp emigracijos ir imigracijos srautų (išskyrus karo Ukrainoje laikotarpį) ir kryptingos pastangos išlaikyti valstybės tautinį homogeniškumą bei išvengti potencialiam priešui naudingos situacijos, jam siekiant įgyvendinti okupacinius (aneksijos) ar kitus agresyvius veiksmus.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, dokumentų analizė, atvejo studija, lyginamasis metodas.

Pagrindinės sąvokos: emigracija, imigracija, migracijos sugrėsminimas, karo pabėgėliai, Europos Sąjunga, Lietuva.

1. MIGRACIJOS IR NACIONALINIO SAUGUMO RYŠIO TEORINIAI ASPEKTAI

1.1 . SUGRĖSMINIMO TEORIJA

Sugrėsminimas – tai procesas, kurio metu, bet kuris klausimas yra traktuojamas kaip saugumo klausimas.¹ Nagrinėjant saugumo problemą, galima apibūdinti grėsmes, kurios yra vienos labiausiai keliančių pavojų tam tikram objektui arba visuomenei. Norint panaikinti grėsmes, galima imtis tam tikrų priemonių, kurios yra už mums žinomos politikos normos ribų. Norint įvertinti saugumo politiką, reikia suprasti kas ir kaip kalba, taip pat – įvertinti skirtumus tarp grėsmių, kurios atsiranda politikos ir visuomenės atstovams. Grėsmės atsiranda kalbant, o saugumas gali būti pateikiamas kaip kalbos aktas, o kai šis aktas yra naudojamas tam tikroms problemoms pateikti, tai vadinama sugrėsminimu.²

Galima išskirti socialinių problemų pozityvistines ir konstruktyvistines koncepcijas. Vienu atveju manoma, kad problemos yra objektyvūs faktai, kitu atveju – problema suvokiama kaip nuo žinojimo, vertinimo ir interpretavimo lemiama, t. y. sukonstruota gyvenimo situacija. Pastaruoju atveju, viešąją problemą reikia suprasti kaip tas mąstymo konstrukcijas, kurios struktūrizuoja „procesų“ ir „problemų“ suvokimą. Reikia žinoti ir atsižvelgti į tai, kad tie patys faktai skirtingų suinteresuotų grupių būna labai skirtingai interpretuojami. Bet yra ir pozityvistinis požiūris. Be to, saugumo nesaugumo problemas reikia suvokti kaip viešąsias problemas.³

Atsižvelgiant į tai, kad vienas pagrindinių klausimų, kurie bus nagrinėjami šiame darbe, yra sugrėsminimo teorija, tikslinga pradėti analizuoti nuo saugumo sąvokos sampratos. Vienu iš saugumo sąvokos pradmenų galėtų būti laikoma saugumo studijų analizė, kurią savo knygoje „Žmonės, valstybė, baimė“ aprašė autorius B. Buzan. Svarbu paminėti ir saugumo teorijos idėjinio autoriaus O. Weaver poziciją šiuo klausimu – savo nuomonę jis pateikė straipsnyje „Sugrėsminimas ir desugrėsminimas“. Straipsnyje jis aiškiai išdėsto, kad pritaria B. Buzan nuomonei, jog bendra saugumo sąvoka yra bandoma susieti su valstybių saugumu. Saugumo idėją reikėtų pateikti taip, kad taptų aišku, jog tai yra svarbiausias klausimas ir ši problema savaime būtų išskiriama iš kitų kaip svarbiausia. Dažniausiai, saugumo svarbai pabrėžti yra naudojamas karo logika, kurios seka yra tokia: grėsmė – gynyba – situacijos blogėjimas.⁴

Saugumo problemos baziniai veiksniai gali būti įvardijami kaip veiksniai, keliantys grėsmę vidaus tvarkai ir stabilumui. Kai grėsmė jau yra reali, valdantieji gali raginti imtis skubių veiksmų,

¹Janušauskienė D., Vileikienė E., Navinskaitė E., Gečienė – Janulionė I. „Ar Lietuvos gyventojai jaučiasi saugūs?“. Vilnius, 2017, p. 8-17.

²Jakniūnaitė D. „Kritinės saugumo studijos XXI amžiuje: kur kreipti Lietuvos saugumo politikos tyrimus?“. Vilnius, 2014, p. 31-49.

Prieiga per internetą: <https://journals.lka.lt/journal/lmsa/article/1289/file/pdf>

³Parsons W. „Viešoji politika“. Vilnius, Eugrimas, 2001.

⁴Wæver O. „Securitization and Desecuritization“. 1993.

Prieiga per internetą: <https://www.libraryofsocialscience.com/assets/pdf/Waever-Securitization.pdf>

kad grėsmę būtų neutralizuota. Tokiu atveju, aktualaus klausimo sprendimas yra perkliamas iš įprastinės darbotvarkės į saugumo darbotvarkę.

Analizuojant sugrėsminimo procesą, vieni objektai yra sugrėsminami labiau nei kiti, tačiau reikia pabrėžti, jog sugrėsminimo veiksmo sėkmingumas priklauso nuo argumentacijos stiprumo, o taip pat ir nuo sugrėsminančių veikėjų.

Saugumo teoretikai nustatė šešis sektorius, kuriuose konkreti grėsmė artikuliuojama kaip kelianti grėsmę referentiniam objektui: ekonominis, visuomeninis, karinis, politinis, komunikacinis ir aplinkosaugos.⁵ Pavyzdžiui, visuomeniniame sektoriuje referentinis objektas yra tapatybė, o aplinkos sektoriuje referentiniai objektai yra ekosistema ir nykstančios rūšys. Tik kariniame sektoriuje referentiniu objektu išlieka valstybė.⁶

Saugumizuodami saugumą suprantame, kad egzistencinės grėsmės nėra objektyvios, o susijusios su skirtingomis kiekvieno referentinio objekto savybėmis. Pavyzdžiui, savižudžių sprogdintojų išpuoliai šiandien vieniems žmonėms kelia didesnę nerimą nei kitiems, nepaisant to, savižudžių terorizmas įvardijamas kaip pasaulinė grėsmė. Saugumo didinimas rodo, kad neteisinga kalbėti apie tokias problemas kaip terorizmas tarsi jos vienodai rūpėtų visiems pasaulio gyventojams.

Svarbiausia saugumizacijos teorijoje yra parodyti sprendimų priėmėjų retorinę struktūrą, kai jie formuluoja problemą ir bando įtikinti auditoriją iškelti problemą aukščiau politikos. Tai vadinama kalbėjimo veiksmu – kalbos aktas.⁷

Konceptualizuoti saugumizaciją kaip kalbos veiksmą yra svarbu, nes tai rodo, kad žodžiai ne tik apibūdina tikrovę, bet ir ją kuria, o tai savo ruožtu sukelia atitinkamas reakcijas. Aprašydami matomą tikrovę, mes taip pat sąveikaujame su tuo pasauliu ir atliekame veiksmą, kuris labai prisideda prie to, kad tą tikrovę pamatytume kitaip. Taigi, grėsmės yra ne tik grėsmės iš prigimties, bet ir konstruojamos kaip grėsmės per kalbos aktą. Siekdamas įtikinti auditoriją imtis ypatingų priemonių, sugrėsminimo veikėjas turi atkreipti dėmesį ir dažnai perdėti grėsmės skubumą ir lygį, pranešti apie negrįžtamąjį tašką, t. y. „Jei nespėsime šios problemos, visa kita bus nesvarbu“ ir pasiūlyti galimą išeitį (iškelti problemą aukščiau politikos), kuri dažnai formuluojama kariniais terminais. Tokiu būdu saugumizuodamas, veikėjas vienus veiksmus padaro labiau suprantamus nei kitus ir sudaro sąlygas nustatyti tiesos režimą apie grėsmės pobūdį ir referuojamo objekto prigimtį.

⁵Buzan B., „Žmonės, valstybės ir baimė“. Vilnius, Eugrimas, 1997, p.52-53.

⁶Charrett C. International Catalan Institute for Peace, Working Paper No. 2009/7 „A Critical Application of Securization Theory: Overcoming the Normative Dilemma of Writing Security“, p. 9-39.

Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1884149

⁷Buzan B., Weaver O., Wilde D J., „Security: A New Framework for Analysis“, London, 1998, p.26.

Prieiga per internetą:

https://www.academia.edu/39047709/Buzan_Waever_and_De_Wilde_1998_Security_A_New_Framework_For_Analysis

Problema tampa saugi, kai auditorija kolektyviai sutaria dėl grėsmės pobūdžio ir pritaria tam, kad būtų imtasi ypatingų priemonių. Jei auditorija atmeta saugumizacijos veikėjo kalbėjimo aktą, tai rodo, jog saugumizacija nepavyko. Bet koks saugumo klausimas gali būti pristatomas įvairiais aspektais: nuo to, kai klausimai nebuvo viešai svarstomi iki to, kai klausimas kelia visuomenės susirūpinimą ir yra įtrauktas į darbotvarkę ir kai klausimas įvardijamas kaip egzistencinė grėsmė. Kai klausimas yra sureikšminamas, veiksmai dažnai įteisinami „skubos“ ir „egzistencinės grėsmės“ kalbomis ir yra priemonės, kurios įprastomis aplinkybėmis gali būti laikomos nedemokratiškomis.⁸ Išimtinumo logiką iliustruoja tokios saugumo priemonės kare su terorizmu kaip Gvantanamo įlankos sulaikymo stovykla, kankinimų naudojimas, sustiprintas piliečių sekimas, ypatingieji perdavimai ir slapti bepiločių lėktuvų smūgiai. Jei karas su terorizmu nebūtų buvęs suformuluotas taip, kad įprastos politikos sustabdymas būtų leistinas ir būtinas, šių saugumo priemonių tikriausiai nebūtų buvę ir jos nebūtų išlikusios iki šių dienų.

Sėkmingas saugumizacijos procesas saugumą paverčia išskirtine sritimi ir suteikia veikėjams galią nuspręsti, kada reikia sustabdyti demokratinę sistemą ir galią manipuluoti gyventojais. O. Wæver nuomone, saugumizacijos teorija buvo sukurta siekiant apsaugoti politiką nuo neproporcingai didelės valstybės galios, perkeliant sugrėsminimo sėkmę ir nesėkmę į auditorijos, o ne į saugumizuojančio veikėjo rankas.⁹ Autorius taip pat išplėtojo sąvoką „desugrėsminimas“ – grįžimui prie įprastos politikos.

Saugumo analitiko vaidmuo pereina nuo objektyvios grėsmės analizės prie procesų, kurių metu saugumą užtikrinantys subjektai kuria bendrą supratimą apie tai, kas kolektyviai pripažįstama kaip grėsmė.

Svarbu yra domėtis aplinkybėmis, kurios sudarė palankias sąlygas saugumizacijai, užduodant klausimus, kaip konkreti kalba leido veikėjui įtikinti auditoriją, kad tai yra grėsmė. Saugumizacijos teorija plėtoja įžvalgą, kad jokia problema savaime netampa grėsme.¹⁰

Tradicinis saugumo požiūris yra pernelyg sutelktas į valstybės saugumą, o ne į kitus referentinius objektus. Saugumo užtikrinimo teorija primena, kad saugumo užtikrinimas yra ne neutralus, o politinis veiksmas. Remiantis šiuo atspirties tašku, galima gilintis ir tirti įvairius tarptautiniuose santykiuose pasitaikančius nesaugumo aspektus.

Sugrėsminimo teorija turi ir trūkumų. Sugrėsminimo sistema yra siaura ta prasme, kad šio veiksmo pobūdis apibrėžiamas tik kaip grėsmių saugumui įvardijimas. Taip sutelkiant dėmesį

⁸ Eroukhmanoff C. „*Securitisation Theory: An Introduction*“ .2018, p.1-4

Prieiga per internetą: <https://www.e-ir.info/2018/01/14/securitisation-theory-an-introduction/>

⁹ Buzan B., Weaver O, de Wilde J. „*Security: A New Framework for Analysis*“. London, 1998, p.32

¹⁰ Balzacq T. „*How Security Problems Emerge and Dissolve*“.2011, p. 16- 43.

Prieiga per internetą:

<https://api.taylorfrancis.com/v4/content/books/mono/download?identifierName=isbn&identifierValue=9780203868508&type=previewpdf>

neatsižvelgiama į pagrindinę svarbą: tai, kaip saugumas kaip normatyvinis tikslas ar pagrindinių vertybių išraiška yra suprantamas tam tikruose kontekstuose. Taip pat daroma prielaida, kad saugumas įgyja turinį tik per pavojaus ir grėsmės reprezentacijas. Tokia sistema skatina saugumo politiką suvokti kaip neigiamą.¹¹

1.2. MIGRACIJOS TEORIJOS

Kita svarbi magistro darbo plėtojimui teorijų grupė yra migracijos teorijos. Migracija tapo viena pagrindinių ir daugiausia diskusijų sukeliančių politinių problemų Europoje, todėl reikalinga suprasti, kodėl ir kaip migracijos saugumas, konkrečiame vietos kontekste, gali padėti suprasti, kaip valstybės gali potencialiai reaguoti į šį reiškinį, kokios gali būti suvokiamos pasekmės saugumui ir kaip jį geriau valdyti. Saugumas yra labai socialinis konstruktas, kuris yra susijęs su saugumo grėsmėmis. Jis gali būti arba objektyviai įvertinamas, arba subjektyviai ir politiškai suvokiamas.¹² Migracijos teorijos daugiausia apima priežasčių bei veiksnių, sukeliančių migraciją, nagrinėjimą, tačiau vienos teorijos, kuri apimtų visų migracijos rūšių problemas, nėra. Nepaisant to, skirtingos migracijos teorijos labiau yra ne atskiros teorijos, apibūdinančios skirtingas migracijos rūšis, o veikiau skirtingų teorijų papildymas. Migracijos teorijos siekia paaiškinti, dėl kokių priežasčių yra priimami pavienių asmenų ir atskirų namų ūkių sprendimai persikelti iš vienos vietos į kitą – šalies viduje ar tarptautiniu mastu. Taip pat, migracijos teorijose aiškinama, kodėl, bėgant laikui, migracijos srautai vis tik išlieka beveik nepakitę. Viena pagrindinių migracijos tyrimų problemų – vienos pagrindinės teorijos, kuri apibendrintų visų tyrimų rezultatus ir išvagas, nebuvimas. Šiuo metu galima išskirti šešias pagrindines migracijos teorijas, kurias pateikia pagrindines migracija aiškinančia teorijas Lietuvos laisvosios rinkos instituto ekspertų grupė ir „Theories of International Migration: A Review and Appraisal“ straipsnio autoriai, kurie apžvelgia šiuolaikinės tarptautinės migracijos teorijos, siekiant atskleisti pagrindinius jų teiginius, prielaidas ir hipotezes.

1. Viena iš migracijos teorijų yra dviejų darbo rinkų teorija, kurią galima apibūdinti šitaip: valstybėje egzistuoja dvi darbo rinkos, vietos gyventojams skirta darbo rinka, kuri suteikia aukštas pajamas ir mažai apmokama darbo rinka, skirta imigrantams. Šis požiūris keičia ankstesnių ekonomikos teorijų požiūrį į struktūrinių veiksnių, lemiančių migraciją, paaiškinimą. Nuolatinę užsienio darbuotojų paklausą yra būdinga darbo rinkai šiuolaikinėje visuomenėje. Struktūrinę užsienio darbo jėgos paklausą sukuria segmentuota darbo rinka, kurioje vietiniai darbuotojai atsisako užimti žemesnio lygio darbo vietas. Senėjimo procesai išsivysčiusiose šalyse taip pat

¹¹ McDonald M. „Securitisation and the Construction of Security, Forthcoming in *Europe Journal Of International Relations*“. 2008, p. 2-34.

Prieiga per internetą : http://wrap.warwick.ac.uk/1232/1/WRAP_McDonald_0671572-pais-270709-mcdonald_securitisation_and_construction_of_security_ejir_forthcoming_2008.pdf

¹² Güler F. „The Securitization of Migration A Case study of discursive threat construction in Hungary during the European Migration Crisis“. 2019, p. 41-42

Prieiga per internetą: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1481809/FULLTEXT01.pdf>

prisideda prie darbo jėgos paklausos antrojo segmento darbo vietoms asmens priežiūros ir sveikatos priežiūros paslaugų srityje.¹³

2. Migracijos sistemų teorija – tai emigracijos makro ir mikro struktūrų dvejose teritorijose sąveikos rezultatas. Mikro struktūrose būdingos emigrantų patirtys, o makro – instituciniai veiksniai. Migracijos sistemos teoriją apibrėžia santykinai stabilus ryšys tarp priimančios šalies ir kilmės šalies. Ryšiai ir sąsajos tarp skirtingų šalių, pavyzdžiui, politiniai, socialiniai, kultūriniai ar istoriniai ryšiai, taip pat struktūrinis homogeniškumas, geografinis gretimumas, migracijos politikos panašumas ar bendras priklausymas regioninėms organizacijoms. Teigiama, kad migracijos sistemų teorija atspindi platesnę atskaitos sistemą, tačiau kritiškai nusiteikusieji laiko ją aprašomąja sistema, kuri neatsižvelgia į sprendimų priėmimą individualiu lygmeniu, o tik apibūdina migracijos sistemas iš priimančių šalių perspektyvos.¹⁴

3. Neoklasikinės ekonomikos migracijos teorija – tai kai migraciją veikia traukos ir stūmimo jėgos. Darbo jėgos paklausos ir pasiūlos skirtumai rinkoje. Pagrindinė migracijos priežastis – skirtingas darbo užmokestis skirtingose valstybėse. Pagrindinis šios teorijos trūkumas yra tas, kad ji grindžia migracijos principus tik darbo užmokesčio skirtumais įvairiose šalyse ir neatsižvelgia į kitus teisinių apribojimų, kultūrinių skirtumų ar su šeima susijusius klausimus.¹⁵

4. Migracijos tinklo teorija – tai kai emigrantai suteikia informaciją apie darbo rinkos situaciją ir migracijos patirtis yra perduodama žmogaus žmogui. Migrantai perduoda savo migravimo patirtį giminaičiams ir draugams kilmės šalyse, taip sukurdami tarsi tarptautinės migracijos varomąją jėgą. Būtent dėl šios priežasties, atsiranda efektas, dažnai vadinamas „grandinine migracija“. Tinklo teorija yra naudinga perspektyva, padedanti suprasti šeimos susijungimo procesus ir pasaulinius tinklus bei migracijos globos grandines.¹⁶

5. Pasaulio sistemų teorija – tai kai migraciją lemia darbo jėgos judėjimas, kuris kyla iš tos pačios prielaidos, kad žemos kvalifikacijos užsienio darbuotojų darbo jėgos paklausa yra nuolatinė. Ši perspektyva yra išsiskynusi pasaulinės rinkos ekonomikoje, kurioje išsivysčiusių šalių kapitalizmas plečiasi į periferines nekapitalistines visuomenes, taip sukeldamas migracijos srautus.¹⁷

6. Naujoji migracijos ekonomikos teorija – tai kai emigracija tampa strategija diversifikuoti šeimos ir individo pajamų šaltinius. Ši teorija kyla iš neoklasikinės perspektyvos ir yra labiausiai jos išstobulinta versija. Pagrindinis šio požiūrio bruožas yra tai, kad migracija yra vertinama kaip šeimos

¹³ Douglas M. S., Arango J., Hugo G., Kouaouci A., Pellegrino A., Edward Taylor J. „*Theories of International Migration: A Review and Appraisal*“, p.440-442.

Prieiga per internetą: https://isfcolombia.uniandes.edu.co/images/2019intersemestral/14_de_junio/Theories_of_International_Migration.pdf

¹⁴ Ten pat, p.454.

¹⁵ Ten pat, p.433-436

¹⁶ Lietuvos laisvosios rinkos instituto ekspertų grupė. *Migracija: pagrindinės priežastys ir gairės pokyčiams*. 2006.p.7.

¹⁷ Ten pat, p.7.

arba namų ūkio, o ne individualiu sprendimu. Remiantis šia perspektyva, migracija leidžia diversifikuoti namų ūkio išteklius nesėkmės ar rizikos, susijusios su namų ūkiu, atveju. Taigi, gimtojoje šalyje likę vyresni giminaičiai ir kiti giminaičiai galimasikliauti perlaidomis, taip užtikrinant vyresnio amžiaus žmonių gerovę, ypatingaibesivystančiose šalyse, kur institucijos ne visada turi gerovės paramos mechanizmus.¹⁸

Migracijos teorijos aiškina migracijos priežastis. Neoklasikinio modelio teorija sako, jog pagrindinė migracijos priežastis – darbo užmokesčio skirtumas.¹⁹ Ši teorija tvirtina, kad emigracija neturi itin reikšmingos įtakos valstybei, o taip pat – didina priimančios valstybės gerovę, tačiau susiduriama ir su prieštaraivais, pavyzdžiui, neokeinsistais, kurie tikina, kad emigracija neigiamai veikia valstybės ekonomiką, ypatingai tokiais atvejais, kai emigruoti nusprendžia aukštą kvalifikaciją turintys darbuotojai. Ekonomikos sektoriaus atstovai teigia, kad darbo užmokesčio skirtumai yra svarbiausia priežastis, lemianti migraciją, tačiau nepaisant to, visi jie sutinka, kad vertinti migracijos priežastis remiantis vien tik ekonominiais rodmenimis būtų netikslu. Ši migracijos teorija yra ganėtinai ribota, kadangi ji apima tik ekonominių migracijos priežasčių aiškinimą, tačiau nėra minimos socialinės, politinės, psichologinės priežastys. Be minėtų migracijos teorijų, taip pat egzistuoja ir teorinės koncepcijos, kurios analizuoja migrantų lūkesčius, juos supančios aplinkos sąlygas, motyvus ir kitus svarbius veiksnius, kurie daro įtaką migracijos procesui.²⁰ Be to, didėjant pigios darbo jėgos poreikiui, migracija yra skatinama įvairiais būdais, taip pat ir pasitelkiant tarptautines korporacijas.

Funkcionalistinėse migracijos teorijose, migracija paprastai vertinama kaip teigiamas reiškinys, prisidedantis prie produktyvumo, gerovės ir didesnės lygybės dėl išteklių, tokių kaip pinigai, prekės ir žinios, srautų. Iš esmės migracija aiškinama kaip optimizavimo strategija, kai asmenys naudojami siekdami gauti didesnių ir saugesnių pajamų šaltinių ir kitų pragyvenimo galimybių.²¹

Didžiuliai migruojančių asmenų srautai ir valstybinių sienų naikinimas žlugdo tautinį identitetą. Nepaisant to, etninės grupės bei etninis identitetas vis tik išlieka.²²

¹⁸Bueno X., Prieto R. V., „*Migration Theories*“. 2019, p.1-7.

Prieiga per internetą:

https://ced.cat/wpcontent/uploads/2019/09/Bueno_and_Prieto_Rosas_Migration_Theories_Preprint_2019.pdf

¹⁹Solnyškinienė J., Adamonienė R., „*Migracijos procesus formuojančių veiksnių lietuvoje vertinimas*“. 2017, p.469-482.

Prieiga per internetą: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15096/Solny%20kinien%20.pdf?sequence=1>

²⁰Urbšienė L. „*Globalizacijos samprata: šiuolaikiniai požiūriai. Verslas: teorija ir praktika*“. 2011, p.204-213

Prieiga per internetą: <https://journals.vgtu.lt/index.php/BTP/article/download/8691/7617>

²¹Hass D. H., „*A Theory of migration: the aspirations capabilities framework*“, 2021, p. 5-8

Prieiga per internetą: <https://comparativemigrationstudies.springeropen.com/articles/10.1186/s40878-020-00210-4>

²²Morkūnienė J. „*Globalizacija: taikos kultūra, žinių visuomenė, tolerancija*“. Lietuvos teisės universitetas, 2003, p. 207-213.

Prieiga per internetą:

<https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15403/globalizacija.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kai migracija vertinama ekonominiu – socialiniu aspektu, ji turi tiek teigiamas, tiek neigiamas savybes.²³

Teigiamas poveikis šioms sritims: ekonomikai, socialiniam dialogui, darbo rinkai, eurointegracijai, viešajam valdymui, gyvenimo lygiui. Neigiamas poveikis šioms sritims: socialiniam saugumui, politiniams pokyčiams, demografijai, nacionaliniam saugumui, tautiniam tapatumui. Teigiamas ar neigiamas poveikis šioms sritims priklauso nuo to, kokio masto yra reiškinys, sukeliantis šį poveikį.

Neatsižvelgiant į teigiamą ir neigiamą poveikį valstybei, kuri sukelia migracija, galima įvardinti keletą esminių problemų, kurios yra aktualios visoms valstybėms, susiduriančioms su emigracijos problema: mažėja gamybos apimtis, trūksta kvalifikuotos darbo jėgos, didėja socialinė įtampa. Nepaisant to, didelė emigracija valstybei turi ir teigiamą poveikį: didėja vidutinis darbo užmokestis, mažėja nedarbas, didėja užimtumas, auga investicijos į žmogiškąjį kapitalą, puoselėjamas socialinis dialogas. Nors darbo jėgos judėjimas (emigracija) yra traktuojamas kaip neigiamą poveikį turintis veiksnys, tačiau emigruojant kvalifikuotiems darbininkams, gali išvengti ir teigiamų savybių – šis veiksnys skatina darbdavius efektyviai naudoti turimą darbo jėgą bei didinti darbo našumą.

Įprastai yra teigiama, kad emigracija šalies ekonomikai daro neigiamą įtaką, tačiau dažnai yra pamirštama, jog emigracija lygiai taip pat gali būti ir naudinga.²⁴ Artimųjų rytų šalys naudoja įvairiomis programomis ir visai įmanomais būdais skatina svečiose šalyse migrantų uždirbtus pinigus grįžti į gimtąją šalį.

Priežastys, dėl kurių migraciją pasirenka kvalifikuoti darbuotojai, yra įvairios. Tam įtaką gali daryti ekonominiai veiksniai, tarptautinė bei politinė situacija, netgi geografinė šalies padėtis.

Lietuvos atveju, būtų neteisinga migracijos srautus grįsti remiantis tik ekonominiais rodikliais. Didėjant imigrantų srautams, didėja ir iššūkių: socialinė trintis, migrantų teisių pažeidimai, išnaudojimo darbe atvejai, sveikatos apsaugos klausimai.²⁵ Norint išanalizuoti ir paaiškinti Lietuvos piliečių apsisprendimą migruoti, pasitelkiamos migracijos teorijos, kurios atskleidžia įvairius veiksnius, padėjusius lietuviams apsispręsti migracijos klausimu ar priimant sprendimą likti svečioje šalyje.²⁶

²³Boswell C. „New issues in refugee research“. p. 1-23.

Prieiga per internetą: <https://www.unhcr.org/research/working/3e19ac624/addressing-causes-migratory-refugee-movements-role-european-union-christina.html>

²⁴ Karaša D., Čiegis R. „Migracijos priežastys, tendencijos ir pasekmė“, p.34-36

Prieiga per internetą: <https://e-journals.ku.lt/journal/RDFS/article/701/file/pdf>

²⁵Sipavičienė A., Stankūnienė V. „Lietuvos gyventojų (e)migracijos dvidešimtmetis: tarp laisvės rinktis ir išgyvenimo strategijos“, 2011. p. 321-332.

Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/TLDB0001:J.04~2011~1367182018972/J.04~2011~1367182018972.pdf>

²⁶Žibas K., Lekavičiūtė E. „Darbo migracijos procesai Lietuvoje“. 2017, p. 54-67.

Prieiga per internetą: <https://vb.lcss.lt/object/elaba:25624034/>

Migracija kaip ekonominis – socialinis reiškinys, pats savaime nėra nei geras nei blogas. Priklausomai nuo situacijos šalyje, formuojasi teigiamos ar neigiamos pasekmės. Norint įvertinti darbo jėgos migracijos pasėkmes, reiktų vertinti kiekvieną šalį atskirai, kadangi konkrečios šalies vertinimas geriausiai atskleidžia vykstančių procesų pasekmes.

Saugumas yra grindžiamas diskursais arba naratyvais ir istorine praktika, pagrįsta instituciniu supratimu, todėl tampa politiniu ir socialiniu konstruktu. Šio proceso metu valdantysis elitas, analitikai ir ekspertai apibrėžia tam tikru momentu ir įvairiais lygmenimis (nacionaliniu, regioniniu, pasauliniu) egzistuojančius pavojus ir grėsmes. Tada jie kartu su bendruomene įrodo jų pagrįstumą, o vėliau, kai įmanoma, imasi priemonių joms neutralizuoti. Taigi, konkretaus požiūrio į saugumą įtraukimas į valstybės ar tarptautinių organizacijų praktiką paprastai kyla iš esamos galios.

Globalizacija iš tiesų yra mūsų laikų megatendencija, o jos poveikis vis labiau – nors ir nevienodai, jaučiamas beveik visuose pasaulio regionuose. Globalizacija, pakaitomis traktuojama kaip procesas, sąlyga, sistema, jėga ir amžius, taip pat gali būti apibūdinta kaip socialinių santykių ir sąmonės plėtra ir stiprėjimas visame pasaulyje. Dauguma specialistų sutiktų, kad globalizacija, kaip procesas, vyksta daugiau nei 500 metų, nes jis siejamas su XVI a. kapitalizmo atsiradimu Europoje ir vėlesne kapitalistinės pasaulinės sistemos plėtra visame pasaulyje.²⁷

Globalizacijos procesas valstybės atsakomybę papildė naujomis funkcijomis ir pakeitė kai kurias ankstesnes, nes tradicinė funkcija – užtikrinti savo teritorijos gynybą ir politinę nepriklausomybę, dabar siejama su pareiga užtikrinti ekonominę nepriklausomybę, kultūrinį tapatumą ir socialinį stabilumą. Globalizacija keičia esamus pavojus ir grėsmes, kurių neįmanoma neutralizuoti sutelkus dėmesį tik į valstybę ir taikant nacionalinio saugumo strategiją, apsiribojančią nacionalinėmis sienomis.²⁸

Grįžtančius migrantus gali motyvuoti tikslinis taupymas – noras sukaupti iš anksto nustatytą sumą skolai grąžinti arba investuoti į verslą. Be to, sprendimas dėl migracijos dažnai priimamas ne individualiu, o namų ūkio lygmeniu. Žmonės gali migruoti siekdami susijungti su ankstesniais migrantais. Žmonės, gyvenantys šalyse, kuriose finansų rinkos yra neišsamios ir socialinės apsaugos sistemos silpnos, gali migruoti ne tik siekdami padidinti pajamas, bet ir diversifikuoti namų ūkio pajamų riziką, kylančią dėl ekonomikos krizių, derliaus nuėmimo ir panašių sukrėtimų.²⁹

²⁷Dokos T., *Migration and Globalization –Forms, Patterns and Effects*“ 2017, p. 3-4.

Prieiga per internetą:

https://www.bertelsmannstiftung.de/fileadmin/files/Faktencheck/Leaders_Dialogues/Salzburger_Trilog_2017/7_Migration_and_Globalization.pdf

²⁸Estevens J. „*Migration crisis in the EU:developing a framework for analysis of national security and defense strategies*“.2018, p.3-5.

Prieiga per internetą: <https://comparativemigrationstudies.springeropen.com/articles/10.1186/s40878-018-0093-3>

²⁹Orrenius P.,*Enforcement and illegal migration*“. 2019, p.1-9.

Prieiga per internetą: <https://wol.iza.org/articles/enforcement-and-illegal-migration/long>

Nepriklausomai nuo migracijos modelio detalių, migracijos išlaidos yra svarbios dėl dviejų priežasčių: pirma, pinigines išlaidas reikia sumokėti iš anksto, o tam reikia turėti santaupų arba skolintis, antra, nelegali migracija kainuoja brangiau nei legali migracija, nes nelegalūs migrantai paprastai ne tik rizikuoja savo gyvybe, bet ir moka kontrabandininkui. Be to, jų kelionės įprastai būna ilgesnės, todėl jie praranda daugiau lėšų, ypač jei migrantai sulaikomi ir suimami prieš juos deportuojant.

1.3. MIGRACIJOS SUGRĖSMINIMO AKCENTAI TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR NACIONALINĖS POLITIKOS TEORINĖSE ĮŽVALGOSE

Sugrėsminimo teorija turėtų padėti lengviau suprasti kaip buvo sugrėsminamas B. Buzan ir O. Weaver sukonstruotas naujas požiūris, apie kurį galima kalbėti tarptautinių santykių saugumo politikoje. Jie suteikė naują požiūrį, kuriame sugumizacijai priskyrė ne vien ilgus metus dominuojančius politikos ar karinius sektorius, bet pasiūlė tuo metu naujas sritis. Sugrėsminimo teorija orientuojasi ne vien tik apie nuolatinį sektorius, bet tuo pačiu pasiūlo nagrinėti grėsmes, leidžia suprasti, kaip ir kodėl tam tikra problematika tampa grėsme, kaip sugrėsminamo problemos, keičiama jų vieta politinėje darbotvarkėje.

Vadovaujantis O. Weaver požiūriu, saugumas yra traktuojamas kaip politiką išaukštinantis veiksmas virš įprastų taisyklių ir yra nagrinėjamas šiuo požiūriu. Sugrėsminant problemą, parodoma, kad ji pateikiama kaip egzistencinė grėsmė, kuri keičia politines normas ir reikalauja neatidėliotinų priemonių veiksmams pateisinti.

Tradiciiniame kariniame – politiniame kontekste saugumas yra siejamas su išlikimu, dėl to problemą apibūdiname kaip keliančią grėsmę, tačiau ši grėsmė ne visuomet apima vyriausybę, teritoriją ir visuomenę. Ypatingas grėsmių saugumui pobūdis pateisina nepaprastąsias priemones joms įveikti. Saugumo sąvoka buvo raktas įteisinant jėgos panaudojimą, bet apskritai jis atvėrė kelią valstybei mobilizuoti arba imtis specialių įgaliojimų, kad būtų galima susidoroti su egzistencinėmis grėsmėmis. Vartojantis sąvoką „saugumas“, valdantieji skelbia ekstremalios situacijos būklę ir tai suteikia jiems teisę naudoti priemones, kurios yra būtinos grėsmingam įvykiui sustabdyti.³⁰

Sugrėsminėti problema yra nepaprastai svarbu, nes jei tai nebus įvykdyta laiku, vėliau tai gali tapti nebeaktualia problema: arba visuomenė tampa neegzistuojanti arba spręsti problemą priimtinais būdais galimybių nebėra.³¹

Vadovaujantis šia teorija, saugumo problema tampa opiu klausimu ne todėl, kad ji yra egzistencinė grėsmė, bet todėl, kad grėsmė yra pristatoma kaip saugumizacijos teorijos pagrindas. Pagrindinis saugumizacijos teorijos teiginys – saugumas yra aiškinamas per kalbos aktus.

³⁰Buzan B., Weaver O., Wilde D. J., „Security: A New Framework for Analysis, London“. 1998, p. 21

³¹Ten pat, p.29

Egzistuojančios grėsmės nebūtinai yra atskleidžiamos per saugumo klausimus, greičiau jie yra sukonstruojami taip, kad tam tikri klausimai būtų pateikti kaip neatidėliotina grėsmė.

Įprastai saugumizacija yra vystoma naudojantis standartinėmis procedūromis. Saugumizaciją aprašantys ir nagrinėjantys autoriai šį procesą traktuoja kaip priklausantį nuo tam tikrų aplinkybių. Pavyzdžiui, riba tarp problemos sugrėsminimo ir jos vartimo sugrėsminimu yra gana trapi, todėl norint sugrėsminėti problemą, reikia tinkamai pasirinkti argumentus, kad auditorija, kuriai yra pristatoma problema, ja patikėtų ir būtų išvengta problemos vartimo sugrėsminimo žingsniu.

Kad sugrėsminimo procesas būtų įvardijamas kaip sėkmingas, jis turi turėti šias savybes: siūlymas panaudoti nepaprastąsias priemones, reali egzistencinė grėsmė ir poveikis skirtingų vienetų santykiams.³² Tokiose situacijose svarbu yra atskirti, kurios grėsmės yra objektyvios, o kurios – subjektyvios ir kurios iš jų kelia realią grėsmę ir tai yra susieta su bendros nuomonės formavimu, kas gali būti laikoma grėsme. Kaip stipriai bus suformuota bendra nuomonė ir kiek ji bus paveiki auditorijai, turi labai didelę įtaką sugrėsminimo procesui, nes jei auditorija netraktuoja problemos kaip realios grėsmės, tikėtina, kad ir sugrėsminimo procesas nebus sėkmingas.³³

Problemos prilyginimas grėsmei skiriasi priklausomai nuo to, kokiam sektoriui yra aktuali keliamą problema. Jei saugumo klausimas yra keliamas kariniame – politiniame kontekste, problema savaime yra tapatinama su išgyvenimo klausimu. Kai yra keliami valstybės pripažinimo ar legitimumo klausimai, tai yra rimtas signalas ir traktuojama, jog keliant tokius klausimus potencialiai yra grasinama valstybės suverenitetui. Saugumo grėsmės yra laikomos prioritetinėmis, todėl nepaprastųjų priemonių naudojimas šioms grėsmėms sumažinti ar neutralizuoti yra pateisinamas. Kai kalbama apie egzistencines grėsmes, pagrindinis objektas yra valstybė, jei tai kariuomenės sektorius. Politiniame sektoriuje paprastai egzistencinės grėsmės akcentuoja suvereniteto pažeidimą, o kalbant apie ekonominį sektorių, egzistencinės grėsmės nustatyti gali būti sudėtinga, kadangi egzistencinė grėsmė ekonomikos sektoriui rečiau kyla iš kito saugumo konteksto.³⁴

Sugrėsminimo veiksmo sėkmingumas priklauso nuo to, kaip argumentuotai ir įtikinamai sugrėsminantis veikėjas geba pateikti idėją auditorijai. Atliekami tyrimai sugrėsminimo klausimais, kuriais siekiama parodyti, kas atlieka sugrėsminimo veiksmą ir kada (kokiomis sąlygomis) sugrėsminimas tampa sėkmingu. Argumentacija dažniausiai būna dviejų krypčių: kokios pasėkmės laukia įvykdžius sugrėsminimo veiksmą ir kokios pasėkmės jo neįvykdžius?³⁵

³²Ten pat, p.26

³³ Ten pat, p.27

³⁴ Ten pat, p.22

³⁵ Ten pat, p.32

Kalbos akto sąlygos gali būti dviejų rūšių: vidinės (lingvistinės – gramatinės) ir išorinės (kontekstinės – socialinės). Vidinėse sąlygose akcentuojamos saugumo formos ir scenarijus, kuris problemą pateikia kaip egzistencinę grėsmę ir taip parodo, kad kelio atgal nebėra, tuo pačiu pateikdamas problemos sprendimo būdą. Išorinės sąlygos papildomai yra skaidomos į dar dvi pagrindines sąlygas:

1. asmuo, kuris saugumizuoja problemą, yra užėmęs valdžios poziciją;
2. kai atitinkami objektai yra traktuojami kaip grėsmę keliantys, saugumo grėsmė ne visiems gali atrodyti tokia pat, t.y. vienas asmuo gali vertinti saugumo grėsmę objektyviau nei kitas.

Kai problema per kalbos aktą yra įvardijama kaip saugumo problema, tuomet įvyksta sugrėsminimo procesas.

Atliekant sugrėsminimo veiksmą, nebūtina vartoti žodį „saugumas“, tačiau net jei šis žodis ir yra vartojamas, tai nebūtinai reiškia, kad tai simbolizuoja saugumo aktą. Jei sugrėsminimo proceso metu yra pasitelkiama realių grėsmių politika, tokiu atveju, problema dažniausiai yra prioretizuojama. Kad būtų tinkamai įvertinta sugrėsminimo svarba, atkreipiamas dėmesys į tai, kokią įtaką sugrėsminimas daro kitoms sritims.³⁶

Problema yra sugrėsminama tuomet, kai asmuo išdėsto problemą auditorijai per kalbos aktą, o auditorija priima problemos sugrėsminimą ir jam pritaria. Naudojant kalbos aktą, reikėtų atkreipti dėmesį į tam tikrus objektus:

1) referentiniai objektai – tai tokie objektai, kuriems svarbiausias yra išlikimo klausimas (paprastai šis objektas būna valstybė)³⁷;

2) sugrėsminantys veikėjai – tai tokie veikėjai, kurie teigia, kad kažkokiam objektui kyla egzistencinė grėsmė ir tokiu būdu atlieka sugrėsminimą.³⁸

3) funkciniai veikėjai – tai tokie veikėjai, kurie geba efektyviai veikti tais atvejais, kai grėsmė yra reali. Pavyzdžiui, normaliomis sąlygomis, pandemijos grėsmė nėra akcentuojama kaip didelę svarbą turinti grėsmė, tačiau realios pandemijos sąlygomis, valstybės ir atsakingų organizacijų požiūris pasikeičia ir populiacijos išsaugojimas tampa prioritetu.³⁹

Savo galiai konsoliduoti ir įtvirtinti politikai naudoja įvairias priemones. Viena jų – bet kokių visuomenėje vykstančių procesų sugrėsminimas. O. Weaver teigimu, saugumo problemos yra procesai, kurie kelia grėsmę valstybės suverenitetui ar nepriklausomybei ypatingu greičiu ir netipiniais būdais bei apsunkina jos galimybes susitvarkyti savarankiškai. Tokiu atveju, problema tampa egzistencine ne dėl objektyviai įvardintų arba faktais paremtų priežasčių, o todėl, kad ją taip pateikia asmenys, turintys galią formuoti darbotvarkę.

³⁶ Ten pat, p.34

³⁷ Ten pat, p.36

³⁸ Ten pat, p.36

³⁹ Ten pat, p.36

Tai sujaukia politinę tvarką, tad gali turėti neatitaisomų pasekmių esamam režimui. Politiniai lyderiai, bet koku atveju gali išnaudoti sugrėsminimą kaip instrumentą savo galiai išnaudoti arba konkrečiam procesui perimti į savo rankas. Tai sujaukia politinę tvarką, tad gali turėti neatitaisomų pasekmių esamam režimui.

Didžiausia grėsmė Vakarų valstybėms yra migracija, kadangi migrantų srautai destabilizuoja regioninę aplinką. Nelegali migracija palietė ne tik Europos vienybę, bet ir sukūrė sąlygas politikams vaizduoti ją kaip visuomenės grėsmę ir tuo pasinaudojant pateisinti socialines bei ekonomines problemas. Rytų šalyse pagrindines grėsmes kelia mažumos homogenizuojančiose valstybėse ir imperializmo bei Vakarų skverbimosi baimė.

Visuomenės saugumo koncepcinė sistema susieja tapatybę, saugumą ir migraciją Europoje. Koncepcijoje akcentuojama, jog migracija yra grėsmė ne tik valstybės saugumui, bet taip sukelia ir visuomenės nesaugumą. Būtent dėl šių priežasčių Europos Sąjungoje didėja ksenofobija ir tai gali būti traktuojama kaip Europos visuomenių savireakcija į didėjančią visuomenės nesaugumo jausmą dėl migracijos bei Europos Sąjungos negebėjimą užtikrinti visuomenės apsaugos.

Didėjantis migracijos saugumo užtikrinimas lemia Europos Sąjungos susiskaldymą ir visuomenės norą grįžti į nacionalines valstybes, kad būtų užtikrinta jų visuomeninės tapatybės apsauga. Visuomenės nesaugumo valdymas yra labai svarbus Europos integracijai, todėl prieš Europos Sąjungą nusiteikusių asmenų ir nacionalistų suaktyvėjimas leidžia manyti, kad nesugebėjimas valdyti visuomenės nesaugumo gali lemti Europos susiskaldymą ateityje.⁴⁰

Problema yra ne inkorporacija į kitų tautų visuomenę, o savosios tautinės tapatybės išlikimas, kai ir kitos tautinės tapatybės stengiasi kovoti dėl savo išlikimo.⁴¹

Neįmanoma ignoruoti tarptautinio terorizmo poveikio plėtojant migracijos ir saugumo sąsajas. Europos Sąjungos atveju, keletas mokslininkų priėjo išvados, kad diskursas, siejantis migraciją ir saugumą, sustiprėjo po Rugsėjo 11 – osios įvykių, kai migracija atsirado diskusijose apie kampaniją prieš terorizmą. Vis dėlto, galima daryti išvadą, kad šie įvykiai Europos Sąjungoje neinicijavo nesaugumo, susijusio su migracijos politika. Taigi, galima teigti, kad terorizmo problema Europos Sąjungos kontekste nebuvo pagrindinis migrantų saugumo užtikrinimo veiksnys.⁴²

⁴⁰Waewer O., Buzan B., Kelstrup M., Lemaitre O., „*Identity, Migration and the New security agenda in Europe*“. 1993. Prieiga per internetą: <https://www.euopenowjournal.org/partners/secureu/resources-and-tools/identity-migration-and-the-new-security-agenda-in-europe/>

⁴¹Laurėnas V. „*Lietuvių tautos delokalizacijos trauma*“. Klaipėda, 2015, p. 1-23.

Prieiga per internetą: <https://e-journals.ku.lt/journal/TBB/article/2190/info>

⁴²Kariotis G. „*European migration policy of the aftermath of september 11. The security migration nexus*“ University of Glasgow .2007, p.12-13

Prieiga per internetą:

https://www.researchgate.net/publication/248913512_European_migration_policy_in_the_aftermath_of_September_11_The_security-migration_nexus

Vis tik labiau tikėtina, kad esminis veiksnys, skatinantis migrantų saugumą Europos Sąjungoje, buvo Europos tapatybės ir kultūros apsauga, kurią skatino „Europos tvirtovės“ koncepcija. Ši koncepcija grindžiama laisvu judėjimu ir vidaus sienų naikinimu, tačiau, kita vertus, daug dėmesio skiriant atskirčiai ir išorės sienų valdymui. Be to, argumentas, kad imigrantai gali neigiamai veikti Europos Sąjungos ekonomiką, pasitarnavo kaip įteisinamasis veiksnys, plėtojant ribojančią migracijos politiką ir mažinant trečiųjų šalių piliečių teises, dėl kurių imigracija traktuojama kaip saugumo problema.

Migracijos srautų didėjimas kartu su Europos Sąjungos ir Šengeno erdvės kūrimu bei naujais ekonominiais susitarimais, smarkiai paveikė sienų, individualių ir kolektyvinių tapatybių formas ir reikšmes, valstybės suvereniteto ir valdžios prasmę. Svarbu paminėti, jog šie politiniai ir ekonominiai pokyčiai rodė glaudų imigracijos ir ekonominės globalizacijos ryšį.⁴³

Laisvą migraciją galima sieti su specifiniais iššūkiais, kuriuose išskiriamos grėsmės politiniam stabilumui, švietimui, situacijos stabilumui, aukštos kvalifikacijos specialistų praradimui.⁴⁴

Vidaus sienų panaikinimas ES paskatino naratyvų, kuriuose teigiama, kad atsivėrus vidaus sienoms atsiranda saugumo deficitas ir nauji iššūkiai viešajai tvarkai, sklaidą, todėl migracijos ir prieglobsčio klausimai vis labiau politizuojami ir sureikšminami. Toks valstybių suvereniteto denacionalizavimas reikalauja bendradarbiavimo, ir nors atrodo, kad glaudus bendradarbiavimas saugumo ir gynybos srityje ES yra būtinas, nėra bendros europinės pozicijos, kaip elgtis ir kaip neapsiriboti humanitarinių krizių valdymu po vadinamųjų pabėgėlių krizių, kurios gali remtis skirtingomis nacionalinėmis strateginėmis kultūromis, galiausiai priverčiančiomis ES vykdyti skirtingą saugumo ir gynybos politiką.

Migracijos saugumas dažniausiai orientuotas į nacionalinę valstybę ir nacionalinį saugumą, o ne į žmonių ir žmogaus saugumą.

⁴³Ceyhan A., Tsoukala A., „The securitization of migration in western societies: Ambivalent Discourses and Policies“, 2022, p.21-39.

Prieiga per internetą: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/03043754020270S103>

⁴⁴Česnavičius D., Stanaitis S., „Lietuvos gyventojų migracija Europos iššūkių kontekste“ 2015, p.31.

Prieiga per internetą: <https://www.lgd.lt/sites/default/files/29-54-1-SM.pdf>

2. EUROPOS SĄJUNGOS MIGRACIJOS POLITIKA

2.1 EUROPOS SĄJUNGOS TEISINĖ BAZĖ MIGRACIJOS KLAUSIMU

Įsigaliojus Lisabonos sutarčiai (sutartis, kuri Europos Parlamentui suteikia teisėkūros įgaliojimus ir teisę kartu su Europos Taryba vienodomis sąlygomis spręsti kaip leisti lėšas ir kokių veiksmų turėtų būti imamasi), Europos Parlamentas aktyviai dalyvauja procesuose, susijusiuose su teisėta bei nelegalia migracija ir teisės aktų, reglamentuojančių šiuos klausimus, priėmimu. 2020 m. rugsėjo mėn. Europos Komisija pristatė naują migracijos ir prieglobsčio paketą, kuriuo siekiama pakeisti ir patobulinti galiojančias procedūras, užtikrinti bendrą atsakomybės solidarumą. Pakte pateikiamas požiūris, kuriuo remiantis formuojama politika migracijos, prieglobsčio, integracijos ir sienų valdymo srityse ir sutinkama, kad bendras efektyvumas priklauso nuo pažangos visose išvardintose srityse. Minėtu paktu siekiama sukurti greitesnius ir sklandesnius migracijos procesus bei tvirtesnę sienų ir migracijos politikos valdymą, pasitelkiant informacines technologijas. Siekiama sumažinti neteisėtų ir nesaugių maršrutų skaičių ir skatinti teisėtus atvykimo būdus.⁴⁵

Europos Sąjungos siekis – suformuoti bendrą požiūrį ir priemones, sprendžiant teisėtą imigracijos ir kovos su nelegalia migracija klausimus.

2009 m. Lisabonos sutartis pakeitė padėtį prieglobsčio srityje: nuo minimalių standartų buvo pereita prie bendros sistemos ir vienodų procedūrų sukūrimo. Priėmus Lisabonos sutartį dėl sutarties Europos Sąjungoje veikimo (toliau – SESV), buvo nustatytas solidarumo ir teisingumo atsakomybės pasidalijimo principas (tarp valstybių narių). Sutartimi iš esmės buvo pakeista sprendimų prieglobsčio klausimais priėmimo tvarka, numatant bendrą sprendimų procedūrą. Taip pat, patobulinta Europos Sąjungos teisingumo teismo (toliau – ESTT) vykdoma teisinė priežiūra: pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą gali bet kurios valstybės narės teismas, o ne tik nacionalinis galutinės instancijos teismas, kaip buvo praktikuojama anksčiau. Tai suteikė galimybes labiau plėtoti teisingumo praktiką prieglobsčio klausimais.

Į bendrą sistemą įtraukta:

- Vienodas prieglobsčio statusas;
- Vienodas papildomos apsaugos statusas;
- Laikinos apsaugos sistema;
- Prieglobsčio statuso arba papildomos apsaugos suteikimo ir atėmimo procedūra;
- Už prašymo nagrinėjimą atsakingos valstybės nustatymo kriterijai;
- Priėmimo sąlygos.

⁴⁵ Komisijos Komunikatas dėl naujo migracijos ir prieglobsčio pakto. 2020m. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?qid=1601287338054&uri=COM%3A2020%3A609%3AFIN>

Remiantis Lisabonos sutartimi, valstybės, sprendamos imigracijos klausimus, turi vadovautis solidarumo ir teisingumo atsakomybės pasidalijimo principu, įskaitant ir finansinę naštą.⁴⁶ Kova su nelegalia migracija ES siekia užkirsti kelią nelegaliai imigracijai ir ją mažinti pasitelkiant veiksmingą apgrėžimo politiką, tačiau nepamirštant pagrindinių teisių.

Europos Sąjungos prieglobsčio politikos tikslas yra tinkamo statuso suteikimas bet kuriam ne ES piliečiui, kuriam turi būti suteikiama tarptautinė apsauga ir negražinimo politikos užtikrinimas. Sąvokos „prieglobstis“ ar „pabėgėlis“ nėra apibrėžtos SESV ar Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje, tačiau šie terminai yra glaudžiai susiję su Ženevos konvencija ir tai yra viena priežasčių, kodėl ES siekia bendros Europos prieglobsčio politikos.⁴⁷ Teisiniai pagrindai, numatyti SESV 67 straipsnio 2 dalyje (apibrėžia asmenų kontrolę, kai jie kerta vidaus sienas, suformuoja bendrą valstybių narių prieglobsčio, imigracijos ir išorės sienų politiką).⁴⁸ 78 ir 80 straipsniuose nurodoma, kad visoje Europos Sąjungoje yra galiojantis vienodas prieglobsčio ir apsaugos statusas bei vienodos prieglobsčio ir (ar) apsaugos suteikimo ir atėmimo procedūros. Taip pat, bendri kriterijai, kuriais vadovaujantis nustatoma atsakinga už prašymo nagrinėjimą valstybė narė.⁴⁹

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 18 straipsnis numato, kad teisė į prieglobstį turi būti užtikrinama vadovaujantis Ženevos konvencijai bei 1967 m. sausio 31 d. Protokolu dėl pabėgėlių statuso. Taip pat, Europos Sąjungos sutartimi ir sutartimi dėl ES veikimo.⁵⁰

Europos Sąjungos tikslai, kuriant bendrą imigracijos politiką:

- veiksmingas migracijos srautų valdymas;
- bendros atvykimo ir apgyvendinimo sąlygos;
- sąžiningas elgesys su trečiųjų šalių piliečiais;
- teisių apibrėžimas ir judumo ES viduje teisės;
- nelegalios imigracijos prevencija ir kova su ja;
- prekybos žmonėmis ir kontrabandos užkardymas;
- ES konkurencingumo ir augimo stiprinimas.

2022 m. balandžio mėn. Europos Komisija pristatė naują priemonių paketą, kuriuo siekiama padidinti teisėtą migraciją ir spręsti darbo jėgos trūkumo Europos darbo rinkoje problemą. Savo pasiūlyme Komisija siūlo teisinės, veiklos ir politikos iniciatyvas, kurios bus naudingos ES

⁴⁶Imigracijos politika.2022.

Prieiga per internetą: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/152/immigration-policy>

⁴⁷Prieglobsčio politika.2022m.

Prieiga per internetą: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/151/asylum-policy>

⁴⁸Sutarties dėl Europos sąjungos veikimo suvestinė redakcija.2012,p.27

Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=da>

⁴⁹Ten pat,p.30-31.

⁵⁰Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. (2016/C 202/02),p.9.

Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=GA>

ekonomikai, stiprins bendradarbiavimą su ES nepriklausančiomis šalimis ir ilgainiui pagerins bendrą migracijos valdymą. Į pasiūlymų rinkinį taip pat įtraukti konkretūs veiksmai, kuriais siekiama palengvinti dėl karo Ukrainoje perkeltųjų asmenų integraciją į ES darbo rinką. Priemonės taip pat apima ES talentų rezervo, kuris turėtų padėti lengviau vieniems kitus rasti darbo kitose šalyse ieškančius asmenis ir darbdavius, sukūrimą. Galiausiai priemonėmis siekiama sukurti vadinamąją talentų partnerystę su Tunisu, Egiptu ir Maroku, siekiant pagerinti galimybes dirbti ir mokytis, siekiant užkirsti kelią neteisėtam žmonių gabenimui, taip pat gerinti bendradarbiavimą su šalimis dėl neteisėtai atvykusių asmenų grąžinimo ir readmisijos.

2022 m. ES valstybėse narėse vis dar pasitaiko atvejų, kuomet valstybės narės vengia priimti atsakomybę ir siekia perduoti atsakomybę kitoms valstybėms narėms. Graikija ir toliau atsisako priimti piliečius iš Sirijos, Afganistano, Somalio, Pakistano ir Bangladešo remdamasi tuo, kad Turkija jiems yra saugi trečioji šalis.

Be to, naujausiuose pranešimuose iš Balkanų maršruto ir toliau atkreipiamas dėmesys į didelį ES apgrėžimų skaičių. Europos Parlamentas taip pat aptarė teisės į prieglobstį pažeidimus ES valstybėse narėse. Žiniasklaida ir žmogaus teisių organizacijos ne kartą atkreipė dėmesį į aktyviai vykdomą apgrėžimą, ypač prie pietinių ir rytinių Europos sienų.⁵¹

Europos Taryba (toliau – ET) paskelbė ataskaitą, kurioje smerkiamas visuotinis migrantų grąžinimas pasienyje. Organizacijos teigimu, šią praktiką lydi rimtas ir sistemingas smurtas, todėl valstybės narės raginamos nutraukti šiuos žmogaus teisių pažeidimus.

Vokietijos civilinė gelbėjimo organizacija "Sea Watch" padavė organizaciją "Frontex" į teismą dėl neskaidraus bendradarbiavimo su Libijos pakrančių apsauga. Ieškinyje nagrinėjamas atvejis, kai Libijos pakrančių apsaugos tarnyba, tariamai padedama FRONTEX drono, iš Maltos SAR zonos išstūmė migrantų valtį⁵².

Europos Parlamentas taip pat pasinaudojo savo biudžeto priežiūros įgaliojimais, jau antrus metus iš eilės nepritardamas FRONTEX biudžeto valdymui. Biudžeto kontrolė yra viena tų sričių, kuriomis Europos Parlamentas gali pasinaudoti, siekdamas užtikrinti veiksmingą decentralizuotos agentūros, tokios kaip FRONTEX, priežiūrą; šioje srityje Taryba turi kompetenciją teikti tik rekomendacijas. Tokia biudžeto procedūra suteikia Europos Parlamentui daugiau galimybių daryti įtaką agentūros veiklai⁵³. Kalbant apie metinio biudžeto tvirtinimą, Europos Parlamento ir Tarybos kompetencija yra beveik vienoda. Kadangi ES Taryba ir Parlamentas turi rasti bendrą pagrindą

⁵¹ „Western Balkans route“. 2022.

Prieiga per internetą <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-migration-policy/western-balkans-route/#situation>

⁵² Nielsson. „N. Transparency lawsuit filed against Frontex“. 2022.

Prieiga per internetą: https://euobserver.com/migration/154814?utm_source=euobs&utm_medium=email

⁵³ Saurel S „Frontex under the budgetary scrutiny of the European Parliament“ 2022m.

Prieiga per internetą: <https://eumigrationlawblog.eu/frontex-under-the-budgetary-scrutiny-of-the-european-parliament/#more-8412>

metinėje biudžeto sudarymo procedūroje, Europos Parlamentui tai davė teigiamą rezultatą, t. y. galimybę didinti savo įtaką FRONTEX valdymui.⁵⁴

Tyrimė, kurį atliko Le Monde, Lighthouse Report, Der Spiegel ir Republik 2020 m. kovą ir 2021 m. rugsėjį, pateikiami įrodymai, kad FRONTEX slėpė neteisėtą migrantų išsiuntimą iš Graikijos į Turkiją. Nuo 2020 m. kovo mėn. iki 2021 m. rugsėjo mėn. agentūra nuslėpė mažiausiai 22 neteisėto išsiuntimo atvejus, užregistruodama juos kaip Turkijos užkardytas išvykimo operacijas.⁵⁵

Dėl visų šių įvykių, FRONTEX vadovas buvo priverstas atsistatydinti. Pasak europarlamentarės T. Strik, Leggeri atsistatydinimas yra būtinas pirmas žingsnis, tačiau priimti atsakomybę taip pat turi ir valstybės narės bei Europos Komisija ir stiprinti priemones siekiant užkardyti migrantų išsiuntimą. Europarlamentarė T. Strik 2021m. vadovavo Europos Parlamento tyrimui dėl FRONTEX vaidmens vykdant „stūmimus“: Valstybės taryba 2022 m. balandžio mėn. nusprendė, kad Nyderlandai nebegali deportuoti prieglobsčio prašytojų į ES šalis, kuriose sistemingai vykdomas „stūmimas“.⁵⁶

2022 m. gegužės mėn. Statewatch paskelbė ataskaitą "Kokia kaina? ES saugumo, gynybos ir sienų politikos finansavimas 2021-2027 m." Ataskaitoje buvo atskleidžiama, kad 2021-2027 m. daugiametėje finansinėje programoje saugumo ir gynybos tikslams skiriama precedento neturinti Europos viešųjų lėšų suma, kuri nuo vieno išlaidų ciklo iki kito padidėja daugiau nei dvigubai. Agentūrai FRONTEX 2021-2027 m. bus skirtas precedento neturintis 5,6 mlrd. eurų finansavimas, t. y. 194 proc. daugiau nei ankstesniame biudžeto cikle, ir jai teks pagrindinis vaidmuo prižiūrint kaip valstybės narės naudoja ES migracijos lėšas.⁵⁷

Savo naujausioje 2022 m. gegužės mėn. pastaboje dėl Šengeno sienų kodekso pakeitimų Meijerso komitetas (nepriklausoma ekspertų grupė, tirianti ir konsultuojanti Europos baudžiamosios, migracijos, pabėgėlių, privatumo, nediskriminavimo ir konstitucinės teisės klausimais) teigia, kad Europos Komisijos pasiūlymas kelia susirūpinimą dėl ES sutartyse nustatytų pagrindinių ES laisvių, visų pirma laisvo ES piliečių judėjimo ir pagrindinių teisių, ypač teisės į prieglobstį, asmens duomenų apsaugos ir nediskriminavimo užtikrinimo. ES sutartyse laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė aiškiai apibrėžta kaip erdvė be vidaus sienų kontrolės. Europos Sąjungos piliečių teisė judėti laisvai ES teritorijoje ir apsigyventi valstybių narių teritorijose yra

⁵⁴EU Migration law update 2022.

Prieiga: <https://www.commissie-meijers.nl/eu-migration-law-update-june-2022/>

⁵⁵Pascual J, "European Border control agency has been covering up illegal returns of migrants". 2022.

Prieiga per internetą: https://www.lemonde.fr/en/international/article/2022/04/30/frontex-the-european-border-control-agency-has-been-masking-illegal-returns-of-migrants-in-the-aegean-sea_5982031_4.html

⁵⁶EU migration policy. 2022.

Prieiga per internetą: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-migration-policy/#work>

⁵⁷„At what cost: funding the EU's security defense and border policies 2021-2027“. 2022.

Prieiga per internetą: <https://www.statewatch.org/publications/reports-and-books/at-what-cost-funding-the-eu-s-security-defence-and-border-policies-2021-2027/>

apibrėžiama SESV 21 straipsnyje. Be to, pagal SESV 67 straipsnį Europos Sąjunga turi užtikrinti, kad ES piliečiams nebūtų vidaus sienų kontrolės. Tai neseniai patvirtino ES Teisingumo Teismas sprendime dėl ilgalaikio vidaus sienų kontrolės atnaujinimo teisėtumo.⁵⁸

Europos Komisija vidaus sienų kontrolės atnaujinimo nelaiko kliūtimi laisvam ES piliečių judėjimui, nors pati Komisija reikalauja, kad valstybės narės pateiktų ataskaitą apie jos poveikį laisvam piliečių judėjimui. Apie neigiamą kontrolės atnaujinimo poveikį laisvam asmenų judėjimui plačiai pranešė ES pagrindinių teisių agentūra. Be kita ko, buvo leista netgi statyti greičio apribojimus ar kitas fizines kliūtis kelių perėjimo punktuose. Šiuo pasiūlymu Europos Komisija dar kartą patvirtina suverenią valstybių narių teisę atnaujinti vidaus sienų kontrolę, kartu nutylėdama apie neproporcingą vidaus sienų kontrolės mastą ir trukmę, kurią nuo 2015 m. buvo galima stebėti prie valstybių narių vidaus sienų.

Nors sunku daryti apibendrinimus apie ES skirtingas migracijos politikos kryptis ir šalis, tačiau galima teigti, kad šeštajame ir septintajame dešimtmetyje imigrantai pirmiausia buvo papildoma darbo jėga daugumoje Vakarų Europos šalių. Ekonominė padėtis lėmė tai, kad darbo rinkai reikėjo pigios ir lanksčios darbo jėgos, kurios nebuvo vidaus rinkoje. Tokios šalys kaip Prancūzija, Vokietija ir Nyderlandai taikė atlaidžią ar net skatinamąją migracijos politiką, motyvuodamos papildomos darbo jėgos poreikiu. Šeštojo dešimtmečio pabaigoje, septintojo dešimtmečio pradžioje liberalios imigracijos politiką pakeitė į kontrolę orientuota, ribojanti politika. Ribojamąją politiką lėmė darbo jėgos pokyčiai rinkoje ir noras apsaugoti vietinių darbuotojų socialines bei ekonomines teises, tačiau politinėje retorikoje migracija vis dažniau buvo siejama su viešosios tvarkos destabilizavimu.⁵⁹ Vienas svarbiausių šio laikotarpio sprendimų buvo Tarybos reglamentas 1612/68, kuriame buvo atskirta laisvo piliečių judėjimo teisė valstybių narių piliečių laisvo judėjimo teisė ir trečiųjų šalių piliečių laisvo judėjimo teisė. Šis sprendimas padėjo pamatus „Europos tvirtovei“ (nuostata ginti Europą nuo išorės poveikio, ypatingai nuo kitų kultūrų įtakos). Tarybos rezoliucija aiškiai nurodė, kad laisvas asmenų judėjimas vidaus rinkoje būtų valstybių narių piliečių prerogatyva. Pirmas svarbus žingsnis formuojant bendrą Europos bendrijų poziciją migracijos klausimais buvo veiksmų programos sudarymas. Bendrijoje migracija dažniausiai buvo svarstoma socialinių ir ekonominių teisių bei integruotos darbo rinkos kūrimo, kurioje darbuotojai galėtų laisvai judėti tarp valstybių narių. Imigracija vis labiau politizuojama per prieglobsčio klausimą. Migracijos politizavimas taip pat paaiškina, kodėl prieglobstis yra taip lengvai siejamas

⁵⁸EU Migration law update 2022m..

Prieiga per internetą:<https://www.commissie-meijers.nl/eu-migration-law-update-june-2022/>

⁵⁹ Kahanec.M., Zimmermann F.K. „Migration in an enlarged EU: A Challenging solution?“. 2009. p.4-29

Prieiga per internetą:https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/pages/publication14287_en.pdf

su nelegalia migracija. Pastaraisiais metais smarkiai išaugęs nelegalių imigrantų skaičius atskleidė vis didėjančią prieglobsčio prašytojų skaičių.⁶⁰

XX a. devintajame dešimtmetyje prasidėjo reikšminga migracijos politikos europeizacija. Politikos koordinavimas ir plėtojimas buvo institucionalizuotas Europos tarpvalstybiniame bendradarbiavime, Europos Sąjungoje ir Europos tarpvalstybinių funkcinių organizacijų. Pirma, migracija tapo svarbiu klausimu Europos tarpvyriausybiniuose forumuose. Pagal tarpvyriausybinius ir biurokratinius forumus, tarpvalstybiniai ir tarpvyriausybiniai politikos tinklai buvo suinteresuoti bendradarbiavimu grindžiamu migracijos reguliavimu. Tai labai prisidėjo prie laipsniško migracijos politikos įtraukimo į konstitucinę ES struktūrą.⁶¹

Prasidėjusi nelegali migracija 2021 m. vasarą Lietuvoje ir nepaisant iššūkių, su kuriais susiduria Lietuva, reikėtų pasidžiaugti tuo, kad šioje situacijoje yra jaučiamas europinis solidarumas, o tai parodo narystės Europos Sąjungoje prasmę. Per rekordiškai trumpą laiką buvo mobilizuotos Europos sienų ir pakrančių apsaugos agentūros FRONTEX pajėgos, taip pat Europos Sąjunga skyrė papildomą finansavimą sienos apsaugai, nuolat yra vykdomos konsultacijos ir su atskiromis ES šalimis.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (ESTT) nusprendė, kad Lietuvos įstatymai, neleidžiantys neteisėtiems migrantams prašyti prieglobsčio ir savaime juos sulaikantys, prieštarauja Europos Sąjungos direktyvoms. Lietuva pakeitė savo prieglobsčio įstatymus po to, kai į šalį iš Baltarusijos atvyko keli tūkstančiai nelegalių migrantų. Lietuva sulaikė šalyje jau esančius migrantus, o pasieniečiams nurodė grąžinti tuos, kurie bando patekti į šalį.

Remiantis ESTT sprendimu, sulaikyti žmones vien dėl to, kad jie neteisėtai atvyko į šalį, neleidžiama net ir esant karo ar nepaprastosios padėties padėčiais. Teismas pažymėjo, kad migrantų keliama grėsmė viešajai tvarkai – argumentas, kuriuo remiasi Lietuvos įstatymų leidėjai – turi būti reali ir pagrįsta.

ESTT nagrinėjo migrantų apgyvendinimo sąlygas Lietuvoje – ar jų apgyvendinimas uždaruose migrantų centruose yra sulaikymas ar ne ir ar teisėta neleisti migrantams prašyti prieglobsčio, jei šalyje vyksta „migrantų antplūdis“.

Abiem klausimais ESTT sprendimas buvo nepalankus Lietuvai. Byloje dalyvavo ir Valstybės sienos apsaugos tarnyba (VSAT), o teismas nagrinėjo argumentą, kad migrantai tariamai piktnaudžiauja teise į prieglobstį.

⁶⁰ Thielemann E.R. „The 'Soft' Europeanisation of Migration Policy: European integration and Domestic Policy Change“, 2002. p. 16-24

Prieiga per internetą:

https://www.academia.edu/download/70737005/The_soft_Europeanisation_of_migration_20210930-30423-vfpu8a.pdf

⁶¹ Huysmans J. „The European Union and the Securitization of Migration“. University of Kent. 2000. p.5.

Prieiga per internetą: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/1468-5965.00263>

„Lietuvos Vyriausybė nepaaiškino, kokį poveikį migrantų apgręžimas turėtų viešosios tvarkos palaikymui ir vidaus saugumo užtikrinimui susidarius nepaprastajai situacijai dėl masinio migrantų antplūdžio“, - ESTT kritikavo Lietuvos argumentus dėl saugumo.

„Žmonių stūmimas“ yra neteisėtas. Tai, ko nevadiname sulaikymu, iš tikrųjų yra sulaikymas ir sulaikymas yra neteisėtas, jis taikomas vien dėl to, kad asmuo atvyko be dokumentų. Lietuvos praktika atstumti žmones nepriimant jų prieglobsčio prašymų ir praktika laikyti juos sulaikytus buvo įvertinta kaip neteisėta.“ – teigė advokatas Laurynas Biekša.

Nors ESTT sprendimas neprivertė Lietuvos pakeisti savo politikos, tačiau tarptautinė kritika dėl Lietuvos elgesio su prieglobsčio prašytojais egzistuoja. Galbūt ir ESTT sprendimas bus nereikšmingas, tačiau ESTT bent jau sukurs precedentą ir gali turėti įtakos kitų bylų prieš Lietuvą baigčiai.

Lietuva turėtų vykdyti savo tarptautinius įsipareigojimus ir suteikti prieglobsčio prašytojams galimybę gauti tarptautinę apsaugą. Atsižvelgdamos į šiandieninę ES Teisingumo Teismo išvadą, valdžios institucijos turėtų vadovautis teismo išvada, bet šalis pati pasirinko taikyti skirtingą politiką neatsižvelgiant į ESTT išvadą, nes ši migrantų krizė yra ne kas kita kaip Baltarusijos režimo hibridinė ataka.⁶²

2.2. MIGRACIJOS AKTUALIZAVIMAS EUROPOJE PO 2015 M.

Dažniausios migracijos priežastys šiuo metu yra nestabilios situacijos šalyse, kariniai konfliktai ar jų grėsmės, pabėgėliai dažnai yra persekiojami savo pačių vyriausybių, neretai jiems yra grasinama. Geresnio ir stabilesnio gyvenimo paieškas taip pat galima įvardinti kaip vieną pagrindinių migracijos priežasčių. Asmenims, bėgantiems iš kilmės šalių dėl ginkluotų konfliktų ar žmogaus teisių pažeidimų paprastai humanitarinė pagalba suteikiama artimiausioje saugioje šalyje. Migraciją taip pat gali sukelti ir persekiojimas dėl tokių priežasčių kaip religinės, politinės, kultūrinės pažiūros, asmenų rasė, todėl aukos dažnai tampa priverstiniais migrantais. Darbu grindžiamą migraciją galima užtikrinti laikinosiomis vizomis arba kviestinių darbuotojų programa, o humanitarinei migracijai gali prireikti ir kitų priemonių.

Demografinės priežastys lemia ar visuomenė sensta ar jaunėja, didėja ar mažėja, o tai savaime turi įtakos darbingumui ir valstybės ekonomikai. Žmonės dažnai migruoja į kitas šalis, nes tikisi geresnės algos, išsilavinimo ir aukšto pragyvenimo lygio.

Klimato kaita taip pat visuomet buvo viena pagrindinių migracijos priežasčių – žmonės nuolat bėga nuo stichinių gamtos nelaimių (uraganai, potvyniai, žemės drebėjimai). Planuojama,

⁶²*Eastern Borders: CJEU Finds Lithuania's Legislation Unlawful Amid New Reports of Abuses, Polish Court Ruling on the Illegality of Pushbacks, Poland Replaces a No-Access Zone with Steel Wall.*2022.

Prieiga per internetą: <https://ecre.org/eastern-borders-cjeu-finds-lithuanias-legislation-unlawful-amid-new-reports-of-abuses-polish-court-ruling-on-the-illegality-of-pushbacks-poland-replaces-a-no-access-zone-with-steel-wall/>

kad ateityje stichinių nelaimių bus tik daugiau dėl klimato kaitos, o tai paskatins dar didesnius migracijos srautus. Tikėtina, kad iki 2050 m. migrantų skaičiai gali svyruoti nuo 25 mln. iki 1 mlrd.⁶³

Pastaruoju metu į ES atvykstantys pabėgėliai buvo priversti palikti savo namus dėl terorizmo, vyraujančio karo ar grasinimų. 2022 m. liepos mėn. prieglobsčio prašymų skaičius ES išliko neįprastai didelis – pateikta apie 72 800 prašymų. Tai buvo trečias mėnuo iš eilės, kai buvo pateikta daugiau kaip 70 000 prašymų, ko nebuvo nuo 2015 – 2016 m. pabėgėlių krizės.⁶⁴

Migracija ir jos procesai daro didžiulę įtaką ne tik asmeniniams individų gyvenimams, bet taip pat veikia ir ekonominę bei socialinę šalies būklę. Kita vertus, stebimi ir tam tikri teigiami veiksniai: mažėjantis nedarbo lygis šalyje, didesnis darbo užmokestis, darbo jėgos mobilumas. Migracija prisideda ir prie demografinių rodiklių kintamumo – skatina gimstamumą ir gyventojų skaičiaus didėjimą.⁶⁵

Globalizacija taip pat yra neatsiejama migracijos procesų dalis. Nepaisant to, kad ji neturi tiesioginio poveikio, tačiau vis tik daro įtaką ir lengvina migracijos procesus per laisvą žmonių judėjimą ir technologijų, leidžiančių komunikuoti su visu pasauliu, plėtrą. Vis tik pavieniais atvejais globalizacija galimai slopina migraciją. Pavyzdžiui, didžiulio pelno įmonėms persikėlus į skurdžias šalis, kuriose vyrauja pigi darbo jėga, tokiose šalyse sukuriamos papildomos darbo vietos ir tai šiek tiek sustabdo vietinių gyventojų norą ieškoti geresnio gyvenimo svetur.⁶⁶

Pagrindinius veiksnius dėl kurių vyksta migracija, galima suskirstyti į 4 grupes:

- Paklausos veiksniai. Migruojančius asmenis vilioja geresnės sąlygos (ekonominės, socialinės ir t.t.) nei gimtoje šalyje. Pagrindiniai veiksniai: didelės pajamos, mažesni mokesčiai, geresnės darbo sąlygos, geresni darbo pasiūlymai, labiau išvystytos švietimo, sveikatos apsaugos paslaugos;
- Pasiūlos veiksniai. Pagrindiniai veiksniai yra šie: kariniai konfliktai, prasta politinė situacija šalyje, nepriteklis, didelis nedarbas, prastas atlyginimas, neišvystyta ir vargiai veikianti socialinė sistema;
- Grandininės migracijos veiksniai (informacija gaunama iš artimųjų ir draugų, kurie jau yra emigravę). Migrantai, kurie įsikuria svečioje šalyje, perduoda informaciją gimtojoje šalyje likusiems šeimos nariams, artimiesiems, draugams, teigiamai atsiliepia apie šalį, kurioje įsikūrė ir

⁶³Berleermann M., Steinhart F. M., „Climate Change, Natural Disasters, and Migration—a Survey of the Empirical Evidence“.2017,p. 355-359.

Prieiga per internetą: <https://academic.oup.com/cesifo/article/63/4/353/4656267>

⁶⁴Latest Asylum Trends.2022.

Prieiga per internetą: <https://euaa.europa.eu/latest-asylum-trends-asylum>

⁶⁵Migracijos priežastys.2020.

Prieiga per internetą: <https://www.europarl.europa.eu/news/lt/headlines/world/20200624STO81906/migracijos-priezastys>

⁶⁶Rudžinskienė R., Paulauskaitė L., „Socialinė politika lietuvių gyventojų emigracijos priežastys ir padariniai šalies ekonomikai“, p.65-68.

Prieiga per internetą: <https://www.zurnalai.vu.lt/STEPP/article/view/2661/1871>

paskatina atvykti savo draugus bei šeimos narius. Tokiu būdu vieno asmens ar vienos šeimos migraciją sukuria grandininę reakciją ir skatiną papildomą migraciją;

- Psichologiniai veiksniai (šeimos ilgesys, nežinomybė, baimė likti atstumtiems svetimoje šalyje, užsienio kalba).

2015 m. Europos migrantų krizė, tarptautiniu mastu dar vadinama Sirijos pabėgėlių krize, buvo laikotarpis, kai į Europą plūstelėjo gerokai daugiau pabėgėlių ir migrantų – į žemyną prieglobsčio prašyti atvyko 1,3 mln. žmonių, o tai yra didžiausias pabėgėlių skaičius per vienerius metus nuo Antrojo pasaulinio karo laikų. 2015 m. prieglobsčio Europoje prašė daugiausia sirų tautybės asmenų, tačiau tarp jų taip pat buvo nemažai afganų, nigeriečių, pakistaniečių, irakiečių ir eritriečių, taip pat ekonominių migrantų iš Balkanų.⁶⁷

2015 m. politikai ir saugumo ekspertai jautė spaudimą greitai priimti sprendimus dėl tariamos ekstremalios situacijos, susijusios su sienų kontrole, bet greitis, kurio reikia reaguojant į ekstremalią situaciją saugumo srityje, dažnai neatitinka svarstymų politikos tempo.

2015 m. migracijos krizė parodė kaip sugrėsminimas kai kuriais atvejais nesugebėjo įgyti platesnio legitimumo tarp populiariosios, ekspertų ir žiniasklaidos auditorijos. Nesėkmingi sugrėsmino žingsniai 2015 m. migracijos krizės metu iškėlė problemą, kad sugrėsminama tik tada, kai auditorija ją priima kaip tokią, o sprendimą dėl sugrėsminimo priima ne asmuo, o auditorija ir daugeliu atvejų ši auditorija yra daugialypė ir įvairi. Tai reiškia, kad visi sugrėsminimo veiksmai, kuriais siekiama įvesti „nepaprastąsias galias“, turi būti kuriami kartu su auditorija.

Vienas iš ES sprendimų – paskelbti karą nusikalstamoms kontrabandininkų ir prekeivių žmonėmis gaujoms, kurios yra atsakingos už pabėgėlių mirčių augimą. Prilyginus kontrabandininkų veiklą „naujai vergų prekybai“, šis sugrėsminimo veiksmas nesulaukė ES visuomenės ir žiniasklaidos pritarimo. Tam nebuvo pritarta daugiausia dėl to, kad pabėgėliai ir prieglobsčio prašytojai jau buvo deleguoti kaip referenciniai objektai (t. y. kaip veikėjai, nusipelnę mūsų užuojautos ir ypatingos apsaugos). Priešingai, pabėgėlių ir migrantų buvimas ES jau buvo sugrėsminimas, nes jie buvo įvardyti kaip grėsmė (nelegalūs ir fiktyvūs). Jei sugrėsminami objektai yra labai nepopuliarūs visuomenėje ir žiniasklaidoje, mažai tikėtina, kad veiksmai, kuriais siekiama juos apsaugoti, sulauks didelio susidomėjimo.

Europos prieglobsčio krizė parodė, kad europiečiai nėra tokie ryžtingi, kad į savo visuomenės priimtą naują grupę, bent jau ne tokiais skaičiais, kuriuos 2015 m. rudenį pasiūlė Europos Komisija.

⁶⁷ Abbas A.M. „*Understanding Germany's response to the 2015 refugee crisis*“. Cairo University, Giza, Egypt, p. 13-14

Prieiga per internetą: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/REPS-03-2019-0024/full/pdf?title=understanding-germanys-response-to-the-2015-refugee-crisis>

Planas, paremtas kvotomis kiekvienai ES valstybei narei, suskirstė Europos Sąjungą į stovyklas, sukrėtė jos pagrindinį vienybės įvairovėje principą ir kėlė grėsmę Europos Sąjungos projekto ateičiai.

2016 m. sausį Europos Komisija paskelbė, kad pradinis pabėgėlių perkėlimo į ES planas žlugo ir kad Komisija pateiks pasiūlymą reformuoti Dublino susitarimą.⁶⁸

Nuo 2015 m. didžiausia humanitarinė katastrofa – Rusijos pradėtas karas Ukrainoje. 2022 m. vasario 24 d. Rusija, įsiverždama į nepriklausomą valstybę, sukėlė didžiausią humanitarinę krizę Europoje, naujųjų laikų istorijoje. Šiandien, tebesitęsiant karui, daugybė ukrainiečių yra priversti palikti savo namus.

Rusijos karo taktika nepasikeitė nuo Antrojo pasaulinio karo laikų – yra atakuojami Ukrainos civilių gyventojų namai, kritinė infrastruktūra, prieš civilius asmenis nuolat naudojamas fizinis ir psichologinis smurtas. Dėl šio karo apie trečdalis ukrainiečių buvo priversti palikti savo namus ir persikelti į kitas šalis arba šalies viduje, toliau nuo mūsų epicentro. Nuo 2022 m. liepos 6 d. buvo užfiksuota daugiau nei 2 mln. pabėgėlių Europoje, įskaitant Lenkiją (1 207 650), Vokietiją (867 000), Čekiją (388 097), Turkiją (145 000) ir Italiją (141 562). Maždaug 90 proc. šių pabėgėlių yra moterys ir vaikai, kurie palieka savo namus dėl didžiulės smurtos ir prievartos grėsmės.⁶⁹

Europa jau 2010 m. pradėjo registruoti didesnę pabėgėlių skaičių dėl konfliktų tam tikrose Artimųjų Rytų, Azijos ir Afrikos dalyse, ypač dėl karų Sirijoje, Irake ir Afganistane, taip pat dėl teroristinių sukilimų Nigerijoje ir Pakistane, ilgalaikių žmogaus teisių pažeidimų Eritrėjoje, kurie prisidėjo prie pabėgėlių srautų. Milijonai žmonių iš pradžių ieškojo prieglobsčio palyginti stabiliose šalyse, esančiose netoli jų kilmės vietos, tačiau nors šiose šalyse iš esmės nevyko karas, pabėgėlių gyvenimo sąlygos dažnu atveju buvo labai prastos. Turkijoje daugumai pabėgėlių neleidžiama dirbti, o Jordanijoje ir Libane, priėmusiose milijonus pabėgėlių iš Sirijos, daugybė jų gyveno skurdžiose pabėgėlių stovyklose. Suprantama, kad karai jų kilmės šalyse artimiausiu metu nesibaigs, todėl dauguma pabėgėlių vis dažniau nori visam laikui įsikurti kitur. Be to, nuo 2014 m. Libanas, Jordanija ir Egiptas nustojo priimti Sirijos prieglobsčio prašytojus, kas lėmė 2015 m. į Europą bėgančių žmonių skaičiaus didėjimą.⁷⁰

⁶⁸A. Pachman ir I. Svoboda „*Expecting and Corruption of Democracy in the European Union*“ Welfare and security in 21st century: politisation of the "social contract" : interdisciplinary collection of scientific works = Благополучие и безопасность в XXI веке: политизация «социального контракта» : интердисциплинарный сборник научных трудов / Klaipėda University ; [scientific redactors Sergej Kocherov, Saulius Šiliauskas] ; [edited by Vaidutis Laurėnas] 2017, p.86-97.

⁶⁹ES atsakas į Ukrainos pabėgėlių krizę 2022m.

Prieiga per internetą: <https://www.europarl.europa.eu/news/lt/headlines/world/20220324STO26151/es-atsakas-i-ukrainos-pabegeliu-krize>

⁷⁰The Mediterranean Migration Crisis Why People Flee, What the EU Should Do 2015m.

Prieiga per internetą: <https://www.hrw.org/report/2015/06/19/mediterranean-migration-crisis/why-people-flee-what-eu-should-do>

Didžioji dauguma į Europą atvykusių pabėgėlių tai darė kirsdami Egėjo jūrą iš Turkijos į Graikiją, o vėliau sausuma per Balkanus keliavo į Europos Sąjungą. Tai buvo didelis pokytis, palyginti su ankstesniais metais: iki 2015 m. dauguma pabėgėlių Europą pasiekdavo kirsdami Viduržemio jūrą iš Libijos į Italiją, daugiausia dėl to, kad per Antrąją Libijos pilietinį karą žlugo pasienio kontrolė – tai daugiausia buvo migrantai, kilę iš Afrikos (į pietus nuo Sacharos).⁷¹ Egėjo jūros maršrutu keliavo pabėgėliai, kilę iš Artimųjų Rytų, daugiausia iš Sirijos, arba iš tolimesnių Azijos šalių, daugiausia iš Afganistano. Pietryčių ir vidurio Europos šalys, per kurias pabėgėliai keliavo, kad pasiektų Vakarų Europą, buvo nepasirengusios staigiam dešimčių tūkstančių pabėgėlių judėjimui, todėl atitinkamai daugelis šių šalių žaibiškai reagavo uždarydamos savo sienas su kaimyninėmis šalimis. Nors šiomis priemonėmis buvo siekta atgauti tam tikrą kontrolę, jos dažnai prisidėjo prie chaoso, nes didžiuliai žmonių skaičiai nuolat įstrigdavo vienoje šalyje arba būdavo perkeliami į kitą šalį. Dauguma šalių atsisakė priimti atvykstančius pabėgėlius, tačiau Vokietija galiausiai priėmė daugumą jų po to, kai vyriausybė nusprendė laikinai sustabdyti ES taisykles, reikalaujančias, kad prieglobsčio prašytojai pasilikėtų pirmoje ES šalyje, į kurią jie įžengė, vykdydamą. 2015 m. rudenį atvykstančių pabėgėlių skaičius pradėjo sparčiai mažėti, nes prasidėjo žiema ir dėl šalčio kelionė tapo pavojingesnė. 2016 m. kovo mėn. Turkija sutiko sustiprinti sienų apsaugos priemones, kad imtųsi visų būtinų priemonių sustabdyti neteisėtai iš Turkijos į Graikijos salas keliaujančius žmones. Mainais už tai Turkija gavo 6 mlrd. eurų humanitarinei padėčiai, su kuria susiduria pabėgėliai šalyje, gerinti.⁷²

Migracijos politikos srityje ryškiausias pokytis, ypač po 2015 m. pabėgėlių krizės yra sienų Europoje militarizavimas, ypač ES išorės sienos militarizavimas. Sienų panaikinimą Europos viduje daug kas laikė žingsniu link pasaulio be sienų, tačiau nuo 2016 m. ES priėjo išvados, kad vidinių sienų panaikinimas reikalauja daug griežtesnės išorės sienos nei anksčiau. Akivaizdu, kad migracijos politikoje taikomos karinės priemonės, įskaitant ginkluotus sienos apsaugos pareigūnus.

Krizė turėjo didžiulį poveikį tiek nukentėjusių ES šalių, tiek visos ES politikai. Nukentėjusių šalių populistinės dešinėsios politinės partijos pasinaudojo antiimigracinėmis nuotaikomis, daugeliu atvejų paversdamos jas pagrindiniu savo platformos akcentu. Nors paprastai jos nesurinkdavo pakankamai balsų, kad patektų į vyriausybę, jų buvimas dažnai darė įtaką politikai, nes apsunkino valdančiųjų koalicijų formavimą ir pasipriešinimą imigracijai pavertė pagrindine politine tendencija. Krizės metu ir iškart po jos buvo aktyviai siekiama ES prieglobsčio teisės reformų, tačiau, sumažėjus atvykstančių pabėgėlių skaičiui, jos iš esmės išblėso.

⁷¹International Organization for Migration., „A Review of the Evidence International Organization for Migration“. The UN Migration agency. 2017, p. 19-21.

Prieiga per internetą: https://publications.iom.int/system/files/pdf/four_decades_of_cross_mediterranean.pdf

⁷²Kirišcias K., „EU-Turkey migration agreement reaches the five-year mark, add a job creation element“ 2021.

Prieiga per internetą: <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2021/03/17/as-eu-turkey-migration-agreement-reaches-the-five-year-mark-add-a-job-creation-element/>

ES ir jos narės deda daug pastangų, kad būtų sukurta saugi, humaniška ir veiksminga Europos migracijos politika. Europos Vadovų Tarybos vaidmuo nustatant prioritetus šiuo klausimu yra itin svarbus. Vadovaujantis nustatytais prioritetais ES nustato veiksmų kryptis ir suteikia įgaliojimus derėtis su trečiosiomis šalimis. Taip pat, ES priima teisės aktus ir sudaro konkrečias programas. Pastaraisiais metais, remiantis aktualiais įvykiais, reakcijos ir priimami sprendimai buvo stipriai akcentuoti į migracijos problemas.

Nuo migracijos krizės įkarščio 2015 m. ES įgyvendino priemones, kuriomis siekiama geriau kontroliuoti išorės sienas ir migracijos srautus. Šiomis priemonėmis suteikiamos konkrečios priemonės, padedančios koordinuoti politinį atsaką į krizę, sutelkiant pagrindinius veikėjus. Dėl to neteisėtai į ES atvykstančių asmenų skaičius sumažėjo daugiau kaip 90 proc. 2015 m. spalio mėn.⁷³. Pabėgėlių judėjimas ir migracija yra pasaulio dėmesio centre. Pastaraisiais metais Europa turėjo reaguoti į didžiausią migracijos problemą nuo Antrojo pasaulinio karo pabaigos.

Beprecedentis pabėgėlių ir nelegalių migrantų atvykimas į ES pasiekė piką 2015 m. ir parodė ES išorės sienų, migracijos politikos ir prieglobsčio suteikimo sistemų spragas. Reaguodama į šiuos iššūkius, ES pradėjo platesnį reformų procesą, kuriuo siekiama pertvarkyti prieglobsčio ir migracijos politiką, grindžiamą keturiais aspektais: mažinti neteisėtos migracijos paskatas, šalinant pagrindines jos priežastis, gerinant grąžinimo sąlygas ir naikinant neteisėto žmonių gabenimo ir neteisėtos prekybos žmonėmis tinklus, gelbėti gyvybes ir apsaugoti išorės sienas, sukurti tvirtą ES prieglobsčio politiką ir suteikti daugiau galimybių prieglobsčio prašytojams bei veiksmingesnius teisinius kanalus prieglobsčio prašytojams. Rekordiniai migrantų srautai į ES, kurie buvo stebimi 2015 m. ir 2016 m., sumažėjo 2017 m. ir 2018 m.⁷⁴ Siekiant užtikrinti tai, ką Komisija vadina veiksminga, sąžininga ir tvirta būsima ES migracijos politika, Europos Sąjunga, remdamasi Sutartimis ir kitomis teisinėmis ir finansinėmis priemonėmis, įgyvendina tiek neatidėliotinas, tiek ilgalaikes priemones. Europa dėl savo geografinės padėties ir jos kaip stabilumo, dosnumo ir atvirumo pavyzdžio reputacijos, palyginti su didėjančių tarptautinių ir vidaus konfliktų, klimato kaitos ir visuotinio skurdo sąlygomis, yra tikėtina, ir toliau bus patraukli kryptis prieglobsčio prašytojams ir migrantams. Tai taip pat atsispindintys migracijos ir prieglobsčio finansavimo dydis iš ES biudžeto, lankstumas bei įvairovė.⁷⁵

⁷³Migracijos krizė. ES Tarybai pirmininkaujanti valstybė narė aktyvuoja IPCR, kad valstybės narės galėtų greičiau keistis informacija. 2015.

Prieiga per internetą: <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2015/10/30/migratory-crisis-activating-ipcr/>

⁷⁴Atsako į Europos migracijos krizę ir migracijos politikos pokyčių es bei Lietuvoje 2015–2020 m. Apžvalga p.7-9. Prieiga per internetą: <https://www.eesc.lt/wp-content/uploads/2022/09/eesc-tyrimas-atsako-i-europos-migracijos-krize.pdf>

⁷⁵The migration issue. 2019.

Prieiga per internetą: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635542/EPRS_BRI\(2019\)635542_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635542/EPRS_BRI(2019)635542_EN.pdf)

Dabartinės tendencijos rodo, kad Europa neabejotinai ir toliau bus patraukli migrantams ir prieglobsčio prašytojams, o migracijos kontrolė vis tik išliks vienu svarbiausių ES sprendžiamų klausimų. Taip yra dėl daugelio veiksnių, pavyzdžiui, didėjančių tarptautinių ir vidaus konfliktų, klimato kaitos ir išliekantys ES valstybių narių ir kitų šalių ekonominiai skirtumai. Todėl ES turi derinti įvairias vidaus ir išorės migracijos politikos priemones. Kas, pasak Europos Komisijos, galėtų būti įvardijama kaip veiksminga, tvirta ir teisinga Europos Sąjungos migracijos politika? Tai politika, pritaikyta prie ateities iššūkių, kuri suteiktų prieglobstį tiems, kurie turi teisę į tarptautinę apsaugą ir grąžintų tuos, kurie jos neturi, būtų užkirstas kelias žmonių žūtims, ypatingai Viduržemio jūroje, išardyti prekybos žmonėmis tinklai, išorės sienų stiprinimas ir užtikrinta reali alternatyva pavojingoms kelionėms, pavyzdžiui, atveri legalios migracijos kanalai, kurie yra geriausias būdas kovoti su prekybos žmonėmis tinklais.⁷⁶

Atsižvelgiant į didėjančius migracijos srautus nuo 2014 m., Europos Komisija 2015 m. gegužės mėn. patvirtino darbotvarkę migracijos klausimais. Minėtoje darbotvarkėje buvo įtraukti pasiūlymai, kokios priemonės turėtų būti taikomos srautams mažinti ir juos efektyviai valdyti. Buvo pasiūlytas migrantų antplūdžio valdymo metodas, kuriuo dalijasi Europos prieglobsčio paramos biuras, FRONTEX agentūra ir ES teisėsaugos bendradarbiavimo agentūra (Europolas). Toks principas buvo pasiūlytas siekiant padėti Italijai ir Graikijai. 2015 m. rugsėjo 14 d. siūlytas priemonės patvirtino Taryba. Perkėlimas Europos Sąjungoje yra priemonė, kuria naudojantis yra įgyvendinamas SESV 80 straipsnyje numatytas solidarumo, sąžiningumo ir atsakomybės pasidalijimo principas. Nepaisant to, remiantis perkėlimo rodikliais, akivaizdu, kad perkėlimų įvyko mažiau nei buvo tikimasi, o pats perkėlimo procesas vyko pakankamai lėtai.⁷⁷

Saugumas yra geografinis klausimas, nes skirtingose vietovėse yra unikali fizinė aplinka ir kultūrinės sistemos, darančios įtaką regiono saugumui. Nacionalinis saugumas, kaip ir geografija, apima laiką ir erdvę bei tai, kas egzistuoja to laiko ir erdvės ribose.⁷⁸ Vienas pagrindinių klausimų, į kurį geografi gali ieškoti atsakymų, susijusių su saugumu ir stabilumu: Kodėl situacija pasirinktame regione yra tokia? Migracija vyksta laiko ir erdvės ribose. Tai vienas iš veiksnių, galinčių turėti įtakos regiono saugumui ir stabilumui. Pavyzdžiui, migracija gali lemti teroristinės veiklos plitimą regione, kuriame anksčiau tokių įvykių nebuvo. Ši rizika yra didesnė, jei imigrantai yra iš regionų, siejamų su terorizmu, todėl kilmės regionas išlieka vienu pagrindinių veiksnių, į

⁷⁶ES migracijos politika.2022.

Prieiga per internetą: <https://www.consilium.europa.eu/lt/policies/eu-migration-policy/>

⁷⁷Prieglobsčio politika.2022.

Prieiga per internetą: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/151/asylum-policy>

⁷⁸Vietti F., Scribner T., *Human Insecurity: Understanding International Migration from a Human Security Perspective* "2013. 24-26 p.

Prieiga per internetą: <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/233150241300100102>

kuriuos šalys atsižvelgia sprendamos kaip elgtis su migrantais. Pavyzdžiui, manoma, kad migrantai iš karo draskomų Azijos šalių yra labai rizikingi terorizmo atžvilgiu.

Tarptautinis terorizmas tebėra itin didelis Vakarų šalių rūpestis formuojant ir įgyvendinant migracijos politiką bei svarstant tarptautinio saugumo darbotvarkę. Šis susirūpinimas dėl saugumo kyla dėl to, kad migracijos srautai yra potenciali galimybė teroristams kurti kanalus savo radikalioms ideologijoms ir teroristinei veiklai skleisti. Nors Vakarų šalys pagrįstai reiškia tokį susirūpinimą, atsižvelgdamos į 2001 m. rugsėjo mėn. išpuolių prieš JAV ir dėl to kilusio karo su terorizmu poveikį pasauliui, susirūpinimas turėtų būti sprendžiamas atsižvelgiant į platesnį kontekstą, t. y. į įvairias teigiamas ir neigiamas pasekmes, kurias griežtesnė migracijos kontrolė turi politiniams, socialiniams ir ekonominiams aspektams. Tarptautiniai migracijos srautai daro įtaką valstybės saugumui bent trimis aspektais, įskaitant smurtinių konfliktų pobūdį, valstybės savarankiškumą ir pajėgumą. Vis dėlto, be pagrindinių nacionalinio saugumo interesų, šalys turėtų dėmesį skirti platesniu mastu. Išsivysčiusios poindustrinės valstybės susiduria su minimalia tarptautinės migracijos srautų keliama rizika, palyginti su kur kas didesniais saugumo iššūkiais, su kuriais gali susidurti silpnos, besivystančios šalys, todėl išsivysčiusios Vakarų šalys, norėdamos užtikrinti didesnę saugumą naujoje globalizuotoje saugumo aplinkoje, turėtų siekti plėtoti migracijos politiką, kuri išnaudotų tarptautinės migracijos galią.

Pagrindinis iššūkis, trukdantis objektyviam imigracijos politikos diskursui Vakarų pasaulyje yra suvokimas, kad užsieniečiai, ypač tie, kurie patenka į „nelegalių“ asmenų kategoriją, nepatenka į teisėtumo ratą, kurį apibrėžia viešoji nuomonė ir išskirtinis imigracijos politikos pobūdis. Pastaruosius tris dešimtmečius JAV ir jų partnerės ES griežtino su saugumu susijusią migracijos politiką, o tai lėmė užsieniečių teisių blogėjimą jiems atvykstant į priimančiąsias šalis ir jose būnant dėl imigracijos ir nusikalstamumo sąsajų. Vakarų šalyse imigrantai dažnai reiškė susirūpinimą dėl jų politinėms, pilietinėms, ekonominėms ir socialinėms teisėms taikomų apribojimų, įskaitant dideles kliūtis, trukdančias jiems naudotis pagrindinėmis teisėmis, pavyzdžiui, sveikatos priežiūros paslaugomis.

Tarptautinė migracija, prasidėjus karui su terorizmu, Vakarų šalyse vis dažniau vertinama iš nacionalinio ir tarptautinio saugumo perspektyvos. Pavyzdžiui, daugelis Europos Sąjungos valstybių narių, taip pat JAV nebuvo pasirengusios priimti pabėgėlių prašančiųjų prieglobsčio, bėgančių nuo konflikto Sirijoje ir platesniuose Artimuosiuose Rytuose, dėl kurio 2010 m. milijonai žmonių buvo priversti palikti savo namus. Tokią Vakarų šalių poziciją iš dalies įžiebė populistinis požiūris, kad pabėgėliai ir prieglobsčio prašytojai į valstybės vidų atneš terorizmą. Laikui bėgant ES stengėsi pasiekti reguliavimo pusiausvyrą, kurdama tinkamą bendros imigracijos ir prieglobsčio politikos sistemą ir kartu atgrasydama nuo prekybos žmonėmis ir nelegalios imigracijos. Vietinių,

nacionalinių ir tarptautinių susirūpinimą keliančių imigracijos problemų sąveika suvaidino didžiulį vaidmenį siekiant, kad ES sušvelnintų savo imigracijos politiką.⁷⁹

Saugumo užtikrinimas apibrėžiamas kaip socialinio konstravimo procesas, kurio metu įprasta politikos sritis, pavyzdžiui, prieglobsčio sritis, tampa saugumo sritimi. Dėl to, problema apibūdinama kaip egzistencinė grėsmė pagrindinėms visuomenės ir valstybės vertybėms, o ši konstrukcija padeda įtikinti atitinkamą visuomenės dalį, kad reaguojant į šią egzistencinę grėsmę reikia imtis išskirtinių priemonių. Vardan skubos ir išlikimo šios priemonės dažnai peržengia įstatymo ir įprasto politinio proceso ribas.⁸⁰

Migracijos atveju pastebėta, kad sugrėsminimas vyksta arba vieno veikėjo, pavyzdžiui, politinės partijos, arba veikėjų grupės, pavyzdžiui, politinės partijos, žiniasklaidos ir religinės organizacijos. Dažniausi argumentai, kuriuos naudoja vidaus saugumą užtikrinantys veikėjai yra susiję su ekonomikos, socialinės sanglaudos ir politinio stabilumo sritimis.

Išryškėjo dvigubos retorikos požiūris migrantų atžvilgiu. Humanitarinis: keliantis gailėtį ir saugumu grindžiama požiūri, reiškiantis riziką. Kitas yra saugumas, kai legitimus veikėjas, pavyzdžiui, politikas, įvardija temą kaip saugumo problemą. Viena vertus, migracija laikoma potencialiu pavojumi patiems migrantams, nes kelionių metu patys migrantai patiria pavojų gyvybei ir tampa pažeidžiami nusikaltimų, ypač prekybos žmonėmis ir vergovės tinklų, atžvilgiu. Kita vertus, migrantai yra svetimkūnis, atvykstantis į ES ir kuriantis destabilizaciją.

Nepaisant pastangų išsiskirti kaip žmogaus teisių gynėjai, dėl ES politikos, atsirado nauja takoskyra tarp „gerojo“ pabėgėlio (išorinių sąlygų aukos) ir „slaptojo“ imigranto (potencialaus užsienio kovotojo), kurio atvykimas gali pakenkti Europos bendruomenei. Per pastarąjį migracija retoriškai siejama su radikalizacija, terorizmu ir nusikalstama veikla, kuria bandoma įsiskverbti į Europos ekonomiką. Nors saugumas aiškiai išreiškiamas atsižvelgiant į būtinybę kovoti su nelegalia migracija, jis taip pat paveikia ir legalius migrantus. Iš tikrųjų, abi grupės susiduria su ta pačia problema. Kalbant apie legalią migraciją, dažniausiai minimi klausimai, susiję su ekonominiu atsparumu, socialine sanglauda ir politiniu stabilumu. Europos Sąjunga ne kartą minima kaip socialinė ir kultūrinė vienybė, kurios sanglaudai užsieniečių atvykimas gali kelti pavojų.

Toks saugumo užtikrinimo žingsnis nebūtinai reiškia uždarų durų politiką. Europos institucijos niekada nepasisakė prieš visų formų imigraciją. Šis Europos solidarumas buvo įgyvendintas teikiant ekonominę paramą priimančioms šalims ir taikant kvotų sistemą, pagrįstą kiekvienos valstybės pajėgumais. Tačiau atrodo, kad tokia solidarumą skatinanti politika iš tikrųjų

⁷⁹Almansoori M. „*The Impact of International Migration on Security and*“, 2021.

Prieiga per internetą: <https://storymaps.arcgis.com/stories/d78f7cfffacc343b1a3ce78d3208827a4>

⁸⁰Idil A., Crépeau F. „*The Securitization of asylum and human rights in Canada and the European Union*“, 2013, p.229-235

Prieiga per internetą: <https://www.elgaronline.com/view/edcoll/9781782547655/9781782547655.00018.xml>

prisidėjo prie to, kad tariamai vieningoje Europos visuomenėje išryškėjo sutarimo stoka ir vidiniai skirtumai.

Apskritai, saugumo užtikrinimo sėkmė priklauso nuo to, kokį teisėtumą jis suteikia politikai. Auditorijai tenka lemiamas vaidmuo, jei šis legitimumas kyla iš visuotinės paramos ir susitapatinimo. Šiuo atveju galima manyti, kad sugrėsminimo pastangos buvo sėkmingos tiek, kiek masinė imigracija buvo suformuluota kaip problema, kuri reikalavo sąmoningumo kaip potenciali grėsmė Europai, ir iš tikrųjų tuo metu sulaukė visuomenės dėmesio, tačiau tokios operacijos sėkmę reikėtų vertinti atsižvelgiant į jos motyvus. Būtų protinga vertinimą papildyti pasekmių migrantų kilmės ir gyvenamųjų vietovių bendruomenėms analize.⁸¹

2.3. MIGRANTŲ INTEGRACIJOS PROBLEMOS EUROPOS SĄJUNGOS ŠALYSE

Migrantų integracija Europoje yra aktuali problema, 23,7 mln. žmonių (5,3 proc.) iš 447,2 mln. 2021 m. sausio 1 d. ES gyvenusių žmonių buvo ne ES piliečiai.⁸² Pastaruoju metu migrantų antplūdį skatina vis daugiau sirų, irakiečių, libų, afganų ir eritrėjiečių, bėgančių nuo karo, etninių konfliktų ar ekonominių sunkumų ir rizikuojančių savo gyvybe, bandant pasiekti Europą.

Migrantai susiduria su didesne socialinės atskirties rizika nei vietiniai gyventojai, ypatingai darbo, mokslo, sveikatos ir socialinių paslaugų srityse. Kai kurios migrantų grupės patiria ypatingą riziką, todėl joms reikalingos specialiai pritaikytos integracijos priemonės (pabėgėliai, trečiųjų šalių piliečiai ir asmenys, kuriems suteikta tarptautinė apsauga, žemos kvalifikacijos migrantai, moterys, nelydimi nepilnamečiai, migrantai su negalia ir nelegalūs migrantai).⁸³

Migracija yra socialinė ir ekonominė Europos Sąjungos galimybė. Prieštaraujant neigiamai retorikai apie migraciją, pabėgėlius ir prieglobsčio prašytojus Europoje, „Social Services Europe“ mano, kad ES turi socialinių ir ekonominių galimybių. Šiai nuomonei pritaria daugelis institucinių komentatorių, kurie prognozuoja, kad migrantai greičiausiai svariai prisidės prie mūsų ekonomikos augimo, tačiau svarbiausia, kad jiems būtų užtikrintos pagrindinės žmogaus teisės.

Šiuolaikinė Europos pabėgėlių krizė ne tik pakenkė Europos Sąjungos pamatinėms vertybėms, bet ir suaktyvino tam tikrus psichologinius Europos šalių visuomenių mechanizmus ir dar kartą priminė, kad tautinės priklausomybės ir nacionalizmo idėjos tebėra aktualios bei patvirtino mintį, kad globalizacija nepanaikina tautiškumo, o tik apsunkina kolektyvinių tapatybių kūrimą.

⁸¹Natale F. „*Securitising people movements in europe: political divergence on migration management*“. 2020. Prieiga per internetą: <https://thesecuritydistillery.org/all-articles/securitising-people-movements-in-europe-political-divergence-on-migration-management>

⁸²Migration and migrant population statistics.2022.

Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics

⁸³„Migration:Challenges and opportunities for the integration of migrants in Europe“ 2016. Prieiga per internetą: https://www.epr.eu/wp-content/uploads/Paper_on_Migration_2016.pdf

Neigiamas požiūris į prieglobsčio prašytojus tapo aiškiausiu rodikliu, įrodančiu, koks stiprus iš tikrųjų yra nacionalinis identitetas.⁸⁴

Vienas svarbiausių šiandieninės visuomenės transformacijos veiksnių yra greitas globalizacijos procesas, kuris skatina informacijos, kultūros, finansų, migracijos bei kriminogeninius srautus pasauliniu mastu. Tokie procesai nulemia valstybių, kurios buvo traktuojamos kaip pagrindiniai tarptautinių santykių subjektai, pokyčius ir griaua uždaras socialines sistemas, skatina šiuolaikinės pasaulinės sistemos dalyvių santykių kaitą ir kūrimą. Didėjant įvairovei, žmonės, valstybės, politinės struktūros įsitraukia į tampresnį, daugiaryšį tinklą, kurio dėka pokyčiai vienoje struktūroje lemia pokyčius ir kitoje.⁸⁵

Socialinės ir sveikatos priežiūros paslaugos yra pagrindinis migrantų, pabėgėlių ir prašančiųjų prieglobsčio integracijos komponentas. Galimybė gauti sveikatos priežiūros ir kitas socialines paslaugas yra viena pagrindinių teisių ir tenkina daugelį pagrindinių poreikių, kuriuos turime kaip žmonės. Todėl ši teisė turi būti taikoma nepriklausomai nuo kilmės ar statuso. Galimybė gauti prieinamų ir kokybiškų paslaugų, kartu su tinkama pajamų parama ir įtraukiomis darbo rinkomis yra veiksmingos integracijos ir tvarios įtraukties politikos kertiniai momentai. Socialinių paslaugų teikėjai vaidina svarbų vaidmenį siekiant sėkmingos migrantų integracijos, nes jie turi praktinių žinių ir patirties teikiant paramą patekti į darbo rinką arba įveikti traumą. Konkretios ir pritaikytos paslaugos turi būti teikiamos asmenims, atsidūrusiems sunkioje padėtyje, pavyzdžiui, nėščioms moterims, moterims, kurios patyrė smurtą, nelydimi nepilnamečiai ir neįgalieji. Paslaugos turėtų būti teikiamos nedelsiant, ypatingai prevencinės sveikatos priežiūros, psichosocialinės ir potrauminės pagalbos, taip pat prieiga prie būsto, švietimo ir integracijos į darbo rinką paslaugas. Prieglobsčio prašytojai ir pabėgėliai taip pat turi turėti galimybę netrukus po atvykimo dalyvauti kalbos kursuose ir gauti vertimo raštu arba žodžiu paslaugas.

Be to, veiksmingas socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų teikimas turi būti integruotas ir koordinuojamas visais atvejais. Taip pat ir paslaugos, susijusios su užimtumu, būstu, švietimu ir kitomis sritimis, turėtų užtikrinti gerą tarpusavio ryšį, kad migrantams būtų suteikiamos jų asmeninius poreikius atitinkančios ir jų asmeninei situacijai pritaikytos paslaugos.

Visuotinė prieiga prie paslaugų yra įtraukios, neapykantos nekeliančios visuomenės pagrindas. Visuotinės paslaugos ir išmokos turėtų apimti būtiniausius poreikius, o visi asmenys

⁸⁴Murašovs V „*Making Room for Another Out-Group: Attitudes Towards Refuggess in Latvia*“ Welfare and security in 21st century: politisation of the "social contract" : interdisciplinary collection of scientific works = Благосостояние и безопасность в XXI веке: политизация «социального контракта» : интердисциплинарный сборник научных трудов / Klaipėda University ; [scientific redactors Sergej Kocherov, Saulius Šiliauskas] ; [edited by Vaidutis Laurėnas]. 2017, p 60.

⁸⁵Obrikenė A. „*Teisės vaidmuo pasaulinėje politikoje: iššūkiai demokratijai*,“ Regional formation and development studies : journal of social sciences, (1),2020 p. 41-50.

Prieiga per internetą: <https://e-journals.ku.lt/journal/RFDS/article/703/file/pdf>

turėtų turėti vienodas galimybes jomis naudotis. Pastaraisiais metais visoje ES ir pasaulyje kilo spaudimas pagrindinėms teisėms iš dalies dėl priemonių, kurių imtasi dėl vyriausybių vykdomos taupymo politikos. Tokios priemonės sumažino švietimo, socialinės paramos, sveikatos priežiūros ir visuotinės ekonominės svarbos paslaugų kokybę ir prieinamumą, o taip pat nukentėjo teisė į darbą ir teisė į pagrindines socialinės apsaugos garantijas. Socialinės paslaugos Europoje nepritaria taupymo politikai ir dėl to sumažėjusiam socialinių paslaugų teikimui. Kompromisai tarp migrantų, pabėgėlių ir prašančiųjų prieglobsčio bei kitų vartotojų grupių socialinių biudžetų yra nepriimtini. Jie yra grindžiami ne ekonomine logika, o politiniais interesais, kurie trukdo suteikti tinkamas socialines paslaugas ir išmokas. Išteklių turi būti skiriami migrantų, pabėgėlių ir prašančiųjų prieglobsčio poreikiams tenkinti, o ne perskirstomi bendri socialiniai biudžetai. Toks perskirstymas sukuria naujas paslaugų teikimo spragas. Tai gali pakenkti visuomenės nuomonei apie migracijos poveikį socialinei sanglaudai, gerovės standartams ir bendrai gerovei. Toks neigiamas suvokimas gali sukelti socialinę disharmoniją, kuri gali sukelti nepasitenkinimą, diskriminaciją ir rasizmą. Socialinės tarnybos turi būti remiamos kovojant su tokia retorika ir veiksmais.

Be to, ES ir jos narės turi užkirsti kelią bet kokiai besiformuojančiai konkurencijos kultūrai ir teisėms, pagrįstoms identitetu bei parengti ir veiksmingai įgyvendinti kovos su diskriminacija priemones visose politikos srityse, įskaitant ir tas, kurios susijusios su galimybe naudotis socialinėmis paslaugomis ir kitomis gerovės priemonėmis. Tai turėtų apimti konkrečias kovos su diskriminacija priemones, skirtas moterims, neįgaliesiems ir kitoms grupėms, kurios gali patirti daugialypę diskriminaciją.

Norint užtikrinti integraciją, labai svarbu išnaudoti visą ES fondų potencialą. Siekiant užtikrinti tvarų socialinių paslaugų teikimą, kuris prisidėtų prie integracijos ir socialinės įtraukties visiems žmonėms, nepriklausomai nuo jų kilmės ir statuso, pelno nesiekiantys sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų teikėjai turėtų būti tinkamai finansuojami. Tai galima padaryti ES lygmeniu, užtikrinant Europos Sąjungos fondų tarpusavio papildomumą. Investicijos turi būti priemonės, kurios palengvina įgūdžių, kompetencijų ir žinių pripažinimą ir patvirtinimą. Tai leistų migrantams, pabėgėliams ir prieglobsčio prašytojams tęsti mokslus ir siekti puikių rezultatų, taip pat sudaryti galimybes kandidatuoti darbo rinkoje. Kartu turėtų būti paspartintas neformalaus mokymosi ir savišvietos rezultatų pripažinimo ir patvirtinimo procesas. Be to, turi būti pripažįstami ir minkštieji įgūdžiai, pavyzdžiui, kalbų mokėjimas bei tarpkultūrinė kompetencija.⁸⁶

Pagrindiniai naujausios Lietuvos istorijos įvykiai, turėję įtakos jos migracijos politikai yra nepriklausomybės nuo Sovietų Sąjungos atgavimas ir įstojimas į Europos Sąjungą. Kaip ES

⁸⁶ European Commission DG for Employment, Social Affairs and Inclusion „*Study on social services of general interest*“ 2011, p. 163 -175.

Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=7688&langId=en>

valstybė narė, turinti išorinę sieną, Lietuva yra suinteresuota apsaugoti savo sieną, tuo pat metu leidžiant Rusijos Kaliningrado sričiai turėti susisiekimą su likusia Rusijos žemynine dalimi per Lietuvos teritoriją. Po SSRS žlugimo buvusios SSRS piliečių imigracija į Lietuvą palaipsniui mažėjo nuo maždaug 14 000 1990 m. iki 2536 1997 m. Apskaičiuota, kad 300 000 piliečių išvyko iš Lietuvos tarp 1990 – 2005 m., o tai yra didelis neigiamas gyventojų nutekėjimas. Pirmieji svarbūs teisės aktai, reglamentuojantys užsieniečių teisinę padėtį nepriklausomoje Lietuvoje buvo 1991 m. priimtas Užsieniečių teisinės padėties įstatymas. Šis įstatymas reglamentavo trečiųjų šalių piliečių atvykimą, išvykimą ir gyvenimą Lietuvos Respublikoje. Įstatymas buvo labai svarbus naujai nepriklausomai valstybei, nes jame buvo pirmą kartą apibrėžti tokie žodžiai kaip „užsienietis“, „asmuo be pilietybės“, „gyvenamoji vieta“, „leidimas gyventi Lietuvoje“ ir „viza“. Įstatyme taip pat buvo nurodyti atvejai, kada užsieniečiai galėjo būti sulaikyti Lietuvos Respublikoje, pagrindinės taisyklės dėl užsieniečių atliekamo darbo ir išsiuntimo pagrindai. Įstatymas galiojo iki 1999 m. liepos mėn. Imigracijos įstatymas nuo 1993 m. numatė, kad Seimas, atsižvelgdamas į Vyriausybės siūlymą, turi patvirtinti imigracijos kvotą kiekvieniems metams, taip pat užsieniečių kategorijas, kurios turėjo teisę imigruoti į Lietuvą. Visiškai naujas požiūris į migracijos klausimus buvo įtvirtintas Įstatyme dėl teisinės užsieniečių padėties, kuris buvo priimtas 1998 m. gruodžio mėn. ir įsigaliojo 1999 m. liepos mėn. Šiuo įstatymu panaikintos imigracijos kvotos ir nustatytos taisyklės dėl užsieniečių atvykimo ir išvykimo, kurios buvo bendros visiems trečiųjų šalių piliečiams. Vis dėlto, suderinus Lietuvos teisės aktus su ES teisės aktais migracijos srityje, buvo nustatyta nemažai šio įstatymo trūkumų ir spragų. Dėl šios priežasties Vidaus reikalų ministerijoje buvo sudaryta darbo grupė, kuri padedant ES ir tarptautinių organizacijų ekspertams parengė naujo įstatymo projektą dėl užsieniečių teisinės padėties (Užsieniečių įstatymas). Šis įstatymas buvo priimtas 2004 m. balandžio mėn. Pagrindinės migrantų grupės, kurioms taikomi Lietuvos teisės aktai, yra šios: šeimos, studentai ir stažuotojai (įskaitant stažuotų programas, mokymąsi darbo vietoje ir profesinį mokymą).⁸⁷

2022 m. kovo mėn. atnaujintame ES pranešime teigiama, kad dėl Rusijos invazijos Ukrainoje ES susiduria su precedento neturinčiais iššūkiais. Daugelis šių iššūkių yra vis dar neišspręsti, tačiau jau dabar aišku, kad taikiniu tampa ir atskiros valstybės narės. ES Komisijos duomenimis, iš viso iš Ukrainos pabėgo 5,6 mln. žmonių, o daugiau kaip 1 mln. persikėlė šalies viduje. Be to, ES stebėtojas nurodo, kad daugiau kaip 2,5 mln. ukrainiečių užsiregistravo siekdami laikinosios apsaugos statuso ES.⁸⁸

⁸⁷Laws for Legal Immigration in the 27 EU Member States. 2009. p.368-377.

Prieiga per internetą: https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_16.pdf

⁸⁸Safradin B. EU Migration law update. 2022.

Prieiga per internetą: <https://www.commissie-meijers.nl/eu-migration-law-update-june-2022/>

Kai kurių konkrečių Europos Sąjungos narių teigimu, neigiamas karo Ukrainoje poveikis yra asimetriškas ir kai kurie padariniai, ypač humanitariniai, yra neproporcingai sunkūs. Todėl dešimt ES šalių (Bulgarija, Kroatija, Čekija, Estija, Vengrija, Latvija, Lietuva, Lenkija, Rumunija ir Slovakija) pasirašė bendrą pareiškimą, kuriame prašoma ES Komisijos skirti daugiau lėšų spręsti problemoms dėl Ukrainos pabėgėlių, su kuriomis susiduria valstybės narės.

Veiksmingas migracijos užtikrinimas kontroliuoja išlaidas, riboja žalingą poveikį šeimoms, saugo teisėtą migraciją ir prekybą bei švelnina nenumatytas pasekmes. Daugelyje šalių visapusiška migracijos reforma, kurioje derinamos pastangos sukurti teisėtus migracijos kelius ir patobulinti vykdymo užtikrinimo metodus, gali sumažinti spaudimą pasienyje ir šalies viduje ir kartu padidinti grynąją ekonominę migracijos naudą. Vyriausybės gali padėti šios srities tyrimams rinkdamos ir viešai skelbdamos nuoseklius, išsamius ir savalaikius duomenis apie migraciją ir teisės aktų vykdymą.

Šiuolaikinėje Europoje migracija tapo politine problema. Ji tapo galinga tema, kuria remiantis sprendžiamos diferencijuotos politinės problemos, tokios kaip tapatybės kontrolė ir vizų politika, prieglobsčio prašymai, imigrantų integracija, socialinių teisių skirstymas ir kultūrinės įvairovės valdymas. Migracijos ir prieglobsčio politika ES priklauso nuo to, kaip ES sprendžia globalizacijos problemą ir išvengia naujų protekcionizmo bangų tarp valstybių narių, vengdama prieštarų interesų. Šie iššūkiai yra ES atsako į vidaus ir išorės sienų kontrolę, humanitarinės krizės sprendimą ir prieglobsčio politikos valdymą išbandymas. Siekiant sukurti bendrą migracijos ir prieglobsčio sistemą, nacionalinės ir Europos institucijos turi toliau svarstyti šiuos klausimus: ES vaidmenį naujoje pasaulio tvarkoje ir kaip tai veikia Atlanto partnerystę bei Europos kaimynystės politiką, kiek svarbūs imigrantai gali būti nacionalinei ekonomikai ir esamoms gerovės sistemoms išlaikyti senėjant ir mažėjant gyventojų skaičiui, kaip išvengti augančio nacionalizmo ir kraštutinės dešinės populizmo valstybių narių politinėse sistemose ir daugiakultūrės ES su etniniais, religiniais ir kultūriniais skirtumais priėmimą.

Europos integracijos sėkmės priklauso ne tik nuo valstybių suvereniteto valdymo, bet ir nuo to, kiek daug dėmesio yra skiriama visuomenės nesaugumo problemoms spręsti. Visuomenės saugumas Vakaruose ir Rytuose nulems ar Europa toliau vykdys bendrą integraciją ar grįš prie tradicinių nacionalinių valstybių. Tuo pačiu, Europos integracijos ateitis turės tiesioginę įtaką Europos saugumui.

2.4. EUROPOS PAKRANČIŲ APSAUGOS AGENTŪROS (FRONTEX) VEIKLA NELEGALIOS MIGRACIJOS AKIVAIZDOJE

FRONTEX pradžia Europoje buvo labai svarbi nuo 1950 m. Pagrindiniu Bendrijos fondu laikomas žmonių, prekių, paslaugų, kapitalo laisvas judėjimas. Penkios narės (Prancūzija, Vokietija,

Nyderlandai, Belgija ir Liuksemburgas) devintajame dešimtmetyje nusprendė atidaryti erdvę be vidaus sienų. Jos pasirašė susitarimą Šengene (nedideliame Liuksemburgo miestelyje). Pirminė sutartis buvo sudaryta 1990 m. per suvažiavimą. Ši konvencija 1995 m. panaikino vidaus sienų kontrolę. Konvencija sukūrė išorinę sieną tarp Europos Sąjungos ir likusio pasaulio. Vizų išdavimo taisyklės, teisės į prieglobstį ir procedūros prie išorės sienos yra bendros visoms Šengeno erdvę sudarančioms šalims. Šengeno erdvės šalys nusprendė įvesti „kompensacines priemones“, kad išlaikytų pusiausvyrą tarp saugumo ir laisvės. Daugiausia dėmesio jose skiriama policijos ir teisminėms institucijoms, kurios yra kontroliuojamos ir susijusios su bendradarbiavimu. 1999 m. valstybės narės pasirašė Amsterdamo sutartį, kuria į ES sistemą buvo įtrauktas bendradarbiavimas. 1999 m. Europos teisingumo ir vidaus reikalų taryba ėmėsi veiksmų stiprinti bendradarbiavimą migracijos saugumo ir prieglobsčio srityje. Siekiant sustiprinti sienų apsaugą buvo įsteigtas Išorės sienų apsaugos specialistų bendrasis padalinys. Tai grupė, kuriai priklauso imigracijos, sienų ir prieglobsčio strateginio komiteto nariai, taip pat nacionalinių sienų kontrolės tarnybų vadovai. Ši grupė koordinavo nacionalinius pasienio kontrolės centrų projektus. Pagrindinė Bendrojo padalinio užduotis buvo sienų valdymas, bendros operacijos, kai kurie bandomieji projektai. Iš viso buvo įsteigti 7 centrai: Rytų jūros sienų centras (Pirėjus, Graikija), Vakarų jūros sienų centras (Madridas, Ispanija), Rizikos analizės centras (Helsinkis, Suomija), Oro sienų centras (Roma, Italija), Sausumos sienų centras (Berlynas, Vokietija), Kompetencijos centras (Doveris, Jungtinė Karalystė). 2004 m. spalio 26 d. Europos Vadovų Taryba nusprendė įsteigti FRONTEX, kuri buvo įsteigta Tarybos reglamentu (EB) 2007/2004, atsižvelgiant į Europos bendrijos steigimo sutartį. Organizacijos būstinė yra Varšuvoje, Lenkijoje, kaip nuspręsta 2005 m. balandžio 26 d. Tarybos sprendimu 2005/358/EB dėl Europos operatyvaus bendradarbiavimo prie Europos Sąjungos valstybių narių išorės sienų valdymo agentūros būstinės paskyrimo. FRONTEX valdyba turi keletą užduočių: pagrindinė užduotis – kontroliuoti pagrindines agentūros funkcijas. Kitos pareigos apima sprendimų priėmimo procedūrų užtikrinimą ir vykdomojo direktoriaus bei vykdomojo direktoriaus pavaduotojo skyrimą. Valdyba sudaro biudžetą ir jį kontroliuoja.

Priverstinis (neteisėtas) migrantų grąžinimas – tai migrantų apgręžimas paprastai iš karto po to, kai ją kirto, neatsižvelgiant į jų individualias aplinkybes ir nesuteikiant jokios galimybės prašyti prieglobsčio. Priverstinis grąžinimas pažeidžia Europos žmogaus teisių (EŽT) konvencijos 4 protokole įtvirtintą kolektyvinio užsieniečių išsiuntimo draudimą ir dažnai pažeidžia tarptautines teises.⁸⁹

Nuo pabėgėlių krizės pradžios ES ypač daug investavo į pasienio agentūrą FRONTEX, kuri save apibūdina kaip "pirmąją Europoje uniformuotą tarnybą", padedančią užtikrinti laisvą

⁸⁹ Keady-T. N, Mann I. „Pushbacks as Euphemism“, 2021.
Prieiga per internetą: <https://www.ecchr.eu/en/glossary/push-back/>

judėjimą be vidaus sienų kontrolės, kuri daugeliui iš mūsų atrodo savaime suprantama. Europos Sąjungos organizacija FRONTEX koordinuoja daugybę projektų. Kiekvienais metais FRONTEX organizuoja susitikimus su kiekvienos ES šalies atstovais ir aptaria aktualias problemas. Be to, per šį susitikimą šalis gali pasiūlyti suteikti tam tikrą įrangą, pavyzdžiui, robotus, patruliuojančius automobilius, lėktuvus ir sraigtasparnius, taip pat reagavimo automobilius, kuriuos FRONTEX naudoja patruliuodama pasienyje arba padėdama šaliai, kai ji susiduria su sunkumais. Pagrindinė šios organizacijos užduotis – sienų kontrolė. Be to, ji padeda įvairių ES šalių valdžios institucijoms dirbti kartu. FRONTEX turi keletą veiklos sričių, kurios padeda jai siekti pagrindinio tikslo padėti ES valstybėms narėms ir Šengeno asocijuotosioms šalims apsaugoti Europos Sąjungos laisvo judėjimo erdvės išorės sienas. FRONTEX nuolat kuria sistemas, kad ES šalys galėtų efektyviai keistis informacija; bendros operacijos – planuoja, įgyvendina, koordinuoja ir vertina bendras operacijas, vykdomas naudojant narių įrangą ir personalą prie sausumos, oro ir jūrų sienų; rizikos analizė – renka, analizuoja ir vertina informaciją, kad žinotų viską apie esamą padėtį. FRONTEX taip pat juos moko ir rengia specializuotas priemones; pagalba valstybėms narėms vykdant bendras grąžinimo operacijas – padeda ES šalims, kai jos nusprendžia grąžinti neteisėtai jų šalyje esančius užsieniečius. FRONTEX koordinuoja šią procedūrą ir padeda, kad ji būtų kuo labiau efektyvi, kuo mažiau kainuotų, taip pat užtikrina, kad būtų gerbiamos žmogaus teisės.

Nelegalių imigrantų skaičius kasdien auga. 2014 m. pradžioje, palyginti su 2013 m., į Europą atvyko tris kartus daugiau imigrantų. Statistika rodo, kad pavasarį ir vasarą didžiausios imigrantų bangos atkeliauja iš Šiaurės Afrikos ir Azijos. Populiariausias ir kartu pavojingiausias atvykimo būdas į Europą yra per Viduržemio jūrą. Imigrantų skaičius kasmet didėja, nepaisant sustiprintos pasienio kontrolės. Be to, nuo 2013 m. ⁹⁰Europoje veikianti EUROSUR sistema, kuri padeda užkirsti kelią tarpvalstybiniam nusikalstamumui ir neteisėtai migracijai, ženkliai prisideda prie migrantų gyvybės apsaugos.

Migrantai naudoja įvairias priemones savo tikslui pasiekti. Jie gali naudotis, pvz. kontenerius gabenančiais laivais, žvejybos laivais, automobiliais, traukiniais, oro linijomis arba gali mėginti patekti į kitą šalį pėsčiomis. Šiuos būdus galima skirstyti į teisėtus ir neteisėtus. Teisėtu būdu užsienietis praeina dokumentų patikrinimą, kurį vykdo pasienio pareigūnai ir turi leidimą būti/dirbti kitoje šalyje, o neteisėtu būdu užsienietis ignoruoja pasienio kontrolę arba neturi tinkamų dokumentų, suteikiančių leidimą gyventi svetimose šalyje.

Nustatyta, kad daugiausiai Europoje gyvenančių užsieniečių yra Vokietijoje – 7,7 mln. žmonių. Ispanijoje gyvena 5,1 mln. kitų šalių piliečių, Jungtinėje Karalystėje – 4,9 mln. žmonių, Italijoje – 4,4 mln. žmonių, Prancūzijoje – 4,1 mln. žmonių. Yra daugybė priežasčių, kurios skatina

⁹⁰ International Organization for Migration „World migration report“ 2020. p. 19-32.
Prieiga prie interneto: https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf

žmonės palikti savo šalį, kiekvienas žmogus turi poreikį, kai kurie jų yra ganėtinai dideli, kiti – kasdieniai. Daugelis migrantų išvyksta vedami vienos ir tos pačios priežasties – nesijaučia saugūs savo šalyje. Karas, kovos ir bombardavimai yra viena iš pagrindinių gyventojų skaičiaus mažėjimo priežasčių. Kiekvienas žmogus taip pat yra įsipareigojęs spręsti ekonominius klausimus, susijusius su savo egzistencijos gerinimu, todėl daugelis žmonių nusprendžia išvykti ieškodami stabilios ir geriau apmokamos ateities. Kai kuriems viliojančius socialinius paketus garantuoja kita valstybė, kuri, pasirodo, žmonėms yra pelningesnė už bet kokią darbą. Kita priežastis gali būti susijusi su švietimo situacija. Dažnai pasitaiko, kad išvykimas į kitą šalį yra vienintelė galimybė įgyti išsilavinimą, dažnai net ir pagrindinį. Svarbus dalykas, kuris neabejotinai priverčia dalį gyventojų keisti gyvenamąją vietą yra stichinės nelaimės. Svarbu tai, kad turbūt nė vienas iš mūsų neįsivaizduoja šių dienų gyvenimo be vandens ar elektros, todėl nėra stebėtina, kad dalis gyventojų pasirenka kitas, labiau išsivysčiusias šalis, ieškodami geresnės ir teisingesnės ateities. Išvykti iš šalies galima dėl daugelio priežasčių ir daugybė žmonių pasinaudoja galimybe, jei tik tokia pasitaiko, tačiau reikėtų susimąstyti, kodėl kasmet taip sparčiai auga migracijos į Europą skaičius ir kokios gali būti to pasekmės.⁹¹

Kasmet daug žmonių palieka savo šalį ir atvyksta į ES, atitinkamai dėl šių priežasčių FRONTEX agentūra kasmet susitinka su nacionalinėmis pasienio agentūromis, kad aptartų paramos lygį personalu ir įranga, kurią gali suteikti kiekviena šalis. Svarbu kontroliuoti išorės sieną, kad būtų išlaikyta pusiausvyra tarp užsieniečių atvykimo ir išvykimo. Šiais laikais, išsivysčiusioje visuomenėje, kiekvienas asmuo turėtų turėti galimybę gyventi civilizuotoje šalyje be skausmo ir kančių. Žmonės turėtų spręsti savo problemas nenaudodami ginklų ir smurto. Tai padėtų išspręsti ar bent jau sumažinti migracijos problemas.⁹²

Europos kovos su sukčiavimu tarnybos OLAF 129 puslapių ataskaitoje teigiama, kad FRONTEX nusiėmė Graikijos valdžios institucijų vykdomus neteisėtus migrantų apgrėžimus. Buvęs Europos Sąjungos išorės sienų stebėjimo agentūros FRONTEX vadovas žinojo apie neteisėtą Graikijos vykdomą migrantų deportaciją ir netgi bendrai finansavo kai kuriuos grąžinimus. Remiantis konfidencialia Europos kovos su sukčiavimu tarnybos ataskaita, FRONTEX labai anksti žinojo apie neteisėtą ir kartais žiaurų prieglobsčio prašytojų grąžinimą į Turkiją.⁹³

⁹¹Jesse.M. „*The Civic Citizens of Europe.*

The Legal Potential for Immigrant Integration in the EU, Belgium, Germany and the United Kingdom“ 2017.p. 50-58.

Prieiga per internetą:

https://books.google.lt/books?id=lNk6DQAAQBAJ&printsec=frontcover&source=gbs_vpt_read&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

⁹² Pawelczyk M. „*Frontex- the only organisation that fights for Europe against illegal immigrants*” National Defence University, Warsaw, Poland, p.76-80.

Prieiga per internetą: <https://securityanddefence.pl/pdf-103294-36220?filename=Frontex%20%20the%20only.pdf>

⁹³Izuzquiza L, Deleja-H. V, Semsrott A. „*Revealed: The OLAF report on Frontex*“.2022.

Prieiga per internetą: <https://fragdenstaat.de/en/blog/2022/10/13/frontex-olaf-report-leaked/>

„Užuot užkirtęs kelią šiems išsiuntimams, buvęs viršininkas Fabrice'as Leggeri ir jo darbuotojai juos slėpė. Jie melavo Europos Parlamentui ir nusišė faktą, kad agentūra kai kuriuos grąžinimus rėmė Europos mokesčių mokėtojų pinigais“, - teigė vokiečių žurnalas.

Tyrėjų išvados paskatino Fabrice'ą Leggeri atsistatydinti, o Europos Parlamento nariai atsisakė patvirtinti agentūros biudžetą, reikalaudami susipažinti su Europos kovos su sukčiavimu tarnybos išvadomis OLAF. Ataskaitoje atskleidžiama daugybė detalių, įskaitant ir tai, kaip 2020 m. rugpjūčio 5 d. Graikijos pakrančių apsauga valtį su 30 migrantų vilko ne į Graikiją, o į Turkiją. Patruliuojantis FRONTEX lėktuvus nufilmavo šį įvykį.

Užuot kreipusis į Graikijos valdžios institucijas dėl šio klausimo, agentūra FRONTEX sustabdė lėktuvų patruliavimą virš Egėjo jūros, motyvuodama tuo, kad jų reikia kitur.

Tyrėjai remiasi FRONTEX darbuotojų parodymais, kuriuose Leggeri kaltinamas užmerkęs akis prieš šiuos neteisėtus veiksmus ir rado raštišką įrodymą, kuriame kalbama apie stebėjimo lėktuvų atšaukimą, siekiant, kad šiems įvykiams nebūtų liudininkų.

OLAF ataskaitoje pranešė, kad bent šeši Graikijos laivai, kuriuos bendrai finansavo FRONTEX, dalyvavo daugiau nei dešimtyje apgręžimų 2020 m. balandžio – gruodžio mėn. laikotarpiu, o buvęs agentūros direktorius tai visada neigė.

Graikija visada neigė, kad prie jos sienų vyko neteisėti apgręžimai. Migracijos ministras Notis Mitarachis teigė, kad perskaitė tik ataskaitos santrauką, kurioje, jo teigimu, „Graikija tiesiogiai nebuvo kaltinama“.

Per septynerius Leggeri vadovavimo FRONTEX metus agentūros personalas buvo sustiprintas ir iki 2027 m. turėtų pasiekti 10 000 pakrančių apsaugos ir sienos apsaugos pareigūnų.⁹⁴

Nors smurto pasienyje stebėsenos tinklas (BVMN) - tai organizacijų koalicija, kuri nuo pat tinklo įkūrimo 2016 m. stengiasi fiksuoti neteisėtus išstūmimus, kolektyvinius išsiuntimus ir policijos smurtą prie ES išorės sienų Vakarų Balkanuose, Graikijoje ir Turkijoje. pasisako už visų keliaujančių žmonių teises, su prieglobsčiu susiję įstatymai yra svarbūs norint suprasti, kaip vyksta neteisėtas grąžinimas. Šiuolaikinė prieglobsčio teisė yra grindžiama įsitikinimu, kad kiekvienas asmuo turi teisę prašyti tarptautinės apsaugos, jei jo gyvybei kilmės šalyje gresia pavojus. Dauguma su prieglobsčiu susijusių nacionalinių ir tarptautinių teisės aktų grindžiami 1951 m. Ženevos konvencija (Konvencija dėl pabėgėlių statuso). Išplėtus pagrindinę teisę prašyti prieglobsčio, Ženevos konvencija apima negrąžinimo principą (32, 33 straipsniai), pagal kurį valstybėms draudžiama grąžinti asmenis, pareiškusius norą prašyti prieglobsčio, į vietą, kurioje jiems greičiausiai grėstų persekiojimas. Priverstinis (neteisėtas) grąžinimas gali būti suprantamas kaip elgesys, pažeidžiantis bendrąją negrąžinimo taisyklę. Draudimas asmeniui pasinaudoti teise prašyti

⁹⁴ „Leaked report finds Frontex 'covered up' illegal migrant pushbacks by Greek authorities“.2022.

Prieiga per internetą: <https://www.euronews.com/my-europe/2022/07/29/leaked-report-finds-frontex-covered-up-illegal-migrant-pushbacks-by-greek-authorities>

prieglobsčio apskritai yra Ženevos konvencijos pažeidimas ir turėtų būti laikomas tarptautinės teisės pažeidimu.

Negrąžinimo principas buvo įtrauktas į prieglobsčio procedūras reglamentuojančius ES lygmens teisės aktus. Pavyzdžių galima rasti Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 18 ir 19 straipsniuose ir Europos Parlamento bei Tarybos direktyvoje 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos, todėl ES valstybių narių atsakomybė laikytis tarptautinių pabėgėlių apsaugos standartų yra dviguba: visos ES valstybės narės ne tik yra pasirašiusios 1951 m. Ženevos konvenciją, bet ir privalo laikytis ES bendros prieglobsčio sistemos principų ir reglamentų.

Kolektyvinis išsiuntimo aspektas taip pat yra pagrindinis elementas, siejantis jį su tarptautinės teisės pažeidimais. Tranzitinių grupių išsiuntimas iš vienos valstybės teritorijos į kitą yra kolektyvinio išsiuntimo draudimų pažeidimas. Kolektyvinis grupių išsiuntimas, kaip tai daro kelios ES valstybės narės, atima iš kiekvieno šios grupės asmens teisę prašyti prieglobsčio ir paaiškinti savo konkrečias ir individualias priežastis (Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4 str. 4 d.). Šios apsaugos priemonės, užtikrinančios individualų bylų nagrinėjimą, tiesiogiai susijusios su pirmiau minėtais negrąžinimo ir tinkamos procedūros principais pagal bendrą Europos prieglobsčio sistemą.

ES valstybės turi ne tik suteikti įgaliojimus naudotis tarptautine apsauga, bet ir suderinti savo vidaus teisės aktus su Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse. Šioje direktyvoje įtvirtinti įpareigojimai, pavyzdžiui, sulaikymą laikyti paskutine priemone, įpareigoti teikti teisinę pagalbą ir galimybę pateikti apeliacinį skundą bei sustabdyti grąžinimą į valstybes, kurios nelaikomos „trečiosiomis saugiomis šalimis“. Taigi, visos valstybės narės privalo užtikrinti, kad šie bendri principai nebūtų ignoruojami prie Europos Sąjungos išorės sienų, nesvarbu, ar kalbama apie prieglobsčio prašančius asmenis, ar apie asmenis, vykstančius tranzitu be tokio ketinimo.⁹⁵

⁹⁵*Pushbacks And Police Violence – Legal Framework*

Prieiga per internetą: <https://www.borderviolence.eu/legal-framework/>

3. MIGRACIJOS GRĖSMĖ LIETUVOS NACIONALINIAM SAUGUMUI

3.1. MIGRACIJOS MASTAS IR JO GRĖSMĖ

Migracija tapo viena labiausiai aptarinėjamų šių dienų problemų. Tampa akivaizdu, kad žmonės migruos tol, kol visuomenėje bus opios turtinės, politinės, ekonominės nelygybės problemos. Šiandieninėje visuomenėje yra itin aktualus gyventojų mobilumo klausimas, nes tai ir yra viena iš priežasčių, lemiančių tokią didelę migraciją. Atlikus migracijos teorijų analizę, galima konstatuoti, kad migracijos reiškinys yra kompleksiškas, todėl vieno konkretaus būdo tam paaiškinti, nėra. 2009 – 2019 m. laikotarpyje į Lietuvą atvyko apie 225,2 tūkst. migrantų, tačiau didžioji dalis (158,6 tūkst., t.y. 70,4 proc.) buvo Lietuvos Respublikos piliečiai, grįžę iš emigracijos, o likusi dalis (66,6 tūkst., t.y. 29,6 proc.) buvo imigrantai iš užsienio.⁹⁶

Kas yra atsakingas už situaciją, verčiančią migrantus palikti savo šalį? Kodėl migrantai yra vieninteliai, kurie turi prisiimti visą kaltę? Kai kurie mokslininkai ir politikos formuotojai saugumą sieja su migracija, kai visa kaltė tenka migrantui ir jokiame kitame veiksnio. Migracijos ir (ne)saugumo sąsajos nuo pat pradžių, kai migracija buvo pradėta tyrinėti mokslininkų, buvo labai prieštaringos. Vieni tyrėjai teigia, kad tarp šių dviejų komponentų nėra jokio ryšio, kiti tvirtina, kad tarp migracijos ir saugumo egzistuoja nuoseklus ryšys.⁹⁷

Lietuvos migracijos balansas daugelį metų buvo neigiamas, bet pastaraisiais metais situacija kito: imigrantų skaičius ženkliai padidėjo, tačiau didžioji dalis imigrantų buvo Lietuvos Respublikos piliečiai, grįžtantys į gimtinę po emigracijos. Nepaisant to, nemažą dalį imigrantų sudarė atvykėliai iš Rytų Europos šalių, ieškantys darbo Lietuvoje. Dėl šių skaičių pokyčių, 2018 m. migracijos balansas artėjo prie nulio, o 2019 m. tapo teigiamas. 2021 m. duomenimis, metų pradžioje Lietuvos Respublikoje gyveno 2 mln. 795,7 tūkst. nuolatinių gyventojų. Nuolatinių gyventojų skaičius labiausiai padidėjo Klaipėdos rajono savivaldybėje. Labiausiai nuolatinių gyventojų skaičius sumažėjo Lazdijų rajono ir Skuodo rajono savivaldybėse.

Lietuvoje didžiausią imigrantų dalį (vidutiniškai apie 50 proc.) sudaro grįžtantys lietuviai. 2021 m. statistikos duomenimis, grįžusių lietuvių skaičius pasiekė 23,7 tūkst. Beveik 12 tūkst. lietuvių grįžo iš Jungtinės Karalystės, virš 2,2 tūkst. iš Norvegijos, 1,8 tūkst. iš Airijos ir beveik 1909 asmenys iš Vokietijos. Per pirmąjį 2022 m. pusmetį į Lietuvą sugrįžo 12,5 tūkst. piliečių. Apie 60 proc. lietuvių grįžta į regionus.

⁹⁶ Tarptautinė migracija. 2020.

Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/lietuvos-gyventojai-2020/gyventoju-migracija/tarptautine-migracija>

⁹⁷ Cosmin B. A, Mihaela. N. M., „Constructing the Migration-(In)Security Nexus. Aspects of Urban Geopolitics“. 2015, p.117-119.

Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/279221259_Constructing_the_Migration-InSecurity_Nexus_Aspects_of_Urban_Geopolitics

2021 m. į Lietuvą atvyko virš 21 tūkst. užsieniečių. 2022 m. liepos 1 d. duomenimis, Lietuvoje buvo įsikūrę 145 118 atvykėlių. Atkreiptinas dėmesys, kad atvykėlių skaičius vis didėja. Lyginant 2021 m. ir 2022 m. to paties laikotarpio duomenis, Lietuvoje gyvenančių užsieniečių skaičius padidėjo beveik 60 proc. Esminė tokio didėjimo priežastis – Rusijos sukeltas karas Ukrainoje, kuris privertė daugybę ukrainiečių palikti savo namus ir bėgti į kaimynines ar tolimesnes šalis ieškoti saugaus prieglobsčio. Pažymėtina, kad 2022 m. pirmą kartą ES istorijoje buvo pritaikytas laikinosios apsaugos mechanizmas. Toks mechanizmas pritaikytas ir apsauga suteikta 50 167 Ukrainos piliečiams.

Didžiausia dalis iš Lietuvos išvykstančių asmenų yra 25 – 34 m. amžiaus. Statistikos duomenys rodo, kad pastaraisiais metais emigracija tarp lietuvių mažėja. 2021 m. iš Lietuvos išvyko 18,8 tūkst., 2020 m. virš 15 tūkst. lietuvių, 2019 m. šis rodiklis buvo žymiai didesnis - virš 24 tūkst. o 2018 m. apie 29 tūkst. lietuvių emigravo iš Lietuvos.⁹⁸ Prasidėjus karui Ukrainoje ir hibridinėms atakoms nepastebėtas padidėjęs migracijos mąstas Lietuvoje.

Atlikto tyrimo metu Latvijoje matome kaimynų latvių požiūriu į nelegalius migrantus, jie yra labai nusiteikę prieš užsieniečių imigraciją, tačiau tuo pat metu yra labai atviri patys tapti emigrantais. Tyrimo metu daugiau nei pusė apklaustų respondentų (52,9%) mano, kad imigracija padidins nusikalstamumo lygį, 52,4 % mano, kad imigracija gali lemti darbo praradimą, 44 % respondentų mano, kad dėl imigracijos padidės terorizmo grėsmė, o 39,9 % nuogąstauja dėl grėsmės vietos kultūrai ir tradicijoms.

Trys svarbiausi imigracijos aspektai apklaustųjų manymu yra: grėsmė etninei tapatybei, poveikis vietos gyventojų galimybėms dirbti ir didėjanti nusikalstamumo rizika.

O. Rourke ir Sinnott 2006 m. savo tyrime atskleidė požiūrį į pabėgėlius ir integraciją apskritai. Jie pateikė įdomų pastebėjimą, kad aukštos kvalifikacijos darbuotojai yra labiau nusiteikę prieš imigrantus nei žemos kvalifikacijos darbuotojai. Jie pabrėžia, kad požiūris į imigraciją atspindi respondentų nacionalizmo nuotaikas ir daro išvadą, kad požiūris į pabėgėlius ir požiūris į imigrantus apskritai yra skirtingo pobūdžio. Šis požiūris daugumoje atveju suformuotas ne todėl, kad didelė dalis visuomenės būtų susidūrusi su migrantais, bet remiantis prielaidomis.

Keturios būtinos multikultūrinės visuomenės išlaikymo sąlygos:

1. Bendra imigrantų parama kultūros palaikymui, tarpkultūriniai kontaktai ir visų grupių dalyvavimas visuomenės gyvenime;
2. Jokios diskriminacijos ir žemas išankstinio nusistatymo bei netolerancijos lygis;
3. Teigiamas įvairių grupių požiūris viena į kitą;
4. Tam tikras prisirišimo prie didesnės visuomenės laipsnis ir jokių iškraipymų.

⁹⁸*Migracijos tendencijos.*

Prieiga per internetą: <https://123.emn.lt/>

Dabartinis tyrimas rodo, kad norint sumažinti išankstinį nusistatymą ir prisitaikyti prie esamų ypatumų, reikia keisti tautybės sampratą. Jei šis perėjimas bus įgyvendintas sklandžiai ir tvariai, naujos grupės suvokimas taps pozityvesnis, o tai leis geriau integruoti visuomenę, kuri yra atvira ir žiūri į priekį. Tai savo ruožtu turės įtakos ir kitoms jos gyvenimo ekonominėms, socialinėms, kultūrinėms, politinėms sritims.⁹⁹

Prasidėjus karui imta stebėti, kad padidėjo susidomėjimas Lietuvos pilietybės susigrąžinimu. Migracijos departamento duomenimis, užklausas dėl pilietybės susigrąžinimo dažniausiai teikė lietuvių kilmės Rusijos ir Baltarusijos piliečiai.

Tikėtina, kad didelę dalį emigrantų grįžti į tėvynę paskatino Rusijos sukeltas karas Ukrainoje, kuris ne tik nepadidino emigruojančiųjų skaičiaus, bet sulaukė priešingo efekto – padaugėjo besikreipiančių asmenų, norinčių susigrąžinti Lietuvos pilietybę. Pastebima, kad Rusijai sukėlus karą Ukrainoje, padidėjo asmenų, turinčių dvigubą pilietybę, susidomėjimas Rusijos pilietybės atsisakymu.¹⁰⁰ Rizika yra, kad kai kurie asmenys ypač iš Rusijos ar Baltarusijos gali būti ne visai lojalūs Lietuvai ir pilietybės siekia dėl kitų tikslų (galimos grėsmės ir manipuliacijos).

Migracijos ir saugumo sąsajos yra sudėtinga dinamika, tačiau kaltinti migrantus vienpusiškai, kai iš tikrųjų migrantai yra žmonės, ieškantys geresnio gyvenimo ir saugumo nuo savo pačių namuose patiriamų grėsmių, būtų ne visai teisinga. Šie žmonės daug ką paaukojo ir net sukėlė grėsmę savo gyvybei. Vis dėlto, grėsmės nesibaigia jiems pasiekus kelionės tikslą, todėl būtina iš naujo perprasti požiūrį į saugumą ir migraciją, o ne nuvertinti migranto vertę ir asmeninį saugumą. Dauguma migrantus laiko konkurentais darbo rinkoje ir socialinių paslaugų srityje, tačiau vis tik būtų ne visai konkrečiu teigti, kad dėl tokių priežasčių migracija kelia grėsmę. Į šią problemą reikėtų žvelgti iš labiau realistiškų perspektyvų.

Lietuvai susidūrus su pabėgėlių krize, į šią problemą galime pažiūrėti iš arčiau ir išgirsti istorijų, jog migrantai yra pasiryžę paaukoti beveik viską ir atiduoti paskutines savo santaupas už pažadus pasiekti Vokietiją ar kitas Vakarų Europos šalis: už vieno asmens gabenimą, organizuotoms grupuotėms gali būti sumokama nuo 4000 eurų. Dėja, dažnu atveju tokie pažadai ir lieka tik pažadais.¹⁰¹

⁹⁹Murašovs V. „*Making Room for Another Out-Group: Attitudes Towards Refugees in Latvia*“, Welfare and security in 21st century: politisation of the "social contract" : interdisciplinary collection of scientific works = Благополучие и безопасность в XXI веке: политизация «социального контракта» : интердисциплинарный сборник научных трудов / Klaipėda University ; [scientific redactors Sergej Kocherov, Saulius Šiliauskas] ; [edited by Vaidutis Laurėnas].2017,p 59-80

¹⁰⁰Matas D. „*Karas Ukrainoje paskatino nedelsti: besidominčių galimybė atkurti Lietuvos pilietybę beveik padvigubėjo*“. 2022m.

Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/lituanica/aktualijos/751/1717748/karas-ukrainoje-paskatino-nedelsti-besidominciu-galimybe-atkurti-lietuvos-pilietybe-beveik-padvigubejo>

¹⁰¹Smugglers Net Millions per Kilometer from Migrants Crossing Channel 2021

Prieiga per internetą: <https://www.voanews.com/a/smugglers-net-millions-per-kilometer-from-migrants-crossing-channel/6330386.html>

Maža to, pabėgėliai yra pasiryžę ne tik paaukoti visas savo santaupas, bet ir rizikuoti savo sveikata ar net gyvybe vien tam, kad pasiektų išsvajotas šalis. Įvykis Austrijoje tik dar kartą tai įrodė: prie Austrijos – Vengrijos sienos buvo paliktas sunkvežimis, kuriame policija aptiko 71 migranto kūnus. Tikėtina, kad nelegaliai gabenti migrantai buvo slepiami ankštoje patalpoje ir kelionės metu užduso, o vairuotojas išsigando ir pabėgo.¹⁰²

Vasaros metu dažna migrantų pasirenkama kryptis norint pasiekti Europą yra Viduržemio jūra. Migrantai plukdomi senais, neretai perpildytais laivais. Tai jau tapo kelių itin skaudžių nelaimių priežastimi. Vien 2017 m. nusikalstami tinklai, neteisėtai gabenantys migrantus laivais į Italiją, uždirbo beveik 135 mln. eurų, už vieną asmenį imdami 1 300 eurų mokestį. 2018 m. viduryje mokesčiai už neteisėtą gabenimą padidėjo iki 1 800 eurų už asmenį, o dėl sumažėjusio migrantų skaičiaus bendros neteisėto gabenimo tinklų pajamos 2018 m. sumažėjo iki kiek daugiau nei 24 mln. eurų, 2019 m. – iki daugiau nei 12 mln. eurų. Tuo tarpu kontrabandos tinklų, veikiančių vakariniame Viduržemio jūros maršrute, pelnas išaugo. Jei anksčiau už neteisėtą gabenimą iš Alžyro į Ispaniją migrantai mokėjo nuo 500 iki 1000 eurų, o iš Maroko į Ispaniją – nuo 1000 iki 2000 eurų, tai nuo 2018 m. vidurio mokesčiai pasiekė 3000 eurų už vieną asmenį.¹⁰³ Kainų padidėjimas lėmė didesnę kontrabandininkų teikiamų paslaugų sudėtingumą (pavyzdžiui, vienu metu gabenama daugiau žmonių) ir padidėjusį dalyvaujančių nusikaltėlių skaičių.

2021 m. vasarą Lietuvoje taip pat prasidėjo nelegali migracija. Iš Baltarusijos į Lietuvą didžiuliais srautais pradėjo keliauti nelegalūs migrantai iš Afrikos ir Vidurio Rytų. 2021 m. birželio mėn. pradžioje nelegalių migrantų srautai Baltarusijos pasienyje siekė po keliasdešimt žmonių, o liepos mėn. pradžioje, migrantų skaičius pasiekė iki 150 žmonių per dieną.¹⁰⁴

Hibridinė ataka prieš ES, kurią aktyviai vykdo Baltarusijos režimas, privertė Lietuvą susidurti su neeiliniais iššūkiais. Ši ataka išryškino Europos Sąjungos teisinio reguliavimo spragas, susijusias su nepakankama išorinės sienos apsauga bei galimybe piktnaudžiauti Europos Sąjungos prieglobsčio sistema. Nacionaliniu lygmeniu taikomų priemonių tokiose situacijose nepakanka, todėl ES turėtų įdiegti tam tikrus saugiklius, kurių pagalba narės galėtų nedelsiant reaguoti į tokias ar panašaus pobūdžio hibridines atakas prie ES sienų ir užtikrinti ne tik nacionalinį, bet ir visos Sąjungos saugumą.

¹⁰² Bienvenu H., Santora M.. *They Let 71 People Die in a Stifling Truck. They Got 25 Years*. 2018.

Prieiga per internetą: <https://www.nytimes.com/2018/06/14/world/europe/austria-migrants-truck.html>

¹⁰³ *After the money: Prices for people smuggling on Central and Western Mediterranean routes*

Prieiga per internetą: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/after-the-money-prices-for-people-smuggling-on-central-and-western-mediterranean-routes-EHDfJg>

¹⁰⁴ *Neteisėtos migracijos stebėsena*.

Prieiga per internetą: <https://ls-osp-sdg.maps.arcgis.com/apps/dashboards/9b0a008b1fff41a88c5efcc61a876be2>

Lietuva buvo priversta imtis veiksmų, siekiant suvaldyti nelegalios migracijos srautus, todėl buvo sustiprinta sienos apsauga, pradėti statyti fiziniai barjerai ir tokiu būdu buvo siunčiamas signalas tarptautinei bendruomenei, kad Lietuva nėra laisvas kelias į Europą.

Pradėjus statyti tvorą pasienyje su Baltarusija po to, kai Baltarusijos valdžios institucijos pradėjo siųsti nelegalius migrantus, daugiausia iš Artimųjų Rytų į ES, Lietuva bandė pasiekti, kad ES finansuotų šias statybas, tačiau Europos Komisija tvirtino, kad tvarkinga migracija turi išlikti įmanoma ir fizinės sienos statybos pasienyje nefinansuos.

Ši situacija sukėlė tikrai nemažai iššūkių, bet Lietuva negali gadinti savo tarptautinės reputacijos dėl žmogaus teisių pažeidimų, tačiau lygiagrečiai negalime ir paminti savo valstybės saugumo, todėl šioje situacijoje nereikėtų priešinti žmogaus teisių ir nacionalinio saugumo elementų. Nors fizinė siena pasienyje su Baltarusija yra reikalinga, toks poreikis, visų pirma, kyla ne dėl migracijos, o dėl neprognozuojamo diktatoriaus ir nacionalinio saugumo užtikrinimo ateityje.

Nepaisant iššūkių, su kuriais susiduria Lietuva, reikėtų pasidžiaugti tuo, kad šioje situacijoje yra jaučiamas europinis solidarumas, o tai parodo narystės Europos Sąjungoje prasmę. Per rekordiškai trumpą laiką buvo mobilizuotos Europos sienų ir pakrančių apsaugos agentūros FRONTEX pajėgos, taip pat Europos Sąjunga skyrė papildomą finansavimą sienos apsaugai, nuolatos yra vykdomos konsultacijos ir su atskiromis ES šalimis. Vis dėlto, didžiausia galima grėsmė Lietuvos nacionaliniam saugumui kyla iš Rusijos ir Baltarusijos, kurios valstybės sieną naudoja kaip politinį šantažo įrankį.

Vertinant migracijos mastus, dabartinė situacija nėra krizinė, tačiau vis dar išlieka klausimas dėl ateities. Šioje situacijoje labai svarbu yra išlaikyti dabartinį Lietuvos tarptautinį statusą, kai Lietuva yra matoma kaip laisvės ir demokratijos sala. Fizinės sienos statymas pasienyje yra gana paprastas sprendimas reguliuojant migrantų srautus, tačiau ne ką mažesnė užduotis Lietuvai yra tinkamai sureguliuoti migracijos departamento ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos veiklą. Baltarusijos režimas labai aktyviai stebi padėtį pasienyje ir vertina Lietuvos veiksmus. Galima teigti, kad Lietuvos kariuomenės, Valstybės saugumo departamento, bei policijos įtraukimas rodo, kad vien Valstybės sienos apsaugos tarnybos žmogiškųjų resursų neužtenka atremti nelegalių migrantų srautus.

Baltarusijos diktatorius A. Lukašenka turi nuolat ieškoti būdų, kaip susilpninti profesionalią opoziciją ir jos biurokratiją. A. Lukašenkos režimo atvejui tai būtina, nes diktatūra paprastai sukuria hierarchinę valdžios sistemą. Diktatūroje apolitiška nuotaika vyrauja tarp didžiosios daugumos gyventojų, kuriems įtaką daro valstybės valdoma žiniasklaida ir ideologija. Turėdamas visą valdžią savo rankose jis gali priimti kokius tik nori sprendimus.¹⁰⁵

¹⁰⁵Steblyna, N., Dvorak, J. „Reflections on the independent mass media of post-Soviet countries and political competitiveness,” *Politics in Central Europe*, 17(3)2021, p. 565–588.

Baltarusijos režimui vykdant hibridines atakas ir siunčiant nelegalius migrantus iš Vidurio Rytų į Europos Sąjungos šalis, su didžiuliais migrantų srautais nepastebėti bandė patekti ir asmenys, kurie įtariami turintys ryšių su teroristinėmis organizacijomis ir, tikėtina, dalyvavę sukarintų grupuočių veikloje. Sulaikant neteisėtus migrantus Lietuvos – Baltarusijos pasienyje nustatyta, kad didelė dalis šių asmenų yra kilę iš Irako. Plačiai žinomas faktas, kad būtent Irake vyrauja teroristinės ir ekstremistinės organizacijos „Islamo valstybės“, Kurdistano darbininkų partija, taip pat įvairios sukarintos grupuotės, kurios vykdo išpuolius prieš NATO pajėgas. Svarbu paminėti, kad didžioji dalis migrantų, neteisėtai atvykstančių į Lietuvą, neturi jokių asmens dokumentų ir tikėtina, kad meluoja apie savo tapatybę, todėl tai apsunkina galimybę nustatyti ar atvykstantys asmenys nekelia grėsmės nacionaliniam saugumui. Vis tik išlieka tikimybė, kad tarp nelegalių imigrantų yra asmenų, kurie slepiasi nuo savo šalies teisėsaugos.

Nepaisant to, kad Lietuvos pasienyje susitelkia didžiuliai migrantų srautai, vis tik Lietuva nėra galutinė jų stotelė, o tik tranzitinė valstybė, kurios pagalba jie nori patekti į Vakarų Europos valstybes. Viena vertus, mažai tikėtina, kad Lietuva taptų teroristinių organizacijų taikiniu. Kita vertus, jei nelegalių migrantų srautai iš Baltarusijos taptų kasdienybe, teroristinių išpuolių rizika Lietuvoje stipriai išaugtų. Vis tik ateityje negalima atmesti galimybės, kad su nelegalių migrantų srautais į šalį gali patekti pavieniai, radikalūs asmenys, nepriklausantys ekstremistinėms organizacijoms, tačiau paveikti propagandos.¹⁰⁶

Tarptautinė migracija pastaraisiais dešimtmečiais tapo viena opiausių problemų, daugiausia dėl precedento neturinčio šio reiškinio masto. Visos Europos šalys susidūrė su iššūkiais, kylančiais dėl migracijos judėjimo, nors migracijos srautų mastas, modeliai ir charakteristikos įvairiose šalyse labai skyrėsi. Per keturiasdešimt metų (nuo 1960 m. iki 2000 m.), Vakarų Europos gyventojai sulaukė apie 16,7 mln. migrantų srauto, t. y. pusė skaičiaus, atvykusio per paskutinį dešimtmetį. Dėl šios priežasties XX a. pabaigoje Vakarų šalyse jau gyveno apie 20,5 mln. užsieniečių. Nuo 1960 m. iki 2000 m. iš šios teritorijos emigravo apie 4,7 mln. žmonių (3 proc. visų gyventojų), pusė iš jų – 1990 m.

Jei migraciją įvardintume kaip grėsmę saugumui, kiltų įvairių klausimų. Ar ji labiau kelia grėsmę tarptautinei bendruomenei ar valstybei? Kokiu lygmeniu ji turėtų būti tenkinama – nacionaliniu, kaip dalis nacionalinės saugumo strategijos ar tarptautiniu lygmeniu, pavyzdžiui, ES? Ar migracija jau yra grėsmė ar tik iššūkis saugumui? Ar migracija pati savaime yra grėsmė, ar tik kai kurios bendros jos dalys, pavyzdžiui, nelegali migracija, kelia grėsmę saugumui?

Tarptautinės migracijos vaidmenys tarptautinio saugumo atžvilgiu:

Prieiga per internetą: <https://sciendo.com/article/10.2478/pce-2021-0024>

¹⁰⁶ Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie krašto apsaugos ministerijos Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas 2022m., p.61-65.

Prieiga per internetą: <https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2022/04/lt-el-.pdf>

1) tarptautinė migracija gali būti kitų grėsmių saugumui pasekmė, pvz. teisių pažeidimas, etninis konfliktas, vidaus karas;

2) tarptautinė migracija pati savaime gali kelti grėsmę tarptautiniam saugumui, kai ji yra masinė ir nekontroliuojama;

3) tarptautinė migracija gali sukelti kitas grėsmes saugumui (pvz., rasizmą).

ES veikla migracijos politikos srityje sutelkta į tokias sritis kaip išorės sienų apsauga ir kontrolė, kova su visomis migracijos politikos formomis, kova su visomis neteisėtos imigracijos formomis ar grąžinimo politika. Tokie veiksniai gali lemti klaidingas išvadas, kad migraciją ES institucijos apskritai suvokia kaip neigiamą reiškinį, tačiau tokios išvados būtų neteisingos. Atsižvelgiant į tai, kad migracija demokratiname pasaulyje negali būti visiškai sustabdyta, reikėtų siekti kuo labiau padidinti šio proceso privalumus ir kuo labiau sumažinti trūkumus. Taigi, pripažįstant, kad migracija šiuolaikiniame pasaulyje yra neišvengiama, ES šalys deda visas pastangas, kad migracijos srautai būtų kuo mažesni.¹⁰⁷

Vertinant Europos Sąjungos požiūrį į migracijos ir saugumo sąsajas, nėra jokių ženklų, kad Europos Sąjungos požiūris gali iš esmės pasikeisti artimiausioje ateityje. Kova su visų formų neteisėta migracija pasitelkiant įvairias priemones, ir toliau išliks pagrindine ES veiklos sritimi.

Migracija gali paveikti valstybių saugumą, bet tai priklauso nuo to, kaip skirtingos šalys apibrėžia saugumą. Šiandien migracija tapo labai emociinga ir jautria tema. Ji dažnai iškraipoma, siekiant kurstyti žmonių baimę. Esame linkę ignoruoti daugybę jėgų, verčiančių žmones migruoti, todėl migracijos ir saugumo sąsajos leidžia susidaryti įspūdį apie įtampą ir pasipiktinimą, kurie gali būti lengvai mobilizuojami. Rizika, ypač priimančiosioms šalims, yra plačiai pripažįstama, tačiau migrantams, kurie rizikuoja, skiriama mažai dėmesio.¹⁰⁸

Migracijos ir saugumo ryšys yra ypač sudėtingas ir problemiškas, nes migracija, saugumas ir jų tarpusavio sąveika iš esmės yra subjektyvios sąvokos. Tai reiškia, kad ryšys priklauso nuo to, kas ir kaip apibrėžia saugumą: vieno subjekto saugumas gali būti kito nesaugumas. Strategijos, skirtos saugumui sukurti, iš tikrųjų gali sustiprinti nesaugumą.

Migraciją ir saugumą galima nagrinėti dviem kontekstais: pirma, kiek migracija ir dėl jos vykstantys demografiniai pokyčiai daro įtaką nacionalinio saugumo klausimams. Antra, kaip saugumo problemos gali paveikti valstybės migracijos politiką. Saugumas turėtų būti suvokiamas ne kaip pavojus, kurį kelia migracija, o kaip socialiniai ir politiniai valdymo metodai, formuojantys migracijos klausimus.

¹⁰⁷ Kicinger A., *International migration as a non-traditional security threat and the eu responses to this phenomenon cefmr*, working paper 2/2004 p.28.

Prieiga per internetą: http://www.cefmr.pan.pl/docs/cefmr_wp_2004-02.pdf

¹⁰⁸ Ahsan U. A. Hasharina H. N, Mazidah M. S, Chatteraj D. „Migration and Security: Implications for Minority Migrant Groups“, 2020, p. 136-149.

Prieiga per internetą: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0974928419901199>

Migracijos valdymas yra būtinas – politiniais ir ekonominiais motyvais reikia riboti nelegalią migraciją. Nelegali migracija asocijuojasi su prekyba narkotikais, teroristine veikla, tarptautiniu nusikalstamumu. Iki šiol, kalbant apie migracijos ir saugumo sąsajas, institucinėse diskusijose vyravo nacionalinio saugumo naratyvas, dažnai ignoruojant žmonių nesaugumą, kai jie susiduria su persekiojimu kilmės šalyje, diskriminacija naujoje šalyje ar net miršta tranzito metu, tačiau jei žmogaus teisių apsauga ir žmogaus saugumas neįtraukiami į nacionalinio saugumo klausimus, ilgainiui gali atsirasti naujų ir intensyvesnių pavojų bei grėsmių, gali kilti grėsmė nacionaliniam saugumui. Dėl to kyla klausimų, kaip kurti bendrą migracijos politiką, t. y. kovą dėl kultūrinių, rasinių ir socialinių bei ekonominių kriterijų, pagal kuriuos skirstomos teisės ir pareigos, susijusios su naryste nacionalinėje ir Europos bendruomenėje. Pastaruoju metu migracijos krizę sunku įveikti, o jos ateitis, atrodo, priklauso nuo trijų esminių neaiškumų: politinio, karinio ir socialinio nestabilumo raidos artimųjų Rytų ir Šiaurės Afrikos regionuose. Migracijos globalizacija lėmė didėjančius nelegalios migracijos srautus ir dėl to sustiprėjo sienų kontrolė, pažadino stiprėjančius nacionalistinius naratyvus ir sustiprino nacionalistines nuotaikas.

Teigiame, kad bet kokia migracija, nelegali ar reguliari, gali tapti grėsme valstybės, o kartu ir asmens saugumui. Pastaraisiais metais migracijos, kaip grėsmės nacionaliniam saugumui, suvokimas neabejotinai sustiprėjo, iš dalies dėl to, kad saugumo darbotvarkė tapo labiau paplitusi daugelyje politikos aspektų, ir dėl sparčiai didėjančio tarptautinių migrantų skaičiaus.

3.2 TEIGIAMAS IR NEIGIAMAS NELEGALIŲ MIGRANTŲ POVEIKIS LIETUVOS POLITINEI SISTEMAI, EKONOMIKAI IR ŠVIETIMUI

Galima įžvelgti tiek teigiamų, tiek ir neigiamų migracijos reiškinio pasekmių Lietuvai. Trumpuoju laikotarpiu migracija daro teigiamą įtaką šalies nedarbo lygiui. Šalyje trūkstant darbo jėgos, apsunkinami užsienio investicijų pritraukimo procesai, stipriai sulėtėja verslo plėtra. Didžioji dalis atvykstančių migrantų yra jauni, darbingi žmonės. Šį faktą galima vertinti kaip teigiamą, kadangi tai yra svarbus faktorius mokesčių mokėtojų skaičiui ir yra tiesiogiai susiję su valstybės biudžetu.

Ekonominiai, socialiai, politiniai, kultūriniai pokyčiai, vykstantys pasaulyje, kuriems įtaką daro migracijos procesai, tiesiogiai veikia ir švietimo sistemą. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija yra atsakinga už formaliojo ir neformaliojo švietimo organizavimą, vykdymą, kontrolę ir finansavimą. Beveik prieš dešimtmetį, t. y. 2003 m. Valstybinėje švietimo strategijoje buvo orientuojamasi į Lietuvos, kaip Europos Sąjungos valstybės, raidą ir akcentuojami trys pagrindiniai aspektai: žinanti visuomenė, saugi visuomenė, konkurencinga ekonomika. Švietimas daro didžiulę įtaką visuomenei kasdienybėje ir ne tik. Švietimas yra labai svarbus visuomenės kūrybingumui, tautos tapatumui, kuriant ir auginant pilietinę visuomenę, žmonių

užimtumui, mažinant skurdą, socialinę atskirtį.¹⁰⁹ Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad Lietuva yra valstybė, negalinti pasigirti gamtiniais ištekliais, todėl siekiant užtikrinti piliečių gyvenimo kokybę, būtinos investicijos į išsilavinimą, ugdant inovatyvią visuomenę, skatinti viso gyvenimo mokymosi procesus bei glaudų mokslo ir verslo bendradarbiavimą.

Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ įvardijamas ateities požiūris į valstybę, jos poreikius ir bendra valstybės ateities vizija. Valstybės epicentre – žmogus, kuris atviras naujovėms, kūrybingas ir atsakingas. Didžiausias dėmesys, vis tik, skiriamas švietimui: visuomenė skatinama lavintis, tobulėti, atnaujinti žinias, siekti asmeninės sėkmės, tokiu būdu prisidedant ir prie bendro tikslo – valstybės sėkmės.¹¹⁰

Verta paminėti, kad gilėjančios emigracijos problemos gali stipriai paveikti ir aukštojo mokslo plėtrą, kas savaime mažina atotrūkį tarp išsivysčiusių ir besivystančių valstybių. Praktika rodo, kad daugelyje sričių atsiliekančios šalys sistemingai silpnina ir savo nacionalinį saugumą.¹¹¹

Mokyklinio amžiaus migrantų integracija yra neatsiejama daugelio Europos šalių švietimo sistemos dalis. Statistika rodo, kad lyginant migrantų moksleivių ir vietinių moksleivių pasiekimus, dažnu atveju migrantų mokslo pasiekimai yra vidutiniškai žemesni, jų motyvacija mokytis yra žemesnė, jie rečiau jaučiasi komfortiškai mokykloje. Dažnai migrantų vaikai anksti nutraukia mokslus, kas daro įtaką tolesnei jų integracijai tiek visuomenėje, tiek darbo rinkoje. Būtent dėl šių priežasčių, daugelyje Europos šalių reikalingi pokyčiai švietimo sistemose, kurie skatintų migrantų vaikus integruotis. Esminės sritys, kuriose reikalingi pokyčiai dėl integracijos patrauklumo: formaliojo švietimo prieinamumo didinimas, visuotinės švietimo teisės užtikrinimas, pagalba mokytojams, mokytojų kompetencijų tobulinimas, kas leistų dirbti daugiakultūroje aplinkoje.

Į Lietuvą atvykusių užsieniečių ir sugrįžusių emigrantų, nemokančių lietuvių kalbos, parengimą mokytis pagal bendrojo lavinimo programas reglamentuoja „Lietuvoje vaikų ir suaugusiųjų ugdymo išlyginamosiose klasėse ir išlyginamosiose mobiliosiose grupėse tvarkos aprašas“.¹¹²

Labiausiai pasiteisinusios priemonės, integruojant į Lietuvos mokyklas atvykusius vaikus:

- individualaus ugdymo plano sudarymas;

¹⁰⁹Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija

Prieiga per internetą: https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2018/04/Valstybine-svietimo-strategija-2013-2020_svietstrat.pdf

¹¹⁰ Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“.

Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/rs/lasupplement/TAP/TAIS.423800/45a6c4cce8a3835f3c3f3b4625587aff/format/ISO_PDF/

¹¹¹ Laurėnas V. „Lietuvos aukštojo mokslo reforma ir nacionalinio saugumo aktualijos“..Lietuvos metinė strateginė apžvalga..2011,p. 211-234.

Prieiga per internetą: <https://journals.lka.lt/journal/lmsa/article/1264/info>

¹¹²Migrantų integravimas bendrojo ugdymo mokyklose.2020.

Prieiga per internetą: <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/12/Migrantu-integravimas.pdf>

- individualios lietuvių kalbos ir kitų mokomųjų dalykų pedagogų konsultacijos;
- tėvų konsultacijos;
- mokytojas pagalbininkas;
- bendraklasių paruošimas grįžusio / atvykusio vaiko integracijai;
- kitų mokinių mentorstė;
- švietimo pagalbos specialistų konsultacijos;
- lietuvių kalbos mokymas išlyginamosiose / parengiamosiose grupėse.

Lietuva neturėjo migracijos politikos strategijos, pagrįstos ilgalaikiais tikslais ir prioritetais. Atsižvelgiant į naujus iššūkius, kuriuos kelia šiuolaikiniai migracijos procesai, Vyriausybė priėmė Ekonominės migracijos reguliavimo strategiją, pakeistą Lietuvos migracijos politikos gairėmis.

Migracijos įstatymai nurodo migracijos politikos turinį, o strategijos ir programos parodo migracijos politikos aktualumą atsižvelgiant į visą valstybės politinę darbotvarkę. Strategijos ir programos leidžia atskleisti politinį požiūrį į migracijos klausimus. Nelegali imigracija buvo vertinama kaip grėsmė, o imigracijos kontrolė buvo siejama tik su konsoliduota apsauga nuo migracijos per ES išorės sieną. Nacionalinės demografinės (gyventojų) politikos strategija atskleidė pagrindines imigracijos valdymo Lietuvoje spragas. Strategijoje buvo pabrėžiama griežta imigracijos kontrolė be jokių konkrečių politikos priemonių. Nepaisant to, legali ir nelegali imigracija buvo įvardyti kaip iššūkis. Ekonominės migracijos reguliavimo strategija galėtų būti laikoma atsaku į emigracijos sukeltus demografinius iššūkius, nubrėžiant ilgalaikius Lietuvos prioritetus: grįžtamąją migraciją ir emigracijos mažinimą.

Analizuojant imigracijos politiką, reikia pabrėžti kelias pagrindines sritis: migracijos politikos derinimas su ES teisės aktais, darbo jėgos pritraukimas iš trečiųjų šalių su tam tikromis išlygomis. Analizuojant migracijos politikos teisėkūros raidą Lietuvoje nuo nepriklausomybės atkūrimo atrodo, kad naujausios gairės turėtų būti laikomos fonu arba pirmuoju žingsniu kuriant ilgalaikės migracijos viziją.

Apibendrinant migracijas pagal pobūdį, galima teigti, kad šiuolaikinės migracijos, socialinės ir ekonominės migracijos turi papildyti viena kitą. Ekonominės migracijos dėmesį sutelkia į individualius ir šeimos migracijos motyvus bei buvimą darbo rinkoje. Socialinės migracijos procesą laiko tęstiniu ir neatsiejama šiuolaikinės visuomenės gyvenimo dalimi. Nors strategijos ir programos leidžia atskleisti politinį požiūrį į migracijos klausimus, imigracijos ir migrantų integracijos politika nebuvo prioritetas ilgalaikėse valstybės strategijose, nes daugiausia dėmesio buvo skiriama emigracijai ir jos pasekmėms. Migrantų integracijos klausimai akcentuojami kaip prioritetinė imigracijos politikos sritis. ES lėšos laikomos svarbiausia migrantų plėtros priemone integracijai, todėl fragmentiškas ir projektais grindžiamas migrantų integracijos procesų

pobūdis rodo sistemingo migrantų integracijos politikos įgyvendinimo mechanizmo trūkumą. Nepriklausomai nuo skirtingų ministerijų dalyvavimo, darbdaviai gali būti laikomi aktyviausiai į darbo migracijos politikos formavimą įsitraukusia grupe. Vis dėlto, darbdaviai nėra aktyvūs teikiant migrantų integracijos priemones. Kai kalbama apie migrantų integracijos infrastruktūros plėtrą, nevyriausybiniis sektoriais tiesiogiai dalyvauja įgyvendinant integracijos politiką. Nepaisant šio dalyvavimo, darbuotojai migrantai išlieka viena iš labiausiai pažeidžiamų migrantų grupių Lietuvoje. Analizuojant politines diskusijas migracijos klausimais, paprastai skiriamas emocinis pobūdis.

Visuomenės nuomonės apklausų analizė atskleidė, kad didžiausia struktūrinė kliūtis integracijai yra neigiamas požiūris į migraciją apskritai ir skirtingas požiūris imigrantų grupėms. Tokia kliūtis daro įtaką skirtingoms imigracijos rūšims, ypač pabėgėliams ir darbuotojams migrantams. Visuomenės požiūrio analizė rodo visuomenės kultūrinę izoliaciją. Kartu su kultūriniu nuostatų aspektu, formuojančiu visuomenės suvokimą yra stiprus ekonominis aspektas. Jis susijęs su mitu, kad mokesčių mokėtojai remia imigrantus. Be to, visuomenėje jaučiama konkurencija, atsižvelgiant ir į darbo jėgos rinką, tiek lygias galimybes gauti įvairias socialines paslaugas.¹¹³

Nelegalūs migrantai gali daryti teigiamą ir neigiamą poveikį ekonomikai, tačiau tikėtina, kad savo dalyvavimu darbo rinkoje jie labiau prisideda prie ekonomikos. Manoma, kad neteisėtų migrantų užimtumo lygis yra aukštas: kadangi dauguma jų neturi galimybės gauti pašalpą, labai tikėtina, kad jie dirba, kad išgyventų. Nelegalūs migrantai taip pat yra vartotojai – jie didina paklausą ir savo išlaidomis skatina ekonomikos augimą. Kalbant apie neteisėtus migrantus, daugiausia dėmesio skiriama nusikalstamumo ir saugumo klausimams, ir, žinoma, tiesa, kad kai kurie neteisėti migrantai įsitraukia į nusikaltimus. Tai, koks yra nelegalios imigracijos saugumui keliamos grėsmės mastas, yra ginčytina ir nors imigracija buvo saugi, ypač po Rugsėjo 11 – osios įvykių, yra mažai įrodymų, kad teroristų tinklai naudojami neteisėtais migrantais savo tikslams įgyvendinti. Iš tiesų, migrantai dažnai jaučia ypatingą grėsmę dėl teroristų veiklos ir visuomenės baimės.

Lietuvos atveju ribojanti nelegalios migracijos politika, piliečių privilegijavimas, vidaus politika, kuria dažnai netiesiogiai remiamos gerovės apraiškos, šovinizmo ir kultūrinio homogeniškumo, kaip stabilizuojančio veiksnio, idėja, imigrantų, prieglobsčio prašytojų ir pabėgėlių, kaip politinio veiksnio, neigiamas politizavimas – toks neigiamas migracijos vaizdavimas Lietuvoje dar labiau sustiprina migracijos sugrėsminimą, kurį susiejame su saugumo problemomis, tokiomis kaip nusikalstamumas, socialinis saugumas, tautinio identiteto mažėjimas.

¹¹³ Žiba K. „Immigration policies in Lithuania: institutional and legislative developments, challenges and opportunities“ Lithuanian Social Research Centre Institute for Ethnic Studies. 2015, p 64-69.
Prieiga per internetą: <http://www.ces.lt/wp-content/uploads/2010/02/PPS-31-59-791.pdf>

Italijos valstybės vykdoma migracijos politika jau daugelį metų bando išsiųsti neteisėtus imigrantus, tačiau daugelis jų dirba paslėptoje ekonomikoje, bet visų pirma, namų ūkiuose. Laikui bėgant, jie gali turėti sveikatos problemų, tačiau jų galimybės naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis yra ribotos arba visai neegzistuojančios. Sveikatos priežiūros nelegalių imigrantų teikimo klausimas pabrėžia neišspręstą įtampą tarp pagrindinių šiuolaikinių demokratinių institucijų, viena vertus, pagrindinių žmogaus teisių, įtvirtintų tarptautinėse konvencijose, pripažinimo ir, kita vertus, nuolatinio pilietybės apibrėžimo nacionaliniu požiūriu.

Legaliai gyvenantys imigrantai turi įvairaus laipsnio prieigą prie tų pačių teisių kaip ir piliečiai, jei priimančiosios valstybės jas suteikia arba dėl to, kad pripažįsta tų imigrantų, kaip darbuotojų ir mokesčių mokėtojų, vaidmenį arba sutinka prisiimti apsaugos pareigą dėl humanitarinių priežasčių.

Nelegalūs imigrantai sukelia problemą neišspręstų klausimų valstybei – ar jiems taip pat kaip vietiniams turi būti suteikta sveikatos priežiūra ar jų poreikiai turi būti netenkinami, nes jie yra pažeidėjai ir atvyko į šalį nelegaliai. Kita vertus, suteikus sveikatos priežiūros paslaugas, tokie veiksmai tik paskatintų dar didesnius migrantų srautus. Apibrėžimo reguliavimas ir nelegalių imigrantų traktavimas yra mūsų laukas, kuriame atskirtis ir atmetimas nėra vieninteliai galimi ar tinkami variantai.¹¹⁴

Apskritai, tiesioginis neteisėtos migracijos poveikis daugumai priimančiosios šalies gyventojų, tikėtina, bus minimalus. Keletas tyrimų parodė, kad neteisėtimigrantai yra linkę įsikurti marginalinėje aplinkoje, įsiliedami į visuomenę, kurioje gyvena, kad jų beveik niekas nepastebi ir apskritai gyvena niekuo neišsiskiriantį gyvenimą.¹¹⁵

Galima manyti, kad didžiausia įtaka, susijusi su žmoniu, kurie neturi teisės čia būti, negražinimu, yra daroma mūsų šalies vientisumui. Jei vyriausybė negali grąžinti asmenų, neturinčių teisės čia būti, tai kenkia idėjai, kad ji kontroliuoja mūsų sienas. Tai daro politinę žalą vyriausybei ir pažeidžia pagrindinį suverenumo aspektą, kuriam visuomenė teikia didelę reikšmę. Tačiau, nepaisant šios išvados, manoma, kad apskritai nelegali imigracija didina neigiamą visuomenės reakciją į migraciją, dėl to politikams ir politikos formuotojams sunkiau vykdyti efektyvią migracijos politiką. Kitaip tariant, jei nelegalią migraciją pavyktų gerokai sumažinti, atsirastų daugiau erdvės vykdyti racionalią ir subalansuotą migracijos politiką. Nors daugelis neigiamų nelegalios migracijos padarinių gali būti pervertinti, tačiau neteisėta migracija kelia problemų ir

¹¹⁴Trabuco F. R. „*The Italian „Invisible Welfare State“ for Irregular Immigrants*“. Welfare and security in 21st century: politisation of the "social contract" : interdisciplinary collection of scientific works = Благосостояние и безопасность в XXI веке: политизация «социального контракта» : интердисциплинарный сборник научных трудов / Klaipėda University ; [scientific redactors Sergej Kocherov, Saulius Šiliauskas] ; [edited by Vaidutis Laurėnas].. 2017,p. 99-114.

¹¹⁵Chappell L, Glennie A., Latorre M.,Mulley S.,*The impacts of irregular migration*“. 2011, p 14-16.

Prieiga per internetą: https://migration.etuc.org/en/docs_en/6%20The%20impacts%20of%20irregular%20migration.pdf

patiems migrantams ir juos priimančioms Europos šalims. Toleruoti didelį neteisėtų migrantų skaičių neatrodo patikima politika. Civilizuotos vyriausybės negali užmerkti akių prieš šimtus labai pavojingų ir marginalizuotų žmonių savo teritorijoje.

Ilgainiui neteisėtos migracijos lygis sumažės tik tuo atveju, jei bus imtasi bendrų pastangų spręsti daugelio kilmės šalių ekonominių sąlygų skirtumų, ypač darbo užmokesčio lygio ir įsidarbinimo galimybių. Tačiau yra ir kitų priemonių, kurių Europos vyriausybės gali imtis trumpalaikėje ir vidutinės trukmės perspektyvoje, kad sumažintų nelegalių migrantų pasiūlą. Tačiau jokia politika negali būti veiksminga atskirai: politikos formuotojai turi įgyvendinti įvairias galimybes kaip nuoseklų paketą.

Taigi, nors ir spręsti realias ekonominių skirtumų tarp šalių problemas yra labai svarbu, taip pat svarbu stengtis formuoti žmonių lūkesčius – nelegalios migracijos nepavyks išvengti, jei žmonės ir toliau tikės, kad kitos šalies gatvės „grįstos auksu“, suteikti žmonėms daugiau informacijos apie tai, koks gali būti nelegalių migrantų gyvenimas, taip pat apie tai, kokie pavojai gali grėsti norint pasiekti Europos valstybes. Daugiau tokių pastangų galėtų atgrasyti nuo nelegalaus atvykimo ir atvykimo neteisėto apsistojimo tikslais.

3.3 MIGRACIJOS GRĖSMĖ NACIONALINIAM SAUGUMUI

Nacionalinis saugumas – tai priemonės, kurių tikslas – užkardyti bet kokias karines ir nekarines, vidines ir išorines grėsmes, kurios galėtų trukdyti bet kokiems laisvos valstybės gyvenimo procesams. Tai yra principinis valstybės interesas išlikti nepriklausomu ir savo teritoriją kontroliuojančiu politiniu vienetu. Vidinis saugumas – tai valstybės ir visuomenės ryšys, kai nėra viena nekelia pavojaus kitai.

Grėsmės skirstomos į vidines ir išorines. Išorinės grėsmės – tai grėsmės, kurios yra nepriklausomos nuo žmogaus (stichinės nelaimės ir pan.), visuomenės ar konkrečios valstybės (branduolinis konfliktas, karinė invazija ir pan.). Išoriniam saugumui grėsmė gali būti prasti tarptautiniai santykiai, vienos valstybės kišimasis į kitos valstybės vidaus reikalus.¹¹⁶

Vidinės grėsmės – tai ekonominė, kriminogeninė situacija šalyje, socialinis saugumas, etninių mažumų situacija šalyje. Socialinės grėsmės yra vienos svarbiausių – tai netolygūs socialinės ir ekonominės raidos rodikliai, atskirtis tarp socialinių grupių, didelis nedarbo lygis, nusikalstamumas.¹¹⁷

Lietuvos žmonių saugumui didelę įtaką daro ir istorinė atmintis. Nepasitikėjimas Rusija kyla ne vien iš emocijų kurias Lietuva patyrė okupacijos metais, bet iš realios grėsmės kuria

¹¹⁶ Holmes K, „What is National Security?“2014.

Prieiga per internetą: <https://www.heritage.org/military-strength-essays/2015-essays/what-national-security>

¹¹⁷Petrauskaitė A., Kazlauskaitė R., Markelienė R. *Šalies saugumas ir gynyba*. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos Karo Akademija. Vilnius 2016.p. 16-17

Prieiga per internetą: <https://dspace.lka.lt/handle/123456789/63>

matome Ukrainoje. Lietuva kaip šalis kuriuoje palyginai neseniai atkūta nepriklausomybė, psichologinis faktorius formuojant saugumo politiką yra nepaprastai svarbus, valstybės saugumas yra laikomas prioritetu nacionalinių interesų komplekte, kadangi, bet kokiai veiklai ar tai būtų politika, ekonomika, kultūra ar kitos sritys saugumas yra būtina sąlyga. Lietuvos gynybos politika grindžiama atgrasimu, visuotinę gynybą ir euroatlantinių solidarimu ir kolektyvinę gynybą.¹¹⁸

Lietuvos saugumas yra priklausomas nuo saugumo situacijos kaimyninėse valstybėse, ypatingai Europos pietinėje dalyje esančiose valstybėse. Didėjantis religinis ekstremizmas, besitęsiantys konfliktai, nestabili situacija šalyje sudaro palankias sąlygas plėtoti terorizmą, nusikaltamumą, skatina humanitarines krizes, todėl vienas pagrindinių Europos Sąjungos iššūkių yra stiprinti išorinę ES sienos apsaugą, užkardyti neteisėtą migraciją į ES, vykdyti prevenciją ir kontrolę.¹¹⁹

Imigracijos įtaka valstybės raidai dažniausiai yra traktuojama kaip teigiama įtaka, turint omenyje, kad atsiranda papildoma darbo jėga, auga BVP, daugiau lėšų valstybės biudžetui, auga demografiniai rodikliai. Kita vertus, imigracija turi ir neigiamų padarinių valstybei: socialinės problemos, šalies bei regiono saugumas. Taigi, apibendrintai galima teigti, kad imigracija padeda užtikrinti spartesnę šalies ekonominę augimą, tačiau tuo pačiu gali kelti grėsmę visuomenės saugumui.

Nelegali migracija – tai grėsmė, veikianti visuomenės lygmeniu. Tai ypač pasireiškia, kai imigrantai yra kitos nei vietiniai gyventojai kultūros ar etninės grupės. Lietuvos gyventojai kaip vieną pagrindinių priežasčių, keliančių nuogastavimus, įvardija rasinę – etninę grėsmę.

Tarptautinė migracija, vertinant teoriškai, galėtų būti kontroliuojama įvedant griežtesnes migracijos taisykles, tačiau ši teorija retai yra efektyvi realiose situacijose. Žmonės toliau migruoti skatina pragyvenimo lygio skirtumai kilmės šalyse ir Vakarų valstybėse, todėl Vakarų šalims iškyla dar viena problema – politinių ir ekonominių migrantų skirtumai.¹²⁰

Nors migracijos procesas skurdžių valstybių gyventojams yra itin viliojantis ir daug žadantis, bet jis yra pavojingas daugeliu aspektų. Kaip taisyklė, dažniausiai migruoja turintys prastą išsilavinimą ir neturtingi asmenys. Atvykę į svetimą šalį jie retai prisitaiko prie vietinės kultūros, todėl bendras šalies kultūros lygis taip pat krenta.¹²¹

Nelegali migracija valstybės saugumui vis dar yra nemenkas iššūkis, o migracijos srautų kontrolė ir radikalių asmenų identifikavimas yra prioritetas, užtikrinant saugumą. Teroristinių ar ekstremistinių organizacijų nariai ar su šiomis organizacijomis susiję asmenys ieško būdų kaip

¹¹⁸ Vareikis E. „Tarptautinis ir nacionalinis saugumas“, Kaunas 2005, p. 210-233.

¹¹⁹ Lietuvos respublikos nacionalinio saugumo strategija 2017.

Prieiga per internetą: <https://kam.lt/wp-content/uploads/2022/03/2017-nacionalinio-saugumo-strategija.pdf>

¹²⁰ Buzanas. B. „Žmonės, valstybės ir baimė: Vilnius, 1997, p. 136-137.

¹²¹ Lapėnas. S. „Džiūdas Lietuvoje? (I) – Saugumo specialistai apie migracijos grėsmes“.2015.

Prieiga per internetą: <https://www.slapienas.lt/?p=5326>

patekti į ES šalis, tačiau nelegali migracija retai yra vienas tų būdų. Dažniausiai naudojami būdai: fiktyvios vizos bei įmonės, fiktyvios studijos ar santuokos, padirbti dokumentai.¹²²

Viena priežasčių, kodėl visuomenė taip nenoriai priima migrantus ir priešinasi jų integracijai yra tai, kad šie žmonės visiškai nejaučia pagarbos valstybei ir žmonėms, kurie juos priima, aukštas kriminalinis lygis, požiūris į moteris yra visiškai priešingas vakarietiškam požiūriui. Estijos pavyzdys rodo, kad net ir vietiniai gyventojai ne retai renkasi persikelti šalies viduje ir palieka gyvenvietes, kuriose įsikuria migrantai. Problema kyla iš to, kad abi pusės tikisi, jog kita pusė pasikeis. Europos šalių gyventojai tikisi, kad migrantai, atvykę į Vakarų šalis adaptuosies prie vietinės kultūros, o jų palikuonys taps tikrais europiečiais, tačiau musulmonai atvyksta į Vakarų šalis neturėdami minčių apie europietiškumą ir atvyksta į Europą įsitikinę, kad Europa turi tapti musulmoniška, o ne atvirkščiai.

Dažnai girdima, kad nelegalūs migrantai labiau yra ekonominiai migrantai, o ne bėgantys nuo karo ar valdžios persekiojimo. Tai savaime sukuria neigiamą visuomenės nuostatą, kad migrantai, atvykę ieškoti geresnių gyvenimo sąlygų, geresnio uždarbio, atims darbo vietas iš vietinių. Taip pat, dažnai minimi nuogastavimai dėl skirtingų religijų. Visuomenėje paplitusi nuostata, kad Islamas turi sąsajų su terorizmu, todėl tai savaime sukuria neigiamą visuomenės reakciją. Galima pastebėti kartais plintančią informaciją, kad su nelegaliais migrantais į šalį pakliūna ir teroristinių grupuočių nariai. Lietuvos migrantų krizėje taip pat yra patvirtinti keli atvejai, kuomet į mūsų šalį pakliuvo su teroristinėmis grupuotėmis siejami nariai, todėl galima teigti, kad žmonių baimės yra gana pagrįstos.

Klausimas, kuris lieka vis dar neatsakytas – kaip reikėtų tinkamai integruoti tuos pabėgėlius, kuriems tikrai reikalinga pagalba ir jie jau yra Europos Sąjungos teritorijoje? Tam reikalingos ne tik didžiulės papildomos lėšos, bet ir darbas su visuomene, siekiant sumažinti įtampą ir nuogastavimus.

Žmonių migracija egzistavo ilgą laiką, tačiau pastaruoju metu ji pradėjo įgyti didžiausią mastą. Visi žmonės ieško geresnio gyvenimo ir jei neįmanoma pagerinti savo gyvenimo gimtojoje šalyje, išvyksta į užsienį. Žmonių migracija gali būti naudinga visoms šalims, jei migracijos politika bus vykdoma tinkamai ir teisingai.

Vyriausybė gali būti nepajėgi išspręsti socialinių ir ekonominių problemų, pavyzdžiui: suteikti papildomas darbo vietas arba bedarbio pašalpas žmonėms, kuriems jos reikia, vykdyti visavertę socialinę politiką, įskaitant pašalpų mokėjimą vienišoms motinoms, neįgaliems ir kitoms pažeidžiamoms socialinėms grupėms bei mažas pajamas gaunantiems piliečiams. Tobulinama socialinė ir ekonominė padėtis gali prisidėti prie taikesnės padėties visuomenėje. Kita vertus, gali

¹²²*Grėsmių Nacionaliniam Saugumui Vertinimas*. Antrasis Operatyvinių Tarnybų Departamentas Prie Krašto Apsaugos Ministerijos 2020. p. 26-33.
Prieiga per internetą: <https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2020/02/2020-Gresmes-LT-.pdf>

kilti problemų šalies nacionaliniu lygiu, o tai gali sukelti bendrą visuomenės nepasitenkinimą. Kai darbingi gyventojai išvyksta iš šalies, mažėja darbuotojų skaičius ir valstybei mokami mokesčiai ir rinkliavos, kas atitinkamai mažina valstybės iždą.

Kita problema, su kuria gali susidurti visuomenė, esant intensyviai migracijai – riboti kontaktai tarp vietos gyventojų ir atvykėlių. Migrantai dažniausiai teikia pirmenybę draugystei savo etninėje grupėje, galbūt dėl kalbos barjerų, kultūrinių skirtumų ir pan., tačiau tokiu atveju jie tampa lyg uždaryti socialiniame burbule, kas tampa didžiausiu trikdžiu tinkamai integruotis į visuomenę ir apsunkina integraciją į vietinę darbo rinką. Vėliau seka pragyvenimas iš bedarbio pašalpų ir tai sukuria neigiamą gyventojų požiūrį į migrantus. Nepaisant to, migracija turi ir privalumų, keletas jų: pigi darbo jėga, darbo jėgos perskirstymas, geresnė demografinė padėtis šalyje.¹²³

Kuriant vidaus rinką, Europos Bendrija stengiasi įgyvendinti pamatines teises ir laisves, siejamas su piliečių teisėmis ir vidiniu saugumu. Lietuva turi teisę naudotis šiomis laisvėmis nuo tos dienos, kai tapo pilnaverte Europos Sąjungos nare: laisvas asmenų judėjimas tarp valstybių narių, teisė į darbą, pagrindinės laisvės Europos Sąjungos piliečiams kitose valstybėse narėse (ekonominės, politinės, pilietinės teisės), imigracijos ir prieglobsčio politika, bendradarbiavimas dėl pabėgėlių politikos, bendra politika trečiųjų šalių piliečių atžvilgiu, bendradarbiavimas kovojant su prekyba narkotikais, teroristine veikla ir tarptautiniu nusikalstamumu. Galima teigti, kad piliečių teisė naudotis jiems suteiktomis laisvėmis ir paskatino pirmąją emigracijos iš Lietuvos bangą, kadangi Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, išvykti dirbti į užsienio šalis tapo nepalyginamai paprasčiau. Vertinant statistinius duomenis apie emigraciją, nereikėtų visiškai pasitikėti skelbiamais duomenimis, kadangi vadovaujantis emigracijos apibrėžimu, emigrantais yra laikomi tie asmenys, kurie oficialiai deklaravo išvykimo iš šalies faktą. Jei yra asmenų, kurie užsienyje gyvena net ir daugybę metų, tačiau nėra to deklaravę, ši informacija statistikoje neatsispindi.

Manoma, kad Lietuva turėtų pradėti analizuoti migracijos poveikį darbo rinkai, nedarbo lygiui šalyje, darbo užmokesčio pokyčiui, demografiniams rodikliams, socialiniam bei nacionaliniam saugumui ir politiniams pokyčiams, kadangi Lietuvos siekis nelegalios migracijos akivaizdoje yra išlaikyti tautinį homogeniškumą.

¹²³ Sergievskaya N „*Migration of people: pros and cons*“. Moscow State University of Civil Engineering, Russia. 2016. p 2-10.

Prieiga per internetą: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/678/1/012016/pdf>

IŠVADOS

1. Yra kelios teorijų grupės, padedančios suprasti migracijos priežastis ir tendencijas. Sykiu teorinė fragmentacija byloja apie universalios migracijos teorijos reikmes. Daugelio migraciją lemiančių įvykių, ypač ekonominių tendencijų, o dar labiau – politinių pokyčių, neįmanoma nuspėti. Neoklasikinės ekonomikos migracijos teorija labiausiai tinka Lietuvai, ypač po įstojimo į ES 2004 m., kai dominuoja reguliari darbo jėgos migracija.
2. Mokslinės literatūros analizė parodė, kad besitransformuojanti daugiakryptė migracija daro įtaką individualiam, nacionaliniam, regioniniam ir tarptautiniam saugumui. Sugrėsmindami migraciją, ją paverčiame saugumo klausimu.
3. Po Šaltojo karo neoliberalios globalizacijos eroje naujomis grėsmėmis saugumui tapo nesąžiningos ir nestabilios, neprognozuojamos valstybės bei teroristai. Matome perėjimą nuo asmeninio saugumo prie nacionalinio saugumo. Saugumo lygių tipologijoje naujame pasaulyje ypač aktualizuotinas nacionalinis saugumas. Naujoji saugumo darbotvarkė apima tokias problemas, tokias kaip etniniai konfliktai, karas, smurtinis ekstremizmas, išteklių trūkumas, ginklų platinimas, nekontroliuojama migracija ir organizuotas nusikalstamumas. Rekordinis pasienio tvorų ir sienų skaičius visame pasaulyje simbolizuoja šį paradoksą vis labiau globalizuotame pasaulyje. Saugumo užtikrinimas taip pat turi masinį psichologinį aspektą, nes jis suaktyvina migracijos baimę dėl numanomų egzistencinių grėsmių ir konkrečiai kultūrinių, socialinių ir politinių problemų.
4. Galima teigti, kad migracijos saugumas ES ir jos valstybėse narėse yra kintantis elementas, nes migracijos sugrėsminimo temos supratimas yra skirtingas: kiekviena ES valstybė daro savo išvadas, atsižvelgiant į geopolitinį, kultūrinį, socialinį, ekonominį, informacinį saugumą bei stengiasi neprieštarauti tarptautiniams teisės aktams.
5. Konstatuotina, kad nekontroliuojamų atvykėlių į Europą dydis ir pobūdis 2015 m. ir 2016 m. daugeliui sukėlė įspėjamąjį šoką. Kraštutinės kovos su migrantais ir pabėgėliais priemonės, kurių buvo imtasi tuo metu ir vėliau, buvo ne tik įteisintos saugumu, bet ir netrukus tapo normalizuotos ir labiau toleruojamos kaip praktika, nesvarbu, kiek skundų viešai pateikė gynėjai ir žmogaus teisių organizacijos.
6. FRONTEX praktika po 2015–2016 m. migracijos krizės prisidėjo prie migracijos saugumo didinimo ES. Tai daroma taikant sociologinį saugumo užtikrinimo procesų tyrimo metodą, kuris, kaip teigiama, ypač tinka saugumo užtikrinimo procesams ES tirti.
7. Darbo analizė parodė, kad esminės Europos politinės nuostatos yra siekis apsaugoti Europos sienas, tuo pačiu užtikrinant migrantų ir pabėgėlių teises bei geras jų gyvenimo sąlygas. Žmogaus teisių apsaugos ekspertai pabrėžė, kad migracija niekada nebuvo paprastu reiškiniu. Į ją visada buvo

žiūrima per „sugrėsminimo“ teoriją, t.y. politikai migraciją įvardindavo kaip grėsmę nacionaliniam saugumui.

8. Tyrimas parodė, kad nelegali migracija gali sukelti socialinius ir politinius pokyčius, keisdama šalies demografinius rodiklius ir grasindama tautiniam bei religiniam tapatumui. Ši rizika yra didesnė, jei imigrantai yra iš regionų, siejamų su terorizmu, todėl kilmės regionas išlieka vienu pagrindinių veiksnių, į kuriuos šalys atsižvelgia sprendžiamos kaip elgtis su migrantais. Baltijos šalių ir Lenkijos atvejis, parodė, kad šalys pačios sprendžia kaip elgtis su savo išorės sienomis neatsižvelgdamos į ES rekomendacijas. Ir jų požiūris, skirtingai nuo Vokietijos ir Skandinavijos šalių, rodo migracijos sugrėsminimą.
9. Lietuvos atveju, nelegalios migracijos politika iškelia aukščiau už įsipareigojimą užtikrinti žmogaus saugumą. Todėl atrodo, kad migracijos saugumo užtikrinimas yra daug labiau nukreiptas į valstybę, o ne į žmones: migrantus, prieglobsčio prašytojus ir pabėgėlius.
10. Apibendrinant galima teigti, kad migracijos politikos europeizacija skatina migracijos sugrėsminimą, ji palaiko radikalią politinę strategiją, kuria siekiama pašalinti tam tikrų kategorijų žmones, charakterizuojant juos kaip pavojų (pvz. kultūrinėms vertybėms, socialinės paramos teikimui, visuomenės saugumui, sveikatai ir t. t.). Lietuvos atveju parodytas ryštas sugrėsminant nelegalią migraciją ir jos akivaizdoje priimti sprendimai, kurie prieštarauja ES ideologijai dėl migracijos, parodė pavyzdį visai ES, kad migracija negali būti naudojama kaip ginklas susilpninti valstybę. Vienas didžiausių trūkumų ES – bendro sutarimo nebuvimas dėl migrantų krizės įveikimo išskyrus Ukrainos atvejį. Apskritai atrodo, kad bendro migracijos režimo ateities perspektyvos palieka mažai vilčių, kad bus laikomasi liberalesnio ir atviresnio požiūrio į užsieniečių atvykimą ir įsikūrimą. Ginamieji teiginiai pasitvirtino iš dalies Lietuvos atvejis ES migracijos politikos kontekste parodo, kad ES demokratinis vidaus kompromisas turi siekti naujų sugrėsminimo normų. Valstybių problematika migracijos klausimu turi būti neatidėta ir išspręsta prioritetine tvarka. Atsižvelgiant į pavyzdinę Lietuvos strategiją dėl nelegalių migrantų ES privalo imtis papildomų veiksmų užtikrinti pilnavertišką ES sienų apsaugą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Mokslinės publikacijos

1. Abbas A. M. „*Understanding Germany's response to the 2015 refugee crisis*“. Cairo University, Giza, Egypt, p. 13-14.
Prieiga per internetą: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/REPS-03-2019-0024/full/pdf?title=understanding-germanys-response-to-the-2015-refugee-crisis>
2. Ahsan U. A., Hasharina H. N., Mazidah M. S., Chatteraj D. „*Migration and Security: Implications for Minority Migrant Groups*“, 2020, p. 136-149.
Prieiga per internetą: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0974928419901199>
3. Balzacq T. „*How Security Problems Emerge and Dissolve*“. 2011, p. 16- 43.
Prieiga per internetą:
<https://api.taylorfrancis.com/v4/content/books/mono/download?identifierName=isbn&identifierValue=9780203868508&type=previewpdf>
4. Buzan B. „*Žmonės, valstybės ir baimė*“. Vilnius: Eugrimas, 1997.
5. Buzan B., Weaver O., Wilde J. „*Security: A New Framework for Analysis*“. London, 1998.
Prieiga per internetą:
https://www.academia.edu/39047709/Buzan_Waever_and_De_Wilde_1998_Security_A_New_Framework_For_Analysis
6. Bueno X., Prieto – Rosas V. „*Migration Theories*“. 2019, p. 1-7.
Prieiga per internetą:https://ced.cat/wpcontent/uploads/2019/09/Bueno_and_Prieto_Rosas_Migration_Theories_Preprint_2019.pdf
7. Berleermann M., Steinhardt F. M. „*Climate Change, Natural Disasters, and Migration – a Survey of the Empirical Evidence*“. 2017,p. 355-359.
Prieiga per internetą: <https://academic.oup.com/cesifo/article/63/4/353/4656267>
8. Boswell C. „*New issues in refugee research*“. p. 1-23.
Prieiga per internetą: <https://www.unhcr.org/research/working/3e19ac624/addressing-causes-migratory-refugee-movements-role-european-union-christina.html>
9. Ceyhan A., Tsoukala A., „*The securitization of migration in western societies: Ambivalent Discourses and Policies*“.2022, p. 21-39.
Prieiga per internetą: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/03043754020270S103>
10. Charrett C. „*A Critical Application of Securitization Theory: Overcoming the Normative Dilemma of Writing Security*“. p. 9-39.
Prieiga per internetą:https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1884149

11. Chappell L., Glennie A., Latorre M., Mulley S. „*The impacts of irregular migration*“.2011, p. 14-16.
Prieiga per internetą:
https://migration.etuc.org/en/docs_en/6%20The%20impacts%20of%20irregular%20migration.pdf
12. Cosmin B. A., Mihaela N. M. „*Constructing the Migration-(In)Security Nexus. Aspects of Urban Geopolitics*“. 2015,p.117-119.
Prieiga per internetą:
https://www.researchgate.net/publication/279221259_Constructing_the_Migration-InSecurity_Nexus_Aspects_of_Urban_Geopolitics
13. European Commission DG for Employment. Social Affairs and Inclusion „*Study on social services of general interest*“ 2011.p. 163 -175.
Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=7688&langId=en>
14. Česnavičius D., Stanaitis S., „*Lietuvos gyventojų migracija Europos iššūkių kontekste*“. 2015, p. 31.
Prieiga per internetą: <https://www.lgd.lt/sites/default/files/29-54-1-SM.pdf>
15. Douglas M. S., Arango J., Hugo G., Kouaouci A., Pellegrino A., Edward T. J. „*Theories of International Migration: A Review and Appraisal*“ .p.433-454.
Prieiga per internetą:<https://www.jstor.org/stable/2938462>
16. Dokos T. „*Migration and Globalization – Forms, Patterns and Effects*“. 2017, p. 3-4.
Prieiga per internetą:https://www.bertelsmannstiftung.de/fileadmin/files/Faktencheck/Leaders_Dialogues/Salzburger_Trilog_2017/7_Migration_and_Globalization.pdf
17. Eroukhmanoff C. „*Securitisation Theory: An Introduction*“. 2018, p.1-4.
Prieiga per internetą: <https://www.e-ir.info/2018/01/14/securitisation-theory-an-introduction/>
18. Estevens J. „*Migration crisis in the EU: developing a framework for analysis of national security and defense strategies*“. 2018, p. 3-5.
Prieiga per internetą:
<https://comparativemigrationstudies.springeropen.com/articles/10.1186/s40878-018-0093-3>
19. Fargues P., „*Four Decades of Cross-Mediterranean Undocumented Migration to Europe*“. Florence, Italy, 2017,p. 19-21.
Prieiga per internetą:https://publications.iom.int/system/files/pdf/four_decades_of_cross_mediterranean.pdf
20. Güler F. „*The Securitization of Migration A Case study of discursive threat construction in Hungary during the European Migration Crisis*“. 2019, p. 41-42.
Prieiga per internetą: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1481809/FULLTEXT01.pdf>
21. Hass D. H. „*A Theory of migration: the aspirations capabilities frameword*“. 2021, p. 5-8.

- Prieiga per internetą:
<https://comparativemigrationstudies.springeropen.com/articles/10.1186/s40878-020-00210-4>
22. Huysmans J. „*The European Union and the Securitization of Migration*“. University of Kent, London, 2000, p. 5.
Prieiga per internetą: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/1468-5965.00263>
23. Holmes K. „*What is National Security?*“. 2014.
Prieiga per internetą: <https://www.heritage.org/military-strength-essays/2015-essays/what-national-security>
24. International Organization for Migration „*World migration report*“. 2020. p. 19-32
Prieiga per internetą: https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf
25. International Organization for Migration „*A Review of the Evidence International Organization for Migration*“. 2017, p.19-21.
Prieiga per internetą: <https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/2018-08/Input2-IOM-Actionable-Commitments-Final.pdf>
26. Idil A., Crépeau F. „*The Securitization of asylum and human rights in Canada and the European Union*“. 2013, p. 229-235.
Prieiga per internetą: <https://www.elgaronline.com/view/edcoll/9781782547655/9781782547655.00018.xml>
27. International Organization for Migration „*Laws for Legal Immigration in the 27 EU Member States*“. 2009, p. 368-377.
28. Janušauskienė D., Vileikienė E., Navinskaitė L., Gečienė – Janulionė I. „*Ar Lietuvos gyventojai jaučiasi saugūs?*“. Vilnius, 2017.
Prieiga per internetą: https://www.lstc.lt/wp-content/uploads/2019/10/Ar_gyventojai_jauciasi_saugus.pdf
29. Jakniūnaitė D. „*Kritinės saugumo studijos XXI amžiuje: kur kreipti Lietuvos saugumo politikos tyrimus?*“. Vilnius, 2014, p. 31 - 49.
Prieiga per internetą: <https://journals.lka.lt/journal/lmsa/article/1289/file/pdf>
30. Jesse M. „*The Civic Citizens of Europe. The Legal Potential for Immigrant Integration in the EU, Belgium, Germany and the United Kingdom*“. 2017. p. 50-58.
Prieiga per internetą:
https://books.google.lt/books?id=INk6DQAAQBAJ&printsec=frontcover&source=gbs_vpt_read&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
31. Karaša D., Čiegis R. „*Migracijos priežastys, tendencijos ir pasekmės*“. Kaunas, p. 34-36.
Prieiga per internetą: <https://e-journals.ku.lt/journal/RFDS/article/701/file/pdf>

32. Kariotis G., *European migration policy of the aftermath of september 11. The security migration nexus*. Glasgow, 2007, p. 12-13.
Prieiga per internetą:
https://www.researchgate.net/publication/248913512_European_migration_policy_in_the_aftermath_of_September_11_The_security-migration_nexus
33. Kahanec M., Zimmermann F.K. „*Migration in an enlarged EU: A Challenging solution?*“. 2009, p.4-29
Prieiga per internetą:
https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/pages/publication14287_en.pdf
34. Kiriščias K. „*EU-Turkey migration agreement reaches the five-year mark*“. 2021.
Prieiga per internetą: <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2021/03/17/as-eu-turkey-migration-agreement-reaches-the-five-year-mark-add-a-job-creation-element/>
35. Kicinger A. „*International migration as a non – traditional security threat and the EU responses to this phenomenon*“. 2004, p. 28.
Prieiga per internetą: http://www.cefmr.pan.pl/docs/cefmr_wp_2004-02.pdf
36. Laurėnas V. „*Lietuvos aukštojo mokslo reforma ir nacionalinio saugumo aktualijos*“. Lietuvos strateginė apžvalga 2010-2011. 2011, p. 211-234.
Prieiga per internetą: <https://journals.lka.lt/journal/lmsa/article/1264/info>
37. Laurėnas V. „*Lietuvių tautos delokalizacijos trauma*“. Klaipėda, 2015, p. 1-23.
Prieiga per internetą: <https://e-journals.ku.lt/journal/TBB/article/2190/info>
38. Lietuvos laisvosios rinkos instituto ekspertų grupė, „*Migracija: pagrindinės priežastys ir gairės pokyčiams. Tyrimas. Lietuvos laisvosios rinkos institutas.*“ 2006, p. 7.
39. McDonald M. „*Securitisation and the Construction of Security, Forthcoming in Europe Journal Of International Relations*“. 2008, p. 2-34.
Prieiga per internetą: http://wrap.warwick.ac.uk/1232/1/WRAP_McDonald_0671572-pais-270709-mcdonald_securitisation_and_construction_of_security_ejir_forthcoming_2008.pdf
40. Morkūnienė J., „*Globalizacija: taikos kultūra, žinių visuomenė, tolerancija*“. Lietuvos teisės universitetas, 2003, p. 207-213.
Prieiga per internetą: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15403/globalizacija.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
41. Makarevičiūtė R., Vedrickas J. „*Atsako į Europos migracijos krizę ir migracijos politikos pokyčių ES bei Lietuvoje 2015–2020 m. apžvalga*“. Vilnius, 2020, p. 7-9.
Prieiga per internetą: <https://www.eesc.lt/wp-content/uploads/2022/09/eesc-tyrimas-atsako-i-europos-migracijos-krize.pdf>

42. Murašovs V. „*Making Room for Another Out-Group: Attitudes Towards Refugees in Latvia*“. In Laurėnas, V. (sudaryt.). Кочеров, С. (red.); Šiliauskas, S. (red.). *Welfare and security in 21st century: politisation of the "social contract" = Благосостояние и безопасность в XXI веке: политизация «социального контракта» : interdisciplinary collection of scientific works*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2017.
43. Orrenius P. „*Enforcement and illegal migration*“. JAV, 2019, p. 1-9.
Prieiga per internetą: <https://wol.iza.org/articles/enforcement-and-illegal-migration/long>
44. Obrikenė A. „*Teisės vaidmuo pasaulinėje politikoje: iššūkiai demokratijai*“ Regional formation and development studies: journal of social sciences, (1), 2020, p. 41-50.
Prieiga per internetą: <https://e-journals.ku.lt/journal/RFDS/article/703/file/pdf>
45. Parsons W. „*Viešoji politika*“. Vilnius. Eugrimas, 2001.
46. Pachman A., Svoboda I. „*Expecting and Corruption of Democracy in the European Union*“. In Laurėnas, V. (sudaryt.). Кочеров, С. (red.); Šiliauskas, S. (red.). *Welfare and security in 21st century: politisation of the "social contract" = Благосостояние и безопасность в XXI веке: политизация «социального контракта» : interdisciplinary collection of scientific works*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2017.
47. Pawelczyk M. „*Frontex – the only organisation that fights for Europe against illegal immigrants*“. National Defence University, Warsaw, Poland, p. 76-80.
Prieiga per internetą: <https://securityanddefence.pl/pdf-103294-36220?filename= Frontex%20 %20the%20only.pdf>
48. Petrauskaitė A., Kazlauskaitė R., Markelienė R., „*Šalies saugumas ir gynyba*“. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos Karo Akademija, 2016.
Prieiga per internetą: <https://dspace.lka.lt/handle/123456789/63>
49. Rudžinskienė R., Paulauskaitė L. „*Lietuvos gyventojų emigracijos priežastys ir padariniai šalies ekonomikai*“, Šiauliai, p. 65-68.
Prieiga per internetą: <https://www.zurnalai.vu.lt/STEPP/article/view/2661/1871>
50. Sergievskaya N. „*Migration of people: pros and cons*“. Moscow State University of Civil Engineering, Russia, 2016, p. 2-10.
Prieiga per internetą: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/678/1/012016/pdf>
51. Sipavičienė A., Stankūnienė V. „*Lietuvos gyventojų (e)migracijos dvidešimtmetis: tarp laisvės rinktis ir išgyvenimo strategijos*“. 2011. p. 321-332.
Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LTLDB0001:J.04~2011~1367182018972/J.04~2011~1367182018972.pdf>

52. Steblyna N., Dvorak J. „*Reflections on the independent mass media of post Soviet countries and political competitiveness*,” *Politics in Central Europe*, 17(3),2021, p. 565–588.
Prieiga per internetą: <https://sciendo.com/article/10.2478/pce-2021-0024>
53. Solnyškinienė J., Adamonienė R. „*Migracijos procesus formuojančių veiksnių Lietuvoje vertinimas*“. 2017, p.469-482.
Prieiga per internetą:
<https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15096/Solny%20kinien%20.pdf?sequence=1>
54. Thielemann E.R. „*The 'Soft' Europeanisation of Migration Policy: European integration and Domestic Policy Change*„ 2002. p. 16-24.
Prieiga per internetą:
https://www.academia.edu/download/70737005/The_soft_Europeanisation_of_migration_20210930-30423-vfpu8a.pdf
55. Trabuco F. R. „*The Italian „Invisible Welfare State“ for Irregular Immigrants*“.In Laurėnas, V. (sudaryt.). Кочеров, С. (red.); Šiliauskas, S. (red.). *Welfare and security in 21st century: politisation of the "social contract" = Благосостояние и безопасность в XXI веке: политизация «социального контракта» : interdisciplinary collection of scientific works*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2017, p. 99–116.
56. Urbšienė L. „*Globalizacijos samprata: šiuolaikiniai požūriai.Verslas: teorija ir praktika*“. 2011, p. 204-213.
Prieiga per internetą: <https://journals.vgtu.lt/index.php/BTP/article/download/8691/7617>
57. Vietti F., Scribner T. „*Human Insecurity: Understanding International Migration from a Human Security Perspective*“. 2013, p. 24-26.
Prieiga per internetą: <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/233150241300100102>
58. Vareikis E. „*Tarptautinis ir nacionalinis saugumas*“, Kaunas 2005, p. 210-233.
59. Waewer O., Buzan B., Kelstrup M., Lemaitre O. „*Identity, Migration and the New security agenda in Eurpoe*“. 1993.
Prieiga per internetą: <https://www.europenowjournal.org/partners/secureu/resources-and-tools/identity-migration-and-the-new-security-agenda-in-europe/>
60. Wæver O. „*Securitization and Desecuritization*“.1993.
Prieiga per internetą: <https://www.libraryofsocialscience.com/assets/p.df/Waever-Securitization.pdf>
61. Žibas K., Lekavičiūtė E.„*Darbo migracijos procesai Lietuvoje*“.2017,p.54-67.
Prieiga per internetą: <https://vb.lcss.lt/object/elaba:25624034/>
62. Žibas K. „*Immigration policies in Lithuania: institutional and legislative developments, challenges and opportunities*“. Lithuanian Social Research Centre Institute for Ethnic Studies, 2015,p. 64-69.
Prieiga per internetą: <http://www.ces.lt/wp-content/uploads/2010/02/PPS-31-59-791.pdf>

Dokumentai

63. Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos. *Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas*. 2022, p. 61-65.
Prieiga per internetą: <https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2022/04/lt-el-.pdf>
64. Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos. *Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas*. 2020, p. 26-33.
Prieiga per internetą: <https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2020/02/2020-Gresmes-LT-.pdf>
65. „Western Balkans route“. 2022.
Prieiga per internetą <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-migration-policy/western-balkans-route/#situation>
66. *Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija*. 2016, p. 9.
Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=GA>
67. *EU Migration law update*. 2022.
Prieiga per internetą: <https://www.commissie-meijers.nl/eu-migration-law-update-june-2022/>
68. *EU migration policy*. 2022.
Prieiga per internetą: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-migration-policy/#work>
69. *ES atsakas į Ukrainos pabėgėlių krizę*. 2022.
Prieiga per internetą: <https://www.europarl.europa.eu/news/lt/headlines/world/20220324STO26151/es-atsakas-i-ukrainos-pabegeliu-krize>
70. *ES migracijos politika*. 2022.
Prieiga per internetą: <https://www.consilium.europa.eu/lt/policies/eu-migration-policy/>
71. *Imigracijos politika*. 2022.
Prieiga per internetą: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/152/immigration-policy>
72. *Komisijos Komunikatas dėl naujo migracijos ir prieglobsčio pakto*. Briuselis, 2020.
Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?qid=1601287338054&uri=COM%3A2020%3A609%3AFIN>
73. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija. *Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija*. 2014.
Prieiga per internetą: https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2018/04/Valstybine-svietimo-strategija-2013-2020_svietstrat.pdf
74. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo strategija. 2017.

- Prieiga per internetą: <https://kam.lt/wp-content/uploads/2022/03/2017-nacionalinio-saugumo-strategija.pdf>
75. *Prieglobščio politika*. 2022.
- Prieiga per internetą: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/151/asylum-policy>
76. *Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija*. 2012, p.27-31.
- Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=da>
77. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. *Migrantų integravimas bendrojo ugdymo mokyklose*. 2020.
- Prieiga per internetą: <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/12/Migrantu-integravimas.pdf>
78. Valstybės pažangos taryba. *Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“*.
- Prieiga per internetą: https://eseimas.lrs.lt/rs/lasupplement/TAP/TAIS.423800/45a6c4cce8a3835f3c3f3b4625587aff/format/ISO_PDF/

Kitos publikacijos

79. Almansoori M. „*The Impact of International Migration on Security*“. 2021.
- Prieiga per internetą: <https://storymaps.arcgis.com/stories/d78f7cffacc343b1a3ce78d3208827a4>
80. „*At what cost: funding the EU's security defense and border policies 2021-2027*“. 2022.
- Prieiga per internetą: <https://www.statewatch.org/publications/reports-and-books/at-what-cost-funding-the-eu-s-security-defence-and-border-policies-2021-2027/>
81. Associated Press „*Smugglers Net Millions per Kilometer from Migrants Crossing Channel*“. 2021.
- Prieiga per internetą: <https://www.voanews.com/a/smugglers-net-millions-per-kilometer-from-migrants-crossing-channel/6330386.html>
82. „*After the money: Prices for people smuggling on Central and Western Mediterranean routes*“. 2020.
- Prieiga per internetą: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/after-the-money-prices-for-people-smuggling-on-central-and-western-mediterranean-routes-EHDfJg>
83. Bienvenu H., Santora M. „*They Let 71 People Die in a Stifling Truck. They Got 25 Years*“. 2018.
- Prieiga per internetą: <https://www.nytimes.com/2018/06/14/world/europe/austria-migrants-truck.html>
84. „*Briefing paper on Migration: Challenges and opportunities for the integration of migrants in Europe*“. 2016.
- Prieiga per internetą: https://www.epr.eu/wp-content/uploads/Paper_on_Migration_2016.pdf

85. „*Eastern Borders: CJEU Finds Lithuania's Legislation Unlawful Amid New Reports of Abuses, Polish Court Ruling on the Illegality of Pushbacks, Poland Replaces a No-Access Zone with Steel Wall*“. 2022.
Prieiga per internetą: <https://ecre.org/eastern-borders-cjeu-finds-lithuanias-legislation-unlawful-amid-new-reports-of-abuses-polish-court-ruling-on-the-illegality-of-pushbacks-poland-replaces-a-no-access-zone-with-steel-wall/>
86. Izuzquiza L., Deleja-Hotko V., Semsrott A. „*Revealed: The OLAF report on Frontex*“. 2022.
Prieiga per internetą: <https://fragdenstaat.de/en/blog/2022/10/13/frontex-olaf-report-leaked/>
87. Keady-Tabbal N., Mann I. „*Pushbacks as Euphemism*“. 2021.
Prieiga per internetą: <https://www.ecchr.eu/en/glossary/push-back/>
88. „*Leaked report finds FRONTEX 'covered up' illegal migrant pushbacks by Greek authorities*“. 2022.
Prieiga per internetą: <https://www.euronews.com/my-europe/2022/07/29/leaked-report-finds-frontex-covered-up-illegal-migrant-pushbacks-by-greek-authorities>
89. *Latest Asylum Trends*. 2022.
Prieiga per internetą: <https://euaa.europa.eu/latest-asylum-trends-asylum>
90. Lapėnas S. „*Džihadas Lietuvoje? Saugumo specialistai apie migracijos grėsmes*“. 2015.
Prieiga per internetą: <https://www.slapenas.lt/?p=5326>
91. Migracijos departamentas. „*Man taikoma Dublino procedūra – ką tai reiškia?*“. p. 4-6.
Prieiga per internetą: [https://www.migracija.lt/documents/20123/54860/Dublin-B LT.pdf/bee41d56-4d7f-8557-157d-57a968e3c663?t=1562575284980](https://www.migracija.lt/documents/20123/54860/Dublin-B_LT.pdf/bee41d56-4d7f-8557-157d-57a968e3c663?t=1562575284980)
92. *Migracijos tendencijos*
Prieiga per internetą: <https://123.emn.lt/>
93. Matas D. „*Karas Ukrainoje paskatino nedelsti: besidominčių galimybė atkurti Lietuvos pilietybę beveik padvigubėjo*“. 2022.
Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/lituanica/aktualijos/751/1717748/karas-ukrainoje-paskatino-nedelsti-besidominciu-galimybe-atkurti-lietuvos-pilietybe-beveik-padvigubejo>
94. Natale F. „*Securitising people movements in Europe: political divergence on migration management*“. 2020.
Prieiga per internetą: <https://thesecuritydistillery.org/all-articles/securitising-people-movements-in-europe-political-divergence-on-migration-management>
95. *Neteisėtos migracijos stebėsena*.
Prieiga per internetą: <https://ls-osp-sdg.maps.arcgis.com/apps/dashboards/9b0a008b1fff41a88c5efcc61a876be2>
96. Nielsson N., „*Transparency lawsuit filed against FRONTEX*“. 2022.

Prieiga per internetą:

https://euobserver.com/migration/154814?utm_source=euobs&utm_medium=email

97. Pascual J. „*European Border control agency has been covering up illegal returns of migrants*“. 2022.

Prieiga per internetą: https://www.lemonde.fr/en/international/article/2022/04/30/frontex-the-european-border-control-agency-has-been-masking-illegal-returns-of-migrants-in-the-aegean-sea_5982031_4.html

98. „*Pushbacks And Police Violence – Legal Framework*“.

Prieiga per internetą: <https://www.borderviolence.eu/legal-framework/>

99. Saurel S. „*FRONTEX under the budgetary scrutiny of the European Parliament*“. 2022.

Prieiga per internetą: <https://eumigrationlawblog.eu/frontex-under-the-budgetary-scrutiny-of-the-european-parliament/#more-8412>

100. *Migracijos krizė. ES Tarybai pirmininkaujanti valstybė narė aktyvuoja IPCR, kad valstybės narės galėtų greičiau keistis informacija.*

Prieiga per internetą: <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2015/10/30/migratory-crisis-activating-ipcr/>

101. *Migration and migrant population statistics.*

Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics

102. *The migration issue.* 2019.

Prieiga per

internetą: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635542/EPRS_BRI\(2019\)635542_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635542/EPRS_BRI(2019)635542_EN.pdf)

103. *Migracijos priežastys.* 2020.

Prieiga per

internetą: <https://www.europarl.europa.eu/news/lt/headlines/world/20200624STO81906/migracijos-priežastys>

104. „*The Mediterranean Migration Crisis. Why People Flee, What the EU Should Do*“. 2015.

Prieiga per internetą: <https://www.hrw.org/report/2015/06/19/mediterranean-migration-crisis/why-people-flee-what-eu-should-do>

105. Safradin B. „*EU Migration law update*“. 2022.

Prieiga per internetą: <https://www.commissie-meijers.nl/eu-migration-law-update-june-2022/>

106. *Tarptautinė migracija.* 2020.

Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/lietuvos-gyventojai-2020/gyventoju-migracija/tarptautine-migracija>